Doğumunun 1400 üncü yıldönümü dolayısile

FRANSIZ TIP AKADEMİSİ'NE GÖRE HAZRETİ MUHAMMED "A.M."IN ŞUURU TAMDIR

Çeviren
Prof. Dr. Feridun Nafiz UZLUK
Tıp Tarihi Enstitüsü

Ankara 1970

B A Ş L A R K E N

Bir Alman Hekiminin, Kur'anda Tababet Die Medizin im Koran ünvanı altında kaleme alıp, 1906 yılında yayınladığı (1) eseri, dilimize çevirirken, yazarın baş vurduğu kaynaklar arasında, Paris'teki Tıp Akademisine — adına biyographique Lexikonlarda rastlayamadığım Jean Jacques Beaux isminde bir tabibin — Ahir zaman Peygamberi Hz. Muhammed (A.M.) hakkında bir rapor sunduğunu, orada, kendisinin bir akıl hastası Aliéné gibi mütalâa edilip edilemiyeceğini sorduğunu, Fransız Kırallık Tıp Akademisinin, konuyu incelemek, bir sonuca varmak üzere aralarından Falret, Ferrus, Renauldin isimli o devrin çok ünlü akıl hastalıkları uzmanı olup, Paris Tıp Fakültesinde bu hastalıklar üstünde Profesörlük eden ilk ikisi ile, iç hastalıkları uzmanı olan 3 ncüsünden meydana gelmiş bilim heyetinde incelettirilen konuyu kırallık tıp akademisinin 17 Mayıs 1842 günkü oturumunda okutulup, kabul eylediklerini bildiriyorlardı.

Böyle meselelerle 50 seneye yaklaşan bir süredir uğraşmaklığıma rağmen, bu raporu, ne kendim görmüş, ne de görenlerden işitmiştim.

Meşrutiyetin 1908 de ikinci defa ilân edilmesi üstünden tam 62 yıl geçmiş oldu. Bu süre içerisinde, Risaletpenah hakkında, aklı ersin ermesin, bilgisi bulunsun, bulunmasın herkes kendisini yazı yazmak yetkisinde görerek mevzu' ile uğraşmış, ekseriya menfi bir neticeye varmışlardır.

Sinek gibi konmak üzere yara arayan Dr. A. Cevdet «Karlıdağ», 1932 de ölmüştür, Mısır'da, 2 cilt halinde Tarih-i İslamiyet diye bir eseri Fransızcasından dilimize çevirip, kendi İçtihat Matbaasında bastırmış, Türkiye'ye getirmek istemişti. Hollanda'nın Leiden şehrine doğup ölen Dr. Dozy (1820 - 1883)'nin yazmış olduğu, fakat Avrupa ilim aleminde tutunmuyan islâmiyet hakkındaki tarihinde, büyük bir taassup, haksızlık ile, Hz. Peygamber için ileri geri sözler'de bulunduğundan yurdumuz ilim çevresinde, gazetelerin yazıları ile, hattâ ahali arasında büyük ızdırap husule getirdi.

(1) Die Medizin im Koran von Dr. Med. Karl Opitz, Stuttgart, 1906

Hürriyetten sonra Bosna - Hersek kıt'asının Avusturyalılar, Doğu Rumeli'nin Bulgaristan, Girit'in Yunanlılar, Trablusgarp'ın, adaların İtalyanlar, *nihayet* Koca Rumeli kıt'asının Sırp, Karadağ, Bulgar, Yunalılar eline geçmesi, arka arkaya gelen felâketlerde, dini inançların azalmasını, Risaletpenah hakkında saygısızlık gösterilmesini sebep gibi gören çevreler, A. Cevdet'in tarihine şiddetli hücumlarda bulundular.

İbrahim Hakkı Paşa'nın Sadrazamlığı zamanında, Vekiller Heyeti bir kararname çıkararak, bu iki ciltlik eserin Türkiye'ye sokulmamasına karar verdi.

Tarih i İslâmiyete cevap verenler, Türk âlimleri idi. Halbuki konunun asıl ilgileneceği Türk Tabipleri olduğu halde onların, ölülere yakışan susmaları, her tarafca teessürle karşılanıyordu.

Ankara Tıp Fakültesi Adli Tıp Profesörü Behçet Kamay, Adli Tıp, Ankara, 1951, Cilt 2, s. 813 de saydığı büyük zatlar arasında Hz. Muhammed'ide Epileptik olarak göstermektedir. Halbuki tercümesini sunduğumuz eserde, müşarunileyhin sar'alı olmadığı kesin delillerle ortaya konulmuştur.

1 — Elimizdeki tercümenin 34 nci sahifesinin 10 ilâ 14 ncü satırında .... bu kadar şerefli fütuhat yolunu açmış olan bir insan, akıl hastası değildir, eserimizin 70 nci sahifesinin paragraf 74 de şöyle der :

«Non ce n'était point un aliéné celui qui est parvenu, par tant de sacrifices et d'abnégation, à opérer une si étonnante révolution dans le système religieux et les moeurs d'une nation entière.»

Tercümemizin 33 ncü sahifesinde paragraf 71 de : Bu kadar çok yasalar, nizamlar; hasta bir dimağdan çıkabilirmi? «Franszcası : Est-ce donc d'un cerveau malade qu'aurainet pu sortir tant de préceptes marquées au coin de la plus haute sagesse»?

Yine s. 33 de paragraf 73 de : Eğer Kur'anı Kerim'in muhtelif kısımlarının tertibi, tanzimi J. J. Beaux'un gözleri önüne - sizlere tarif ettiğimiz şekilde serilmiş yahut bu yaklaştırmayı bizzat kendisi yapmış olsa idi - ki verdiği şiddetli hükümde haklı olduğunu isbat etmesi için böyle yapması icabederdi, şüphesiz ki Hz. M. in dehasını «le génie» âdi bir akıl sahibi derekesine indiremezdi. «Il n'aurait sans doute pas ravalé à une intelligence ordinaire le génie de Mahomet»

*

Raporun fransızcasını nasıl getirttirdik :

Paris'teki Académie de Médecine Reisliğine bir mektup yazarak 17 Mayıs 1842, yaklaşık olarak 130 sene önce yayınlanan raporun bir suretini - mikrofilme aldırarak göndermelerini - rica etmekliğim üzerine

fotografisini sunduğumuz dergi : «Bulletin de L'Académie Royale de Médecine, Tom VII, N., 16 et 17, - 31 Mai et 15 Juin 1842, A. Paris, Chez J. - B. Baillière Libraire de L'Académie Royale de Médecine, Rue de l'Ecole-de-Médecine, N° 17, 1842 (1)

Bulletin'in 762 - 799 ncu sahifeleri arasını kaplıyan rapor, 22x13,3 büyüklüğünde olup, her sahifede 37 satır olmak üzere 38 sahife tutmaktadır.

Tercüme ederken aslına sadık kalmakla beraber önemli yerlerde Türkçesinin hemen satırı bitince fransızcasını da olduğu gibi koymayı ihmal etmediğimiz gibi, bazan da önemli bulduğumuz yerlerde çeviren, tercümeci yahut Uzluk işaretleri ile fikirlerimizi bildirdik.

Belki bazı kimseler acaba aslında da böylemi idi diye kuşkuya varmasınlar diye tercümemizden sonra, fransızcasını aynen basmayı uygun bulduk.

Türkçesinin de, Fransızcasının da kenarlarına paragraf numarası yazmayı ihmal etmedik. Binaenaleyh arzu edenler, Türkçesini okurlarken paragraf sayılarına bakarak fransızcası ile mukabele edebilirler.

Avrupalıların, Hz. Peygamber hakkında ileri sürdükleri ithamlardan başta geleni, onun çok evlenmiş olmasıdır. Halbuki, müşarunileyh kendisinden 15 yaş büyük Hz. Haticeyi dul olarak aldığı gibi, onun ölümüne kadar başka bir kadın da almamıştır. Zevcatı Tahirat dediğimiz refikalarını hep birer hikmet ve lüzum üzerine almıştır. Ailesini teşkil eden kadınlardan ancak ikisi bâkire kız idi. Hz. Ayşe, Hz. Mari (Mısırlı), Diğerleri hep duldur.

Kendisinin müstefrişesi yoktur. Hepsi nikâhlı kadınlardır. Erkeklik kuvvetinin fazla olması, onun için bir meziyettir. Biz hekim olduğumuz için pek çok erkek - genç, yaşlı - müracaat ederek kendilerine kuvvet ilâcı istemektedir. Hz. hakkında ise Tanrı, böyle, tükenmez bir hazine ihsan buyurmuştur.

Büyük bir insanda bulunmasını ahlâk bakımından istediğimiz her şey, onda ziyadesiyle mevcut idi. Eseri okuyanlar onun terbiyesine, onun tevazuuna hayran kalacaklardır.

★

Risaletpenah Milâdi 570 yılında doğduğuna, bu sene dahi 1970 olduğuna göre, doğumunun tam 1400 ncü senesi olmuş demektir.

Tercümemizin böyle mutlu bir güne tesadüf etmesi, hayır alâmetidir. O büyük zatın hürmetine, Tanrı onun ümmetini, bütün insan-

---

(1) Bulletin'i Paris'ten getirttirmek hususunda bize kıymetli yardımını esirgemeyen Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Tıp Tarihinde Doç. Dr. Emine Atabek'e teeşkkür ederiz.

ları, bitip tükenmiyen hırslardan, kavgalardan muhafaza buyurmasını dilerken, Mevlâna'nın Peygamber efendimizi dile getiren bir dörtlüsü ile sözümüze son veririz.

Men bende-i Kuranem, eger candarem
Men hâk-i reh-i Muhammed-i Muhtarem
Ger nakl kuned cuz in, kes ez goftarem
Biyzarem ez o ve zin suhan biyzarem (1)

Anlamı :

Ben Kumandan (candar) olduğum halde Kur'anın bendesiyim
Ben Hz. M. Muhtar'ın yolunun toprağıyım
Bir kimse benden, başka bir söz nakl ederse
O kimseden de, nakl ettiği o sözden de biyzarım

Ankara, 1 Rebi 1.1390; 7.V.1970

Tıp Tarihi Enstitüsü
Feridun Nafız UZLUK

---

(1) Bu Rubaiyi, Tahran'da B. Fürüzanfer üstadımızın himmeti ile 1963 de basılan Mevlâna'nın Şems Külliyatı, vol. VIII, s. 198 den aldım.

Hz. MUHAMMED "a.m." IN

Ruh hastası olmadığına dair Fransız Tıp Akademisi'nin Raporu

Bu terceme, Müslümanlığı kabulünden beri koruyuculuğunu, yayılmasını yapan Kahraman oğullarını bu uğurda feda eden — ULUĞ, KUTLUĞ İNANÇ, ALPGAZİ TÜRK MİLLETİNE ARMAĞANDIR.

ULUĞ=Ulu, pek yüce; KUTLUĞ=Mübarek, kutsal, İNANÇ= İmanı, itikatı bütün; ALP GAZİ=En büyük Kahraman demek olup, Türk inşa divanı denilen yazışmalar dairesinden padişahlara, ulu beylere, bilginlere, yüce tasavvufculara, valilere hitap olarak yazılırdı.

KIRALLIK TIP AKADEMİSİ DERGİSİNİN ÖZETİ *

Exrait de Bulletin de l'Academie Royale de Médecine
OTURUM "Séance" 17 "Mayıs" 1842

Hz. Muhammed "a.m." i akıl hastası "aliéné" gibi mülahaza eyleyen Tıp Doktoru (docteur en médecine) Jean-Jacques Beaux'un "Mémoire" Muhtırası

Buna karşı Akademice Raportör olarak görevlendirilen MM. Falret, Ferrus, Renauldin'in raporu. *

1 "Dr. J.J. Beaux'un Peygamber Hz. Muhammed "a.m." in gerçek "veritable" bir akıl hastası telakki edilmesi lâzım geldiğini isbata çalışan muhtırası hakkında, bir rapor tanzim edilmek üzere Falret, Ferrus, Renauldin'den kurulmuş bir komisyon tayin ettiniz. Müellifin, bu hükme varması için birçok belgelerle donanmış olması, Hz. Muhammed'e ait en mükemmel biographie "hal tercemesi" lere müracaat etmiş bulunması lâzımdır. Muharrir, başlıca şu eserlerden faydalanmıştır :

1) Oxford Üniversitesi doğu dilleri Profesörü Jean Gagnier'in l'Alcoran "Kur'anı Kerim" dan terceme ve toparladığı Muhammed'in hayatı "La Vie de Mahomet" adlı 3 cilt, -12 büyüklüğünde olup Amsterdam'da, 1732 de basılmış eseri.

2 2) Histoire Universelle'in 41 nci cildinde edebî bir kurul tarafından Ingilizce olarak kaleme alınıp Fransızcaya çevrilmiş bulunan Muhammed'in hayatı "la vie de Mahomet".

3) Biographie universelle de Audiffret et Sylvestre de Sacy (1758 - 1838) nin yazdıkları Muhammed hakkındaki makale "l'article".

4) Yazar J.J. Beaux - bu işlerle uğraşmamış olan Suard adlı birisinin ismini ilâve ediyor.

---

* **MİLLÎ TIP AKADEMİSİ Academie Nationale de Médecine 16, Rue Bonaparte, VI e bu üç zatın hal tercemesi için önsözümüzü okuyun.**

"Dr. J.J. Beaux, 97 sayfa tutan Memoire = muhtırasında Hz. Muhammed'in hayatını, doğumundan ölümüne kadar, anlatıyor; hikâyesini, nerede bir akıl hastalığı emaresi görürse, orada kesiyor. Bu nakildeki
3 doktrini ile değerlendirmemiz, tarafsız bir hükme varmaklığımız, için, islâm kanunlarının kurucusu "législateur musulman" olan zatin meslekini "doctrine" tebaruz ettiren esasi çizgilerin izah edilmesinin münasebetli olacağını mülahaza ediyoruz.

"İsa doğumunun 570 nci yılı 20 Nisan günü doğmuş olup doğuluların Hz. Muhammed "a.m.", Batı aleminin Mahomet 2) dedikleri zat, alelâde bir aileden gelmek şöyle dursun, araplar arasında pek şöh-
4 retli olan Kureyş kabilesine mensup idi. Zira bu kabile, doğrudan doğruya İbrahimin oğlu, İsmailin soyundan olup birçok nesiller boyunca Mekke'nin kutsal mabedi K a ' b e ' n i n Eminliğini yapıyorlardı.

"6 yaşında (anadan) öksüz kalmış olan Muhammed'i, amcası Ebi Talip, arapların pek eski zamanlardan beri yapmakta oldukları ticaret işlerinde yetiştirmişti. 20 yaşında iken amcasının idaresi altında, Ku-
5 reyşlilerin düşmanlarına karşı icra ettikleri ilk Gazveyi, başarı ile başardı. 25 yaşında iken Faaliyeti, zekâsı, doğruluğu hasebiyle akrabasından 40 yaşında olup, geniş ticareti ile zenginleşmiş olan dul Haticenin dikkatini çekmiş, onunla evlenerek büyük mal, mülk sahibi olmuştu.

"Hz. Muhammed, evlenmesini takip eden yıllar içerisinde, arapla-
6 rın içine gömülmüş oldukları koyu puta tapıcılığı, çürümüş yahudilikteki dalaletleri, batıl inançları, kanlı tartışmalarla sarsılan doğu kilisesini yok etmeye, bunların yıkıntıları üzerine -bütün sapıklıklardan

---

1) Avrupalılar Hz. M. in doğumunu 10 Kasım 570 olarak kabul ediyorlar Müslümanlar 12 Rebiulevvel = 20 Nisan 571 yılını kabul etmektedirler. Şibli, Siyretün Nebi, Ömer Rıza Tercümesi, C.1 S. 189-190

2) Mahomet yazılan bu söz, avrupalılarca sonundaki T harfi okunmadan Mahome şeklinde okunur.
Hz. M., İsmail'in neslinden, Hz. İbrahim ise Arap ırkından olmadığına göre, Risaletpenah, müstağrep bir arap olduğunu söylemesi bakımından dikkatimizi çeker. Zaten, Müşarunileyhin düşünceleri, hareketleri de onun sami soyundan olmadığını gösterir. [Çeviren]

Hz. Hazret; a.m. Aleyhisselam, M. Muhammed demektir.

uzak olması lâzımgelen- temel inancı, ilâhi birlik, vahtaniyeti ilâhiye "l'unité de Dieu" ile uhrevi hayat olan yeni bir din kurmağa azmetmiştir. (Azmetmemiş üstelik manen memur edilmiştir, Tercemeci)

"Göz keskinliği, cesaret, metinlik, güzel söz söyleme gibi - yenileştirici bir zatin cesaretli rolünün icabettirdiği - hasletlere sahip olan Hz. M., insanları tanımaktaki derin bir bilgi ile, onları inandırarak, kendisine tabi kılmaktaki maharetini de - o hasletlerine - ilâve ediyordu. O,
7 herşeyden önce kendini - vatandaşlarının gözünden uzak tutarak - münzevi, zahidana bir hayat geçirmekle işe başlamıştı. Zengin olmasına rağmen yiyeceği, arpa ekmeği, hurma, sudan ibaret olup, çok defa açlık çekiyor, birçok kerreler karnına - sıkı sıkıya bir taş bağlamak suretiyle - mide kazmtısını azaltmağa çalışıyor, bir hayli defalar dahi - aylarca aşktan - elini çekiyordu.

"Hz. M., 40 yaşında Mekkeden çıkarak mürakabelerinde - kimse tarafından rahatsız edilmemek üzere - bu şehre 3 mil mesafedeki **Hira** dağında, her yıl bir ay kadar kaldığı, bir mağaraya çekildi. Gecenin karanlıkları içinde Allah'ın buyruğu ile yer yüzüne inen Cebrail, Kur'anı Hz. Muhammed'e bu mağarada iken, getirmiştir. Cebrail ona :
8 **Ikra bi ismi Rabbi kellezi hâlak... Yaratan Tanrının adıyle oku! O, insanı kan pıhtısından yarattı. Oku! Kalem ile öğreten, insana bilmediği şeyleri talim eden Rabbın, keremde - erişilmeyecek - bir mertebededir...** diyor. Hz. M., Ben biçare, bilgisizim, harfleri tanımam, okuyamam diye cevap veriyor. Bu tavazulu itiraf üzerine Melek ona; müslümanlar için temel inanç olan şu sözlerle cevap veriyor : **Allahtan başka yoktur Allah, Muhammed, onun Resulüdür.**

Hz. M., eve gelince bu vahyi "révélation'u" hemen karısı Haticeye bildirdi. O dahi, ona - bütün kalbi ile inanmakta - gecikmedi. Fakat kendi kabilesi kolay kolay buna inanmıyordu. Zira bu gibi vahylerle "révélation" geçmiş olan 3 seneden sonra Hz. M., Kureyşlilere verilen ziyafette, Cenabı Hak tarafından, Arabistana, bu dünyada ve ahirette
9 tam bir saadet vadetmek emrini aldığını söylediği zaman orada hazır bulunanlar taaccüp etmişler, sonra da içtihat yolundaki yükü - paylaşmak üzere kendine - 14 yaşındaki Ali'yi "Ebi Talip'in oğlunu", yardımcı olarak seçtiğini söyleyince, herkes kahkahalarla gülmüştü. Bu acıklı başlangıca rağmen Hz. M., dinini aşikâre öğretmede ayak diriyor, kendisini, karşı karşıya olduğu tehlikeyi haber veren amcası Ebi Talip'e, Güneşi sağına, Ay'ı soluna koysalar, yine de, teşebbüsünden vaz geçmiyeceğini, metanetle söylüyordu.

"Ona karşı gösterilen zülumler, eziyetler, o derece ileri gitmişti ki - Hz. M., in tarafını tutanlar, ancak Habeşistana göç "hicret" etmekle tehlikeden kurtulmuşlardı. Kendisi de Kureyşlilerin işkencesinden kurtulduktan sonra, 3 sene amcasının Şatosunda "Ebi Talip Mahallesinde" kapanmağa mecbur oldu. Ona karşı ilân olunan kabahatli görme "takbihe" rağmen Hac bayramında o, her taraftan Mekkeye gelen kabileler arasına karışarak, daima Allahın Resulü olduğunu, Yüce Tanrının vasıtası ol-
10 duğunu söylüyor, puta tapıcılığın aleyhinde, vaızlarda bulunuyordu. Bu yüzden hatta hayatına mal olacak tecavüzlere, hakaretlere maruz kalıyordu. Allah tarafından kendisine Vedia kılınan bu görevin X. yılında, biribiri ardınca amcası Ebi Taliple zevcesi Haticenin ölümlerini gördü. Bu iki "kaybediş" ona koruyucusunun otoritesi ile, mallarının - düşmanlarının eline geçmesinden daha çok - ağır gelmiş, maruz kaldığı saldırıların 2 kata çıkarılmasına, sebep olmuştur.

"Hz. M., in hayatında en hayali tefekkürlerle bütün eğilimlere" temayüllere kadar her şeyi, ilgi çekicidir. Peygamberliğinin XII. yılında bir gece Mekkeden Kudüse, oradan göklere yapmış olduğu - inanılır surette anlattığı - olağan üstü yolculuk "prodigieux voyage" bizi, birkaç söz söylemeye götürüyor :

Bir gece, diyor, uykumda karşıma - melek Cebrail - dikildi. Onun 500 çift kanadı vardı. Bir kanattan öbür kanadına 500 senelik bir mesafe mevcuttu. O beni uyardı. Bana, kalk, ben kardeşin Cebrailim, dedi. Sonra B u r a k adındaki biniti getirerek ona : Hz. Muhammed'in,
11 sırtına binmesine müsaade etmesini emretti. Hz. M., bir anda Kudüsteki mabede uçtu, orada kendisine karşıcı olarak gelen Hz. İbrahim'i, Musayı, Mesih'i "İsayı" gördü. Onlarla birlikte vücudu vacip, olan "Allah'a" 3) secde etti. Cebrail ile Hz. M., kendileri için hazırlanmış, onların birkaç saatte biribirinden 500 yıllık yol ile ayrılmış, birinciden 7 nci kat göğe kadar çıkmalarına hizmet eden Nurdan bir merdiven buldular. 4) En sonunda, sayılması burada uzun sürecek olan nihayetsiz

---

3) Vacibül Vücut

4) Osmanlı İmparatorluğunun Başvekili, Tabip Keçecizade Mehmet Fuat paşa, Avrupada bulunduğu sırada frenkler : Sizin Hz. M., Miraca "göklere" ne ile çıktı diye sormuşlar. Fuat paşa : Sizin İsâ Peygamberin bıraktığı merdivenden diye cevaplandırarak onların sorusunu ağızlarında bırakmış. Uzluk.

- tabii âdetler üstü olaylarla süslü bir yoldan sonra - Hz. M., ezelilik, ebedilik tahtgahına kadar çıktı. Kendisine - birçok gizlilikler ile bütün yasaları bildiren, ona, bütün fanilerin en şereflisi olacağı - bütün dillere vukufu bulunacağını... ilâh. vadeden yüce Tanrı ile, uzun bir konuşma yaptı. 5) Üzerinde - hükmünü yürüteceği kavmin - kanun kurucusu olmak için lüzumlu olan emirler ile, geldikleri aynı yolu izliyerek Cebrail onu, gökler arasından Kudüs'e, oradan da Mekkeye getirdi.

"Gagnier'in eserinde, izahı 100 sahifeden az olmayan, çok kısalttığımız bu olay, Hz. M., in sahabelerince o kadar inanılmaz, o kadar
olmayacak şey "muhal" gibi göründü ki, birçokları derhal ayrıldılar.
Eğer tanınmış bir kişi olan Ebubekr-i Sıddik buna bütünü ile inandı-
12 ğını - and ile peygamberin şehadetini desteklememiş olsaydı, herkes
onu terkedip gidecekti. Şurasını kaydetmek lâzımdır ki, bütün islam yazarları işbu yolculuğu tasdik ediyorlar. Fakat tasdik ederken en ciddi, inanılır olanların başında olduğu söylenmesi lâzım gelen Ebulfida, Hz. M., in yalnız ruhen miraca çıktığını iddia ediyor. "ABULFEDA, soutiennent que MAHOMET ne fut transporté qu'en esprit".

"Böyle olmakla beraber, bu yenilgiye rağmen, peygamber'in dini yayma konusundaki çalışmaları, ilerleyişler kaydetmeğe başladı. Bu sonuçtan telaşa düşen - putlarına son derece bağlı olan Kureyşliler, Hz. M. nin vücudunu - ortadan kaldırmaya karar verdiler. Cinayetteki sorumluluğu, denkleşe paylaşmak üzere bu işi her kabileden bir kişiye
verdiler. Bu fesatçılığı haber alan Hz. M., yeşil elbisesini, Ali'ye giy-
13 dirdi. Onu kendi yatağına yatırdı, sonra çıkıp fesatçıların gözlerine bir
avuç kül atarak aralarından geçip, Ebubekr'in evine gitti. Kötü kastı yapmak isteyenler, onun firarından "kaçışından" kuşkuya düşerek, kapı aralığından bakıyorlar, Hz. M,. zannettikleri Ali'yi, elbisesine aldanarak bütün gece - növbetle - beklemişlerdir. Ancak Tan vakti ağarınca, aldanmış olduklarını anlamışlardır. Peygamber, Ebubekr'in beraberinde - Mekkenin bir fersah güneyindeki Thour dağında bir mağaraya

---

5) Bu görüşmenin nasıl yapıldığını - Mevlût Sahibi Süleyman Çelebi - kitabında şu şekilde anlatıyor :

Biy huruf-u savt-u lafz ol Padişah
Mustafa'ya söyledi biy iştibah

Anlamı : O padişahın "Allah'ın" Mustafa Aleyhisselama : sözsüz, sessiz, lafızsız söylediği, şüphesizdir. Uzluk

sığındılar. Sonra Yathreb, "şimdiki Medine" yoluna saptılar. Bu sırada bir Kureyş taifesi tarafından yakalandılar, Kureyş askerlerinin komutanı, tam onu yakalıyacağı zaman, atı tökezliyor, bu kaza, Kureyş kumandanını o derece korkutuyor ki, yolunu değiştiriyor, kaçakları, kovalamakta olan diğer taifeleri bile bozguna uğratıyor.

"Bu firar "C'est de cette fuite", Hicret, kelimesi altında islâm
14 takvim yılının başlangıcı olmuştur. 6) O zaman Hz. Peygamber, 54 yaşında Peygamberliğinin XIV. yılında bulunuyordu. O aynı zamanda bu tarihten başlamak üzere - Düşmanlarını ezmek, egemenliğini "istiklâlini" kuvvetlendirmek maksadıyla silâh kullanmağa başlamıştır.

"14 Mart 624 (Hicretin II. yılı) Hz. M., 313 kişinin başında, Kızıl denize yakın Bedr denilen bir mevkide, zengin bir kervanın yardımına

---

6) Takvim. Araplar, İslâmlıktan önce başka tarih, takvim kullanırlardı. II. Halife Omerül Faruk gününde hasıl olan ihtiyaç üzerine yeni bir takvim ihdas edildi.

Hz. M. in, Mekkeden Medineye hicreti "göç etmesi" miladi 20 Eylûl 622 Pazar ertesi gününe raslar ki bu 8 Rebiülevvel demektir.

20 Eylûl 622 Miladi senesi, Ocak ayından başlamak üzere tam 263 gün geçmiş olur. O senenin Muharrem başlangıcı Cuma günü olup, bu, dahi miladin 16 Temmuz 622 nci gününe rastlar.

Bunları böyle yazdıktan sonra şimdi gök aylarına geçelim. Kamer denilen ay muntazam olarak 30 gün sürmeyip Muharremden başlamak üzere ilki 30, ondan sonraki 29,3 ncü ay 30,4 ncü 29 şeklinde devam ederek bir sene 365 gün yerine 354, yahut 355 gün eder. Böylelikle 10 senede 110 gün, 33 senede 363 gün bir artış göstermek suretiyle gök ayları güneşe bağlı olan Miladi seneden daha çok bir rakam gösterir.

Büyük Selçuklu Hükümdarı Celaleddin Melikşah (1072 - 1092) zamanında şöhretli bilgin Ömer Hayyam'ın da yardımı ile Hicri Şemsi bir takvim yapılmıştır. 1965 senesi rakamından hicret yılı olan 621 çıkarılırsa 1344 kalır ki bu gün İranda gerek hükümet, gerek halk tarafından kullanılan takvim budur. Bu sene 1344 dir.

Memleketimizde birisi Hicri-Kameri, diğeri Gregoriyen olmak üzere 2 takvim kullanılırdı. 1915 yılında Miladi aylar kullanıldı. 1926 yılından itibaren de miladi sene alınmak suretiyle bu çapraşık takvime son verildi. (Uzluk)

gelmiş olan 950 kişilik bir Kureyş kuvvetine taarruz etti; Onları boz-
ğuna uğrattı. Onlardan 70 kişi öldürüldü. Aralarında, derhal onun di-
nini kabul eden amcası Abbas'ın, Ali nin kardeşi Ukeyl'in bulunduğu
15 bir o kadar da esir alındı. Her ne kadar Hz. M., bu savaşta 14 kişi
takip etmiş ise de, kervanın büyük bir bölümünün - buna komuta eden
Ebu Süfyan tarafından - Mekkeye varmasına engel oldu.

"Ebu Süfyan intikam almak kasdı ile Kureyşlilerden 3000 kişi ile
200 atlıdan kurulu bir kuvvetin, komutasını eline aldı. Medineye 6
mil mesafeye kadar ilerledi. Hz. M.'nin ona karşı koyacak, gücü, pek
azdı. Bundan ötürü o, şehre kapanmak, savunmada, kalmak istiyordu.
Fakat subaylarından birçoğunun fikirlerine 7), düşüncelerine uyarak
1000 kişi ile yalnız kendinin ki de içerisinde olduğu halde, iki atla şe-
hirden çıktı. Medinenin 4 mil kuzeyinde ki **Uhud** dağının yanında
ordugâh kurdu. Bu savaş 23 Mart 625 de vukua gelmiştir. Müslüman-
ların darbesi, o kadar dehşetli olmuştu ki, düşman ric'ata mecbur ol-
muştu. Fakat düşmanın sağ kanadına komuta eden Halit, Muhammed
ordusu muhafızlarının yağma için saflarını terk ettiklerini görerek,
16 Peygamber'in mevziini çevirip, arkadan hucum etti. Muharebenin tali-
hini değiştirmekte gecikmedi, çok geçmeden müslümanlar her taraftan
sarılmakla, şeflerinin öldüğünü de sanarak firara başladılar. Hz. M.,
iki ok yarası aldı; hayvanından düştü, ok yağmuru altında iki dişi
kırıldı, miğferi parçalandı, eğer sahabelerden birçoğu koşup onu harp
alanından, civardaki bir kasabaya götürmemiş olsa idiler, savaş mey-
danında ölüler arasında kalacaktı. Hz. M., o gün mahv-u helâk olabi-
lirdi. Fakat Mekkeliler bu zaferden faydalanacakları yerde, öldürülen
müslümanlar üzerinden aldıkları intikamla yetindiler; ölülerin cesetlerini
parça parça ettiler. Sonra peygamberin - yeni kuvvetlerle üzerine gel-
diğini haber alınca - dehşetli korkuya düştüler, acele ile Mekkeye kaç-
tılar.

"Bu muharebenin kaybedilişi, az kalsın Hz. M. in projelerini bir
daha geri gelmemek üzere yok edecekti. Cemaatının söylenmesine, kına-
masına yol açtı. Bunlardan bazıları onun Peygamberliğinden kuşkula-
nıyor, bazıları da akrabalarının, dostlarının şehit olmalarından onu
17 suçlu buluyorlardı. O, birincilere bu yenilmenin aralarında bulunanla-
rın hataları, günâhları yüzünden olduğunu, ikincilere ise. Cenabı Hak
insanların son saatini değişmez surette düzenlediğinden - ölümleri için
teessüf edilen müminlerin başlarına - takdir ne ise, o geldiğini, din uğ-

runda şehit olanların, uhrevi saadete nail olduklarını söylemiştir. Hz. M., Kur'anda bu kaza ve kader "prédestination et du fatalisme" üzerinde durmuştur.

"İşte bu devirde dir ki gerek kavgaların, itişip kakışmaların, hatta çoğunlukla içki içmekten meydana gelen, katillerin önüne geçmek, ge-
18 rek perhizkarlık sayesinde dini görevlerin yerine getirilmesinde, edep, terbiyeye aykırı hallere meydan vermemek üzere Kur'anın - şarapla diğer bütün kuvvetli içkileri, keza kumar oyunlarını yasak eden ayetleri nâzil olmuştur.

19 *"Diğer önemli bir ayet dahi vücudun su ile, bulunmadığı takdir*de ince kum, yahut toz ile temizlenmesini emretmesidir.

"Hz. Muhammed'in zevcelerinden biri olan Ayşe "r.a." aleyhinde bir zina isnat edilmesi, Paygamberi fena halde üzmüş, sahabeleri arasında - bu iş dolayısıyle ikilik çıkmasıyle - çok muztarip olmuştur. Bu isnadı, bazıları gerçeğin bir ifadesi, bazıları ise büyük bir iftira ="calomnie" telakki ediyorlardı. Hz. M., hangi tarafı tutacağını bile-
20 miyordu. Bir ay kadar kararsızlık içinde kaldıktan sonra Ayşenin masum olduğunu ilan eden 8) "qui proclame l'innocence d'Aiechah" ayetler nâzil olmuştur. Tercememizin sonuna Bk.

Kur'anın 24 ncü Nur suresinin bir kısmını bildiren bu vahiy "Cette révélation", Hz. Muhammed'de o derece şiddetli bir buhran vücuda getirmiştiki, soğuk bir kış gecesi olmasına rağmen vücudu kan ter içinde kalmıştı.

"Aynı tarihlerde Hz. M., Mukaddes mabedi "Kâbeyi", ziyaret ederek Hac eylemek üzere Mekkeye gitmek istedi. O zat 1400 kişilik bir kuvvetin koruyuculuğu altında bulunuyordu. Kurban edilmek üzere
21 70 tane de deve getiriyordu. Fakat Kureyşliler, bu ziyarete büyük bir kolordu ile karşı koydular. Belki de Hac etmeğe muvaffak olamadığından bir tevazu eseri olarak saçını, sakalını kestirdi. Maiyetinde bulunanlarda ona uydular ki bu, daha sonra adet olarak kalmıştır.

"Bir kaç ay sonra 1600 kişilik bir kuvvetin başında Hayber aşiretinin Yahudileri üzerine yürüdü. Onları mağlup ettikten sonra bir ya-
22 hudinin evinde ikamet etti. Bu yahudinin oğlu olup çok uzun boylu, kalelerden birinin kumandanı bulunan Marhab'ın yaptıkları mücadelede Hz. Ali'inin - bir kılıç vuruşu ile - kafası ikiye bölünmüş-

tü. Marhab'ın kız kardeşi Zeynep, kardeşinin ölümü, yurdunun örene çevrilişinin öcünü almak için, peygamberin hayatına kasdetmeyi tasarladı. Ona zehirlenmiş bir koyun eti pişirdi. Hz. M., bu eti çiğnerken duyduğu tiksinti ile, yediğini derhal çıkardı. Aynı zamanda sofradakileri de bunu yemekten men etti. Fakat bu eti yemiş olan subaylardan biri müthiş kasılmalarla kıvranmakta olup,çok geçmeden öldü. Peygamber, ölümden kurtulmuş olmakla beraber, zehrin etkisini gidermek üzere - derhal omuzlarına vantuz "kuru şişe" yaptırmış ise de uzun müddet bu kazanın (accident'in) etkisini duymuştur. Bu cinayeti niçin işlediği sorulduğu zaman yahudi kızı : "zehir=poison'dan kendini koruyup koruyamıyacağını, bu suretle gerçek peygamber olup olmadığını anlamak için yaptım; eğer peygamber değilse - yurdumu bir sahtekârdan, bir zalimden kurtarmış olacaktım" diye cevap vermiştir. Bazı tarihçilere göre Hz. M., onu affetmiştir, bazılarına göre ise onu - zehirleterek öldürmüş olduğu subayın - ailesine teslim etmiştir.

"Hicretin VII. yılı başlarında Hayber yahudi kabilesinin yenilmesi, islâm kumandanlarının fütuhatlarını Yemene kadar genişletmeleri, Hz. M., islâmlığı Arabistanın dışına kadar götürmeğe sevketti. Bu konudaki çalışmaları meyvesiz kalmadı. Zira islâmlığı kabul eden birçok komşu valilerin katılmasını -iltihakını- temin etti. 629 da Mekkeye yapmış olduğu Hac da başarılı oldu. Birçok Kureyşliler, sığındılar, islamlığı kabul ettiler. Oturma yeri olan Medineye kadar ona yoldaşlık ettiler. En sonunda es-
23 ki düşmanlarına kanunu kabul ettirmek için oldukça kuvvetli olduğunu hissedince, Mekkeyi zapta muvaffak oldu. 630 yılı ocak ayının 11 nci gününde depdebe ile Mekkeye girdi. Bütün şehir halkının serbest olduğunu ilân etti. Bundan sonra, Safa tepesine yürüdü. Orada ruhani, cismani metbu olduğunu ilân etti. Ahali dahi sadık kalacaklarına and içerek temin, teyid ettiler. Bu törenden sonra Kabeye yöneldi; orayı dindaşları ile birlikte 7 defa tavaf etti, sonra binaya girerek 360 kadar putların hepsini kırıp yok etti

"Her ne kadar Mekkenin boyun eğmesi, komşu şehirlerin de boyun eğmelerini mucip oldu ise de birçok kabileler hala direniyorlardı. Malik adında tecrübeli bir kumandan idaresinde, Mekkeden 3 mil mesafedeki Honayn vadisinde iyi bir mevzi elde etmeyi başarmışlardı. Hz.
24 M., 1200 kişi ile onun üzerine yürüdü. Bu kuvvet pusuya düştüğünden korku ile kaçıştılar. Peygamber çember içine girdiğini görünce ya üstünlük yahut ölüm kararını verdi. Başı aşağıda, düşmanlarının üzerine

atıldı. Binitini şiddetle mahmuzladı. Bu sırada amcası Abbas, süratle katırının dizginlerini tuttu : "Mademki benim kararıma engel oluyorsunuz, firarileri savaşa çağırınız" dedi. O dahi iş bu buyruğu yüksek sesle yerine getirdi. Askerler şiddetle hucuma geçtiler; Peygamber onları, hareketlerini, sesi ile cesaretlendiriyor, aynı zamanda Tanrının inayetlerini rica ve niyaz eyliyordu. Sonra bir avuç toprak alarak düşmanlarının yüzüne attı, onları lanetledi; düşman ric'at etti. Az zaman sonra da onlar, Hz. M. nin merhametine sığındılar. O dahi onların mallarını, kadınlarını. çocuklarını geri verdi.. Bunlar islamiyeti kabul ettiler.

"Ertesi sene, zevcelerine sebebini söylemeksizin bir ay müddetle
25 kendileri ile beraber oturmuyacağını haber vererek onlardan tamamen ayrı yaşadı. Olağan üstü ziyafetlerden vaz geçti; sözüne sadık kalarak bir ay sonunda eski itiyatlarına avdet etti. 9) Tercememizin sonuna Bk.

"Hicretin X. yılında başlarında Hz. M.in en uzaktaki arap kabilelerininde kendiliklerinden onun ruhani, cismani otoritesini kabul ettiklerini haber almakla çok sevinç duydu. O, gene aynı yıl içinde (22 Şubat 632) Mekkede Haccı ifa etti. Fakat Arapların veda Haccı "le pèlerinage
26 d'adieu" dedikleri bu son Hac olağan üstü oldu. Peygamber, başka defalar olduğu gibi yüzlerce tarafını tutanlarla değil, çok kalabalık olan ailesi ile birlikdeydi, onları, Arabistanın her tarafından gelmiş 140 bin hacı izliyordu. Kutsal şehre giriş hakiki bir zafer olmuştu. Risalet vazifelerini ifadan, Allahın birliğini, ezeliliğini ilandan sonra Hac vazifesini eski takvim senesi yerine, şimdide müslümanların kullanmakta oldukları gök ayı takvimini kabul etmekle son verdi.

"İktidarın en üst derecesine yükselen, sahabelerin gözünde Tanrı ile eş bir hürmete, bir riayete mazhar olan (Müslümanlıkta, Peygamberler Tanrının kulu, Peygamberi oldukları için bir mahlûk Tanrı ile eş olamaz, bundan ötürü Fransız Profesörlerinin bu inanışları hem yanlış, hem küfrü icabettirir. Terceme eden) grekleri (Yunanlıları), İran-
27 lıları korkutan, titreten Hz. M., için artık bu kadar zahmetle vücuda getirdiği olağan üstü eserden, büyük bir kavmin kanun kurucusu lakabına bağlı - şandan, şereften hissesini almış olmaktan başka, yapacak bir iş - kalmamıştı. Heyhat o, dünyada ifa etmiş olduğu azametli rolü bitirmek üzere bulunuyordu.

Medineye döndükten sonra ancak iki ay geçmemişti ki sebebini 3 sene önce aldığı zehire atfettiği bir humma "ateş yükselişi= fièvre" ile birlikte şiddetli bir baş ağrısına yakalandı. Ateş o derece şiddetli idi ki - zevceleri 7 tulum su dökmek suretiyle hararetini biraz hafifletebilmişler, ertesi gün de Ali ile Abbas'ın oğlu Fazl'ın yardımı ile mescide gele-
bilmesi kabil olmuştu. Mescide, Tanrıya şükür ve senadan gü-
28 nahlarının affını, tavazuu ile niyaz ettikten sonra mimbere çıkarak,
dinleyicilerine, evvelce yapmış olduğu herhangi bir haksızlık varsa alenen tamir edeceğini bildirdi. Ahaliden birisi kendisine 3 dirhem borcu olduğunu bağırdı. Hz. M., hicaba, bu dünyada tahammül etmek, öbür dünyadan daha kolaydır diyerek derhal borcunu ödedi. Nutkunu, daima amansız düşmanı olmuş olan yahudileri lanetleyerek bitirmişti.

"Hastalığı gitgide ağırlaştığından bir gün şiddetli nevbetinde ölümünden sonra sahabelerini yanlışlardan korumak ve onlara bir kılavuz niteliğinde olmak üzere bir kitap yazmak için kalem, mürekkep istedi. Bu istek, hazır bulunanların hayretlerini mucip oldu. Zira onlar Hz. M., in okuyup yazmağı bilmediğini sanıyorlardı. (Daha aşağılarda bu iddia hakkında ne düşünmek lâzım geldiğini göreceğiz). En son esirleri salıverdikten, Allah'ın sevgilileri arasına kabul için niyazda bulunduktan, bu suretle dinin kendisini son ne-
29 fesine kadar meşgul ettiğini isbat eyledikten sonra hastalığının 6 ncı
günü **Miladın 632** yılı **Haziranının 8** nci gününe rastlayan Pazartesi, ruhunu teslim etti. Muhammed o zaman (Gök aylarına göre) 63 yaşında bulunuyordu. 10) Bir din kurucusu olarak Hz. Muhammed'in yaptığı çalışmalar özetlenecek olursa, 23 yıl peygamberlik, 10 yıldan fazla bir zaman araplara kumanda ettiği ve bu müddetin üzerinden 1200 yıl geçmesine rağmen henüz bir çok ülkelerde kabul edilmekte olan bir dini kurmakdan başka, bir asırdan kısa bir zaman içinde muazzam şekilde gelişen ve bütün hıristiyan halkı ve hükümdarları titreten bir imparatorluğun esaslarını vazetmeye yettiği görülür.

"Efendiler, Hz. M. in bu çok kısaltılmış biyoğrafisini, onun tarihçi **Ebülfidanın** çizdiği, tamamiyle doğru, gerçek olduğu anlaşılan portresini takdim etmekle daha iyi bitirebiliriz 11) Hz. M., tabiaten yüksek bir
30 zekâ, mükemmel bir akıl, harikalı bir hafıza ile donanmış olarak doğ-
muştur. O, az konuşur; sükuneti severdi, nasiyesi daima sakin, konuşması latif, bazan dokunaklı, latifeci idi. Karakteri, eşitliği sever, muamelesi herkes için birdi. Yabancı ile bir yakın gibi, bir güçlü kuv-

vetli ile, bir zayıf, çelimsize aynı hak severlikle muamele ederdi. Bir
fakiri, yoksulluğu dolayısıyle hakir görmez, bir zengini de zenginliği
için yüksek tutmazdı. Teklifsizce konuşmalarını yalnız dostlarına, dav-
ranışlarından asla şikâyet etmemiş olan sahabelerine hasrederdi. Ona
söz söyleyeni, dikkatle dinler, ilk olarak asla kendi bir meclisten kalk-
mazdı. Eğer biri dostluk nişanesi olarak elini sıkarsa o, çekmeyinciye
kadar elini çekmezdi. Silâh arkadaşlarını sık sık ziyaret eder, onların
işlerinden bilgi alırdı. Arabistan Fatihi, çok kerre yere oturur, koyun-
larını kendi sağar, elbiselerini kendi yamar, ateşi yakar, misafirlerinin
yemeğini elile hazırlardı. Bu kadar hazinelerin sahibi olduğu halde,
bunları yüce bir gönül ile dağıtır, evi için yalnız zaruri olanları sak-
lardı. Onun 4 hassa ile insanlara üstün olduğu söylenir : Değerde
sahavette "el açıklığı", savaşta, bilek kuvvetinde, evlenmedeki kuvveti
ile.... O, çok defa, Allah'ın, insanların saadetleri için iki şey yarattı-
ğını söylerdi. Kadınlar, güzel kokular : İşte tarafsızlığı ile şöhret bul-
muş olan tarihçinin bize bıraktığı sima budur. 12)

"Bazı noksanlar olmadan bütün güzide "seçme" vasıfların
"niteliklerin toplandığını görmek çok nadirdir. Hz. M. de hakim olan
şey itirazsız olarak imsâksizlikdi. "l'incontinence" Zira meşru 12, ya-
hut 15 zevcesinden başka 11 müstefrişe "concubines" 13 si vardı.
(Hemen şunu söylüyelim ki peygamber efendimizin müstefrişesi yoktur,
bütün zevceleri nikâhlıdır, sayın yazarların bu ifadeleri yanlıştır. Terce-
31 me eden) Halbuki Kur'anda mezheptaşlarına ancak 4 kadına kadar mü-
saade veriyordu. Eğer adalet, eşitlik ile idare edilemiyorsa bir tane ile
yetinilmesini tavsiye eyliyordu. Fakat kayda değer olan nokta budur ki
bu imsaksizlik "l'incontinence", ilk zevcesi Haticeyi kaybettikten
sonra, yani 50 yaşlarına doğru kendini göstermiştir. Tabiatının ona
olağan üstü erkeklik kuvveti bahşetmiş olması lâzım geliyor "il fallait
que la nature l'eût doué d'une puissance virile extradrdinaire 13)

"Efendiler, Hz. Muhammed'in biyografisini teşkil eden inanmağa
şayan birçok belgelerle teyid edilmiş bir haylı esaslı olayları arzettikten
sonra şimdi Dr. J.J. Beaux'un islam peygamberinin akıl hastası "ali-
32 énation mentale" olduğu noktasında dayandığı delilleri "argumens"ları,
gözlerinizin önüne sereceğiz; bu delillerin dayanağı, Hz. Muhammed'in
sağlığında gayet müteharız 'kabarık" muhtelif fiilleridir. Bizi, bunları
olaylara göre "le raisonnement et les convenances" makulât, söz edepleri
içerisinde tarafsız impartiale olarak cerh edeceğiz.

"Efendiler, peygamber; Cebrailin kendine getirdiğini temin eylediği vahiyleri=révélation'ları insanlara tebliğ etmezden çok evvel ihtiyar ettiği "seçip kabul eylediği" inziva hayatı, zahitliği, riyazatı, mahrumlukları hatırlarsınız. J.J. Beaux, dini etkiler altında bulunan bir kimsenin en ağır görevleri yüklendiğini çok iyi anlıyor, fakat o kimsenin her sene
33 tam bir ay süre ile ateşsiz, gıdasız bir mağaraya gitmesinde, açlığı teskin etmek için - karnına taş basmasındaki lüzumu - görmüyor. Bu cihetle J.J Beaux, peygamberin, kimsenin tanık olmadığı batıl inançlarla "superstitieuses", başarısız kalan, fakat kendisini her türlü hakaretlere maruz bırakan öğütleri ile 10 yıl vakit zayi ettiğini ilâve ediyor : O halde Hz. M. in, bu bahitsiz iktida edilen "uyulan" kimsenin akıl hastalığının işareti olarak kabul edilmelidir neticesine varıyor.

Bu delile cevabımız şudur : "Voici notre réponse à ces argument" Bir insan, bariz, Rabbani hidayeti ile kendini, kanun kurucusu, Risalet "Peygamberlik gibi yüksek bir rol oynamağa kaptırdığı zaman, onun önce bu rolü tetkik etmesi, incelikleri ile ülfet peydah etmesi için uzun uzadıya düşünüp mürakaba etmesi, bunun için bir nev'i acemilikle bu işe hazırlanması, başarı şansı temin edecek sebepleri, vesileleri - harekete geçirmesi - lâzımdır. Binaenaleyh başarının en kuvvetli vasıtaları "araçları" ergeç cemaate tesir eden, cemaati sürükleyen, garabetleri, hatta acaiplikleri ile önce hayreti, sonra da hürmeti, takdiri buyurmuş olmakla sona ermesi değilmidir? Biz burada pek çetin bir hayat süren ağır işleri. uzun oruçları üzerine alan kendileri ile başkaları için gece, gündüz birkaç defa Cenabı Hakka dua edenler, en kaba gıdalardan başka bir şey yemeyen, yalnız su içen, elbise olarak bir torba,
34 yahut bir entari giyen - eski zaman peygamberlerini - örnek diye gösterebiliriz. Netekim İranlılarm Kanun kurucusu "Zerdüşt Zorastre" mevcudu taalaya "Allah'a" müracaat etmek, dini murakabalara varmak için sadece peynir ve sütle geçinerek bir müddet dağda, bir mağaraya "İranda" çekilmiştir. Keza kıldan bir libas giyen belinde meşin bir kemerle mağarada yaşayan Peygamber "Elie" cesur bir adam olarak tasvir edilmektedir. Keza Allah, İsaie'ye soyunmasını, belini saran torbayı çıkarmasını, çıplak ayak yürümesini emreylemiştir. 14) Hz. M. de kaba elbiseler giydiğini, bunları kendinin tamir ettiğini görmedik mi? Başkalarına hükmetmek ve bir dinin kurucusu olmak iddiasında bulunan insanlar, adet üstü bir hayat, bilhassa son dereceye varan perhizkarlık, giyecekte en mütevazı sadelik, pek hareketli bir dindarlık ile itimat "dayanış" saygı ilka etmek mecburiyetindedirler. Hz. M., bu zahitlik, bu takva "her türlü

fenalıktan korunmak" pratikleri ile inziva ile nübüvvetinin bütün tesadüflerini tehlikelerini göze almağa hazırlanıyordu. Bunlar. onun bu teşebbüsünde başarı için faydasız kalmamaları ile görülebilmiştir. Bu itibarla, BU HAREKETLERDE EN KÜÇÜK BİR AKIL HASTALIĞI BİLE YOKTUR. "Sous ce raport, elles ne révèlent donc pas la moindre trace d'aliénation mentale" Kaldı ki Hz. M., ancak kendinden evvel gelmiş, meselâ Girit adasının kader kanunlarını Jupiter'den almak üzere Dycté dağına giden Minos, Apollon'un emrini almak üzere Delphe'ye seyahat eden Lycurgue, vahyilerini ancak Egerie'den alan Numa-Pompilius kehanetleri ile "oracles" aydınlatıldığını söyleyen Solon Kanunlarını Socryenlere kabul ettirmek üzere bunları Minerveden aldığı hakkında teminat veren Zaleucus gibi kanun kurucularını. taklit etmiştir.

"J.J. Beaux, Peygamberin hayal "vision" larını, Bersam=hallucination telakki ediyor. Neuilly kuprüsündeki kazadan sonra sol tarafında
bir uçurum gördüğünü zanneden Pascal'ınkine benzetiyor. Fakat Hz.
M. in hayal visionlarını bu suretle tasavvur etmek, Beaux'un savunduğu doctrine, tamamiyle aykırıdır. Zira işbu Bersame=hallucinationa rağmen, Pascal (1623-1662), herkesin bildiği gibi yalnız akıl has-
tası olmamakla kalmamış, bu devirden itibaren Les Lettres provincia-
35 les'i neşretmiş. Meşhur la cycloide ou roulette 15) problemlerini çözmüştür. hallucinor fiilinden gelen hallucination yanlış ihsasların eşyanın, şahısların nitelikleri hakkında kazanılmış bilgilerin uzaklaştığı bir akıl bozukluğu, bir hezeyan arazıdır. "est bien un trouble de l'esprit un symptôme de délire" Bu ekseriyetle akıl hastalıklarına les vésanies'e lik eder" refakat eyler. Fakat yalnız başına hiç de bir cinnet hali teşkil etmez. "mais seule elle ne constitue point l'etat de folie" Esquirol J.-E-D., (1772-1840) Bersamlıyı don Quijote'a benzetir, o bir değirmeni (yel değirmenini) bir insan; bir bulutu, bir süvari kıt'ası sanır. 16)

"Tarihçiler, Hz. M. e niçin bir akıl hastasın "un aliéné" dan daha çok bir sahtacı "imposteur" gözü ile bakmakta birleşmişlerdir.? Bu soruyu soran Beaux, buna şöyle cevap veriyor : "Tıbbî bilgiden yoksun olan bütün tarihçiler, aklın işlemesine halel vermeyen kısmı cinnet
36 olduğunu, bununla illetlenmiş birçok kimselerin, alelade insanlardan çok zeki, çok akıllı göründüklerini bilmezler." Bu bakımdan M. Beaux, Pascal misalini zikrediyor. Fakat biz ona şunu söylüyelim ki hayal=vision bir defa zail olduktan sonra Pascal hatasını anlıyordu; bu, Hz. M. de vaki değildir; o, aksine, bütün bu hayalleri

fark ediyor, bunları - kâtiplerine - gerçek olarak kaydettiriyor, sonra durumunda yahut doctrinindeki güçlükleri düzeltmek, yahut ruhları kendine ram etmek "boyun eğdirmek", kanunun hakimliğini kurmada, kendisinin lüzumlu gördüğü yenilerini biribiri ardından sıralıyordu.

"Nübüvvetini "Nebiliğini" mahremce, gizlice açtığı ilk şahıs, bu görevinin kutsallığına derhal iman eden, karısı Hz. Haticedir sonra pek genç olan yeğeni Ali'yi, daha sonra azat ettiği kölesini; en son - Mekke-
37 de hukuk ile cinayet hakimi olup, çok önemli bir zat olan, misalini yüksek sınıftan 10 kişinin izlediği Ebubekri ikna etmişti. "İnandırmıştı". Bu tarz ile ilerleme, bir akıl hastasının kârı değildir. "Cette manière de procéder n'est certes pas d'un esprit aliéné" Fakat biz devam edelim "Mais poursuivons"

"Hz. Muhammed, Allah'ın kendisine tedvi ettiği göreve, akrabalarından 40 kişiye verdiği bir ziyafetle başlamak istemiştir. Fakat o, tam söz söylüyeceği anda, bir davetli onun sözünü kestiğinden davetlileri,
38 dağılmıştır. Ertesi gün, yine buna benzer bir ziyafet daha vermiş, aynı kimseleri çağırmıştır. Allah tarafından onun Rasulü olarak aldığı buyrukları, onların bu dünyada, öbür alemde saadetlerini temin edecek olan emirlerini tebliğ etmiş, bu ilahi görevinin yükünü, yardımcı tayin ettiği Ali ile bölüşeceğini ilân eylemiş, kardeş diye çağırarak şefkatle kucaklamıştır. Bu anda davetliler şaşırmışlar, sonra da kahkahalarla gülmüşlerdir.

"Bu başlangıcın fena tertip edildiği, eğer Hz. M., akrabalarına birer birer usül ile nüfuz etmiş olsa idi, özellikle aralarında babasının da bulunduğu davetlilerin en genci olan Amcası oğlu Ebi Talip oğlu Aliye itaat etmeye davet etmemiş olsa idi başarıda daha büyük bir şans olabileceği noktasında J.J. Beaux ile aynı fikirdeyiz. Her ne hal ise bu davranış tarzını bir Demance=erken bunama hareketinden ziyade talihsiz bir deneme telakki etmek daha doğrudur. Şu yahut bu tarzda
39 başlamak lâzımdı. Hz. M., büyük bir nüfuz sahibi değildi, belagatı, dinleyicilerini derhal fethedecek kadar kuvvetli değildi. Bununla birlikte işi önce tehlikeli bir muhaliflik yaratabilecek olan yabancılardan ziyade göz yummağa daha müsaadeli olan yakınlarına açmakta bir nevi maharet olduğu söylenebilir. Bundan ötürü, biz burada cür'etli bir işe girişmek isteyen, başarı için tecrubesi kıt, lakin dimağında hiç bir bozukluk olmayan bir adamın halinden başka bir şey görmüyoruz =mais dont le cerveau ne nous paraît avoir subi aucune altération Eğer onda bir akıl

bozukluğu olmuş olsa idi, akıllı, tedbirli bir kimse olarak tanınan amcası Ebi Talip bunun farkına varmaz mı idi? Düşüncelerini bile paylaşmadığı, zararı kendisine de gelecek olan böyle akılsız bir yeğeni himaye eder mi idi.

"J.J. Beaux, Hz. M. in birçok başarısızlıklarına rağmen Risalet "apostolat" üzerinde durmasını garip görüyor. 5 sene sonunda zayıf akıllı kimseler olup uğradıkları zulümler, haksızlıklar neticesi olarak kurtulmak için -doğdukları memleketi terk etmeğe mecbur olan- 100 kadar
40 sahabesi ile uzlaşmağı ancak başarmıştır. Fakat yeni bir dinin kurucusu olmak gibi yüksek bir hedeften geri döndü ise mağlup edilmez bir ısrar ile amacına doğru yürümek, karşısına dikilen engelleri yıkmak için dimdik durmak; zulümlere, haksızlıklara tahammül etmek, tehlikeleri, hatta ölümü göze almak; Nübüvvete, peygamberliğe has "yaraşır" bir şey değilmidir. Hz. M. in, teşebbüsünün başından beri olan tutumu, hareketleri bunu isbat ediyor.

"J.J. Beaux, karısının ölümünden sonra zengin kalmış olan, itibar, şeref içinde bulunan Hz. M. in tatlı, sakin bir hayatın nimetlerinden feragat etmekte tereddüt eylememiş olduğuna taaccüp ediyor. Ne mak-
41 satla? Memleketi-dîni bir ihtilale sürüklemek, orada binbir fırtına yaratmak, üzerine akrabalarının, dostlarının ve bütün milletinin garazlarını çekmek bahasına da olsa Allahın Resulû olduğunu ilân etmek için. M. Beaux'ya göre özel hayatın lutuflarını teperek, bütün başarı şansından mahrum maceralı bir teşebbüse atılmak için ancak deli olmak lâzımdır.

Buna da şu cevabı verelim : ki, bütün zenginlikleri, sükunetli saadeti küçük görmek "tahkir etmek", tevekkülün, saadetin bütün acılarına göğüs germek - birçok defalar Hz. M. in başına geldiği gibi ölümü hiçe saymak, arap kabileleri arasında tek başına ,onların puta tapıcılıklarının yok edilmesi, yıkılması demek olan yeni dinin inançlarını telkin etmek, vaaz eylemek - Nebiliğin hassalarından - birisidir. Davranışında, diğerlerinde olduğu gibi, en küçük bir akıl hastalığı arazı "emmaresi" yoktur. "On ne peux donc apercevoir dans ce cas-ci, pas plus que dans les autres, le moindre symptôme d'aliénation mentale".

"Peygamberliğinin 12 nci yılına doğru Hz. M. in bir gecede Mekkeden Kudüse, oradan göklere yaptığı şöhretli seyahat Mi'raç hikâyesi,
42 J.J. Beaux için Hz. M. in akıl hastalığı hakkında en inandırıcı delili teşkil etmektedir. Zira o, bunu bir rüya "düş" gibi değil, gerçek 'haki-

ki" bir seyahat gibi anlatmış, sahabelerine verdiği bilgi, onlarda o kadar kötü bir etki yaratmıştır ki sahabelerinin bir çoğu onu, derhal terketmişlerdir. Bu dahi, peygamberin teşebbüsünü ağır surette tehlikeye düşürmüş; hatta bu teşebbüsleri tamamen yok ettirmek için bir parmak kalmıştı.

"Hz. M. hakkında yazı yazmış müelliflerin çoğu bu geziyi "Miracı" garip telakki ederler. Böyle olmakla beraber İngiliz yazarı Georg Sale, bunu peygamberin en ince hilelerinden biri olarak düşünüyor. Allah ile doğrudan doğruya olan münasebeti, ancak Risaletinin "Peygamberliğinin" önemini belirtmek, genel bir saygı ve yükseltme husule getirmek için iddia etmiştir. Hz. M. in batıl inançlara bağlı, masalların, olağan üstü şeylerin aşıkı olan cahil bir millete hitabettiği, hayallarının, insan üstü büyüklükte tablolarla tahrik edilmesi lâzım geldiği dikkat gözünde alınınca, onun fikrini paylaşmaktan uzak kalmıyoruz. Şurası açıktır ki Hz. M. in başarı ümidini bağladığı bu mübalağalı icat tamamiyle maksadının aksine tesir "etki" yaratmıştır. Zira bu, sahabelerinden birçoğunun ayrılmasına sebep olmuştur. Fakat o, ülküsüne
43 "*gayesine*" varmak *için* herşeyi göze almıştır. Eğer o teşebbüslerinden
bazılarında başarısızlığa uğradı ise ona hak vermelidir. Bu başarısızlıkların - onun sebatını, metanetini, asla sarsmadığını teslim etmek lâzımdır. Böyle olmakla beraber şuna da işaret edelim ki eğer bu strateji başarıyla sonuçlansa idi, projeleri için lüzumlu gördüğü kadar bunları sık sık kullanmakta kusur etmiyecekti. Filhakika yeni dini bir müesseseye sağlamlık vermekte doğrudan doğruya Tanrı ile münasebette bulunmaktan daha münasip bir şey varmıdır. Fakat o hikayesinin husule getirdiği kötü etkilerle olanı düşünerek bir daha bu konuya dönmekten çekinmiştir. Halbuki Melek Cebrail ile olan devamlı münasebetlerinin başarısı bunları çoğaltmaya sebep olmuştur.

"Teşebbüsü başarmak için - puta tapıcılığı men etmek, mutlak, kadir tek bir Allah kültünü tavsiye etmek de kâfi gelmiyordu. Sahabelerine bu dine bağlı ebedi mukâfatlara "ödüller" "l'idôlâtre" nail olmak
44 ve çekicilik ile dolu ebedi bir hayatın imtiyazını da vadetmek lâzım geliyordu. Bu, kendisine yemin ile inananlara, itaat edenlere ahirette vadeylediği latif, insanı büyüleyen, çok güzel genç hurilerle dolu bir cennettir. Oraya kabul edilmek saadetine nail olan müslümanlar, yalnız beşeri sefaletlerden kurtulmuş olmakla kalmayacaklar, muratlarına ziyadesiyle ermiş, yüksek, ebedi bir zevk, bir safadan lezzet almış olacaklardır.

Zira hiç zeval bulmayacak bir kudret, bir gençlik sahibi olacaklardır. Aksine puta tapanlar, dinsizler, caniler cehenneme, ateşle dolu bir çukura atılacaklar, ebedi olarak dehşetli işkencelere amaç olacaklardır.

Sahabelerini, inançlarına sadık kalacaklarına dair andiçmelerinden
45 sonra Hz. M., hakaretlere, zilletlere yalnız sabırla cevap vermekden usanç getirdikleri cihetle yeni dinin yayılmasında, umumileşmesinde artık, silâh kullanmasını buyurmuştur. İşte Hz. M. in gerçek kudreti bu zamandan başlar.

"Eğer bu J.J. Beaux savunduğu tezde müsaadeli görünen bazı halleri söz konusu etmekde epey ustalık gösteriyorsa bu hallere zıt olanları -sür'atle geçmesi hasebiyle- tenkit edilebilir. Meselâ Kureyşlilerin fesadı ile Peygamberin hayatı tehdit edildiği zaman, alelade bir insan böyle bir tehlikeden kurtulmak için ne yapardı? Şüphesiz bundan yakasını kurtarmak için firar edecek, kaçacaktı. Hz. M., tehlikenin ağırlığından, bundan kurtulmanın güçlüğünden ötürü düşmanlarını aldatmak yolunu tutarak; Yeşil elbisesini çıkarıyor, bunu yardımcısı Ali'ye giydiriyor, onu yatağına yatırıyor; sonra çıkıyor, düşmanlarının arasından -tanınmadan- geçiyor, onların gözlerine toz serpiyor ve böylece takiplerinden kurtuluyor. Halbuki caniler, kapının aralığından gördükleri yeşil elbiseye aldanarak, bütün geceyi növbetle geçiriyorlar. Ancak tan vakti olunca aldandıklarını anlıyorlar.... O, bir delinin bu suretle hareket edeceğinden eminmidir. Fakat daha tehlike
46 geçmemişti. Hz. M., Ebubekir'in arkadaşlığında Mekkenin bir fersah güneyinde Thaure dağında bir mağaraya sığınıyor. Ebubekr, takip edenlerin seslerini işitince korkuyor. Peygamber, üzülmeyiniz, Allah bizimledir, diyerek onu teskin ediyor. "Ne vous attristez point, car Dieu est avec nous" Acaba müellif J.J. Beaux bu içten zikri "gizli gizli Tanrı adını söyleyişini" tenkitmi ediyor, kuvvetli, cesaretli bir adam olan Hz. M. i. böyle tehlikeli bir zamanda hayatını - pahalıya mal etmeyi aramamaklamı - tenkit ediyor? Biz, J.J. Beaux'un bu noktada tamamiyle aldanmış olduğunu sanıyoruz. "Mais il nous semble que M. J.J. Beaux est ici complètement dans l'erreur" Eğer Hz. M. mağaradan çıkarak müdafaa için kendini gösterse idi, çare yok, mahvolurdu. Şecaati, hiç bir şeye yaramazdı; Zira onu öldürmeye azmetmiş olan birçok fesatçılara karşı -iki kişinin mukavemeti, karşı koyması, imkansızdı. Aksine o, düşmanlarının - sığındıkları bu yerden hiç şüphe etmediklerinden emin, Allahın huzuru ile müsterih, kuvvetli kalıyor; bu

sözleri ile korunucu varlığı göstererek arkadaşının ruhunda aynı inancı husule getirmek, bu vasıta ile onun da korkusunu gidermek istemiştir.

"Bu noktada şunu kaydedeceğiz ki J.J. Beaux, Hz. M. in oynadığı azametli roldeki hakiki değerini takdir etmediği, onun işleri ile hareketleri hakkında tarafsız bir hüküm verecek bir yüksekliğe çıkmadığı görülüyor. Filhakika ondan söz açıldığı zaman, daima bu zatin başka insanlara benzemediğini, projelerinde sabit, istikrarlı, sarsılmaz olduğunu, hiç bir şeyin onu yormadığını, ümitsizliğe düşürmediğini, yolundan alıkoymadığını, özellikle, onun hayatındaki bütün fiil ve hareketlerinin, uğruna her şeyi feda ettiği, bu yüksek sebep, Risaletle "Peygamberlikle" ilgili olduğunu düşünmek lâzımdır. Dini taassubun hiç bir karşı gelme-
47 ğe tahammülü olmayan, her şeyin önünde baş eğmesi icabeden bir heyecanla dolu olduğunu, yaratılış itibariyle hararetli bir muhayyile sahibi olan yeni Peygamber'in islahatcı görevine doğru, yenilmez bir kuvvetle sürüklenmiş olduğunu, bunun icrasında bir teviye ortaya çıkan bütün tehlikeleri göze almağa mecbur olduğunu, ne ölümden, ne de işkenceden korku duymayarak yolundan dönmeyeceğini dikkat gözüne almak lâzımdır. İşte Hz. M. in azametli siması bu görüş açısından mütalaaya alınınca onun sığındıkları mağarada arkadaşına söylediği sözler bir mecnun-un fou tarafından söylenmiş gibi telâkki edilmiyecektir. Konuya gelelim :

"Dini sistemini kabul ettirmek için Hz. M. in silâha baş vurduğu devirde ilk gazvesi 313 kişi ile, zengin yüklü 1000 deveden teşekkül eden bir kafileyi korumakta olan 950 kişilik bir Kureyş kuvvetine hucum olmuşdur. Ancak birkaç kişi zayi etmekle onları bozğuna uğratmış, fakat kervanı da hemen tamamen elinden kaçırmıştı. J.J. Beaux, Hz. M. in buradaki hareket tarzını tenkit ediyor. Ona göre Hz. M., kendinden 3 misli üstün bir kuvvete hucum edeceği yerde 40 kişinin koruyuculuğunda bulunan bu zengin kafileyi ele geçirmeli idi. Zira eğer yenilmiş olsa
48 idi, partisini, durumunu tamamıyle tehlikeye sokmuş olacaktı. Farzedelim ki Peygamber J.J. Beaux'un dediği gibi hareket ederek kervana sahip olmuştur. Onun düşmanları, bu zengin ganimeti onların yanına bırakırlarmı idi? Onlar bunu büyük bir başarı şansı ile ondan geri almıyacaklarmı idi? Bu servet, bu ganimet, askerlerini şaşırtacak, onların müdafaalarını gevşetmeyecekmi idi? Hz. M. zekâsı ile bu servetin zaptından önce, insanların gönlünü fethetmeyi düşündü; Allah'ın onu muzaffer kılacağı kanaatı ile desteklenmiş, kuvvetlenmiş olan cür'eti

burada bir Démence=erken bunamadan daha çok Nübüvvetinin, "Peygamberliğinin" özel alâmetlerinden biri telakki edilmemelimidir?

"Bir gün Hz. M., adamlarından ayrılmış, bir ağacın dibinde
uyurken bu vaziyette bir düşman subayı, onu gafil yakalamış kılı-
cını çekerek · Muhammed! seni kim müdafaa edecek? diye bağırmıştır.
"Mahomet, qui te défendra contre moi?. - Uykusundan sıçrayarak uya-
nan peygamber"' Beni himâye edecek olan Allahtır diye cevap vermiştir.
"Ce sera Dieu"! Rivayete göre aynı anda Melek Cebrail, subayın göğ-
süne öyle kuvvetli bir yumruk indirmiştir ki kılıcı elinden düşmüş,
onu peygamber almış, düşmana "şimdi seni kim müdafaa edecek!..."
demiştir. - Heyhat hiç bir kimse "Qui te défendra contre moi? - Hélas!
personne" ona yaşamağı öğren, doğru olan tarafa geç" diyerek kılı-
49 cını iade etmiştir. Minnettar kalan subay, derhal bunu yapmış (islam
olmuştur). J.J. Beaux bunu mağara hikâyesi ile mukayese ediyor, birin-
cide olduğu gibi ikinci de dahi, Hz. M. ,in selameti için ilâhî müda-
helenin lüzumsuz olduğunu, son cevabındaki ifade tarzının, düşmanın
elinden kılıcını düşürecek kadar subayı korkutmağa kâfi geldiğini kay-
dediyor. Burada biz J.J. Beaux'un fikrine tamamiyle iştirâk ederiz. İn-
san şunu da itiraftan kendini alakoyamıyor ki bu iki sıkışık durumda
Hz. M. in dudakları arasından çıkan sözler Allah tarafından kendine
emanet edildiğini söylediği ilahi görev ile oranlı=mütenasip dini, de-
rin inancı tebarüz ettirmektedirler.

"Peygamberin 1000 kişi, iki atlıdan kurulu bir kuvvetin başında-
300 süvarisi, 3000 yayası bulunan bir kuvvetle boy ölçüştüğü, hayatına
mal olmasına hem de bir şey kalmamış meşhur Ohod muharebesi'ni
yazarın, tartışmasında yaptığı gibi Hz. Muhammed'i burada askerinin
sayıca pek az oluşu bakımından tedbirsizlikle itham etmesi kabildir; fa-
kat J.J. Beaux, bu dehşetli bozğuna uğradıktan sonra tekrar hucuma
50 cüret ettiğini, felâket getiren böyle bir hareketin münasip olmayacağını
duyurmak için bir açıklamaya lüzum olmadığını ifade ediyor. Biz böyle
kesin bir hükme varamıyoruz. Bilâkis Hz. M. in düşmanlarını hayrete,
dehşete düşüren, onları kuşkuya, (şüpheye), tereddüde, hareketsizliğe,
sonunda ric'ata zorlayan bu cür'etli hareketi ile yenilgisini, zaferle tamir et-
tiğini düşünüyoruz. Binaenaleyh burada Hz. M. nasıl eleştirilebilir? "Nasıl
tenkit edilebilir? Önce tedbirsizlik, sonra aşırı bir cüret deyiniz, fakat
ne münasebetsizlik! ne delilik!.. Fransa ihtilalindeki büyük muharebelerde
gözlerimiz önünde geçen -bunun gibi binlerce örneği- söylüyemezmiyiz?

"Şarabın, kuvvetli içkilerin, kumarın men edilişinde J.J. Beaux
açıkca bir muhasım buluyor. Bu yasaklamanın sebebi, ne olursa olsun,
tehlikesiz olmadığı gibi yeni kurulan dini tehlikeye düşürebileceğini,
düşmanlarını çoğaltabileceğini kabul ediyoruz. Zira bir millet eski, pek
sevdiği âdetlerinden hemen vaz geçemez. Fakat Peygamber, mü'minle-
51 rin bu yoksulluklarını, bu mahrumiyetlerini telafi ettirmeyi ihmal et-
memiş, onlara -birçok kadına mâlik olmak selahiyetini bağışlamıştı.
O tecrübe ile ayyaşların, kumar oynayanların, aşkta hüzünlü şampiyon-
lar olduklarını isbatetmiştir : O belki bu araçla "bu vasıta ile" nüfu-
sunu, netice olarak taraftarlarını çoğaltmağı ummuştur ki "ümit etmiştir
ki" bu da bir delinin kârı değildir.

"Su ile, su bulunmayınca ince kum, yahut ince toz ile abdest alma
emri, islâm ordusunun kurak, tamamiyle sudan yoksun "mahrum" bir
memleketten geçmesi sebebiyle müsaade edilmiştir. J.J. Beaux, tabia-
tın ihtiyaçlarını tatminden sonra temizlik için elleri, yüzü, vücudun baş-
52 ka kısımlarını tozla uvalamak ne saçma şey diye bağırıyor! Filhakika,
suyun yerine kumun geçmesini "ikamesini" çok garip bulmamak müm-
kün değildir. Fakat bu tavsiyeden - mübalağalı olsa dahi "gayenin iklimi
devamlı surette sıcak olan bir mıntıkadaki temizliğin önemini belirt-
mek, sık sık abdestlerle hastalıkların önüne geçebileceğinden şüphe olu-
namaz. Bir Peygamber için dile, hatta letafet veren şekilde güzel söz-
ler, süslü kelimeler kullanmak yasak değildir!

"Daha önce Peygamberin zevcelerinden biri olan Hz. Ayşe
"r.a." aleyhinde bir zina isnadı olduğunu söylemiştik. Allahtan inen
bir vahyide "Ayette" demek istiyor "bu kadının masum" yani günah-
sız" olduğu ilân edildiği, bunun neticesi, peygamberin son derece şid-
detli - bir sinir buhranı geçirdiğini söylemiştik. Bu konu da - genel
olarak yaygın hatayı belirtmek - bize göre fazla bir şey görünmüyor.
Hz. M. hakkında yazı yazan bütün yazarlar, buhran=Kriz adı altın-
53 da bu olaydan bahseden ve daha yakından tetkik ve özelliklerini araş-
tırmadan bunun bir epilepsie Sar'a krizi olduğunda fikir birliğine
varırlar. J. J. Beaux, hiç te bu fikirde değildir. Onu kutlarız!
Zira bu fenomen olay, hâdise" hakkında verilen tarifte, bütün
vücudunun "Peygamberin vücudunun" su gibi ter içinde kaldığı nok-
tasından başka bir şey yoktur. Ne irticaci "Convülsif" hareketler, ne
ağız köpürmesi "ni d'écume à la bouche" ekseriyetle dudaklarda, dilde
yaralara sebep olan diş gıcırdatmaları "ni de grincement de dents,

d'ou resultent souvent de morsures à la langue et aux lèvres, ve ne de bu şiddetli krizlerin sonunda daima bulunan total sersemlik ve düşkünlük hali söz konusu değildir; ni de cet éta de stupeur et d'accablement universel, qui est toujours la suite de Ces violentes attaques" Kaldı ki söz konusu olan bu kuvvetli növbetler geçince, Peygamber sükûta, rahatlığa kavuşuyor! Hatta gülmeğe başlıyor. **(I J.J. Beaux,** bunun **"saralı= Epileptik"** bir hastalık değil, Peygamberin gerek mevcut güçlüklerden kurtulmak, gerek azmettiği amaca erişmek için gelecekteki hareket çizgisini düzenlemekte yararlandığı **vahyilerin** nâzil olduğu bir nevi **huşû'** olduğunu düşünüyor. İşte buhranların **huşû=humulite** niteliğinde "mahiyetinde" yahut derûni - rûhî bir murakebe neticesi "le resultat de Méditation d'ésprit" olduklarını kabulde oy birliği ediyoruz. Fakat J.J. Beaux'un düşüncesine zıt olarak bunların yapmacık simulées olmalarını düşünüyoruz. Bunun açık sebebi de bunların daima, her ne pahasına olursa olsun, özellikle müdahelesi intervention'u bunları hallini daha inanılır, daha önemli bir hale koyan tabiat üstü vasıtalarla kurtulması icabeden güç, vahametli, tehlikeli hallerde vukua gelmeleridir.

"Efendiler; Mekkenin zaptında Hz. M. in, İbrahim Aleyhisselam tarafından inşa edildiği söylenen Dini mabet Kâbenin etrafında 7 defa tavaf ettiğini hatırlayınız. Fakat bu merasimin, bu törenin ne surette cereyan edilmiş olduğunu söylemeyi unutmuştuk. Yazarın eleştirmesini "tenkidini" anlamak için bunun bilinmesi lâzımdı. Peygamber, bazı kötü dileklerde bulunan Kureyşlilerin onu, Kabeyi an'ane icabı 7 defa
54 tavaf edemiyecek kadar zayıf, gevşekleşmiş olmakla ittiham ettiklerini işitmiştir. Harmaniyesinin yarısını sağ kolunun altına sıkıştırarak, diğer yarısını sol omuzuna atarak derhal Kabenin etrafında 7 defa tavafı, şu suretle yapmıştır. : ilk 3 tavafı hafif koşmakla, sıçramalarla, omuzlarını sallayarak, diğer 4 tavafı ise alelade bir yürüyüşle. Mü'minler dahi onu taklit etmişlerdir. J.J. Beaux ise, aklı başında olan bir kimse yorgun olmadığını isbat etmek için bu gibi maskaralıklar yaparmı?." diye bağırıyor; en ziyade görülecek şey, onun omuzlarını sallamasıdır, diye ilave ediyor.

"Biz, J.J. Beaux kadar meseleyi kesip atmayacağız. Hz. M. gibi bir zatin birinci rolü ifa ettiği, bütün gözlerin kendisine dikildiği, dini bir
55 merasimdeki hareketleri hakkında bu derece şiddetli bir hüküm vermekten kaçınacağız. Yalnız şu noktaya işaret edeceğiz ki Kureyşlilerin

eğlenmelerine "istihzalarına" rağmen o zamanlar Kabeyi girmezden önce, mabedin etrafında dolaşmak adetti. Tarihçi Gagnier "*Muhammed'in Hayatı*" *La vie de Mahomet* adındaki kitabında, bu adetin daima icra dildiğini, Hz. M. in de ikinci defa yaptığı Hac'da muazzam bir kalabalık önünde aynı merasimi (töreni) tatbik ettiğini bize öğretiyor. Kaldı ki bu gibi gezinişlere tanık "şahit" olmak için, ne Arabistana kadar gitmeye, ne de 1200 yıl öncesine inmeye lüzum vardır. Biz Pariste 1816 da Victoire "Zafer alanında" XIV. Louis'ye ait heykelin açılış töreninde ağır başlı devlet ulularının, yüksek memurların, sıçramalar yapmadan, omuzlarını sallamadan 3 defa tunç heykelin etrafında döndüklerini görmedikmi? J.J. Beaux 18 nin istihzasına sebep bu omuz hareketleri bahsinde sıçrayışlar yapan, pek hızlı koşan bir çok insanlarda bunun tabii olduğunu düşünüyoruz. Velhasıl bize garip görünen şu yahut bu hareketin bunları icra eden bir milletin gözünde -asla garip olmadığı bilinmiyormu? Meselâ müslümanların Namazlarında birçok eğilmelerle vücudun 7 kısmını, alın, eller, diz, ayakların yere değdiği görülüyor. Binaenaleyh Hz. Muhammed'in Mekke etrafındaki daire biçiminde olan gezintisini bir delilik hareketi olarak değil, belki bu şehrin adetinin kendisine emrettiği dini bir mecburiyet olduğunu kabul etmek icabeder.

"Efendiler! Hz. M. in 12 bin kişinin başında Honeyn vadisinde kumandan Malek "malik" ile harp ettiği zaman, askerlerinin pusuya düşmesi ile firar ettiklerini, Peygamberin muhafaza edenlerin kendisini yalnız bıraktıklarını görerek Allahtan inayet niyaz ettiğini hatırlıyorsunuz. J.J. Beaux, Hz. M., sahte peygamber olduğundan bu imdat istemeyi ihtimal içerisinde görmüyor. Böyle olmakla beraber Hz. M.. giriştiği her Gazve de askerlerine yardım etmek, muzafferiyeti elde etmek üzere
56 meleklerin kendi askerleri arasına karışmakta olduğunu gördüğüne inanıyor. Allah'ın Rasulü olduğunu söylediği gündenberi onun tek bir Tanrı, onun şanı, ululuğunu vazetmekten bir an geri kalmadığını hatırlarsınız. Eğer O, dar bir vadiyi daha önceden -incelemeden- harbe girmiş olmakla kınanıyorsa "muaheze ediliyorsa" tek başına düşmanın büyük kısmının içerisine dalmasına, hiç olmazsa kahramanca bir cesaret olarak hayran olmak gerekir.

"Daha yukarılarda hicretin IX. yılında Hz. Peygamberin bir gün
57 zevcelerine, bir ay süreyle onlarla beraber bulunmuyacağını haber vermiş olduğunu görmüştük. O sözünü tutuyor, bir ay sonunda tekrar itiyatlarına dönüyor.

J.J. Beaux, Hz. Peygamber'in bu süre içindeki uzaklaşmasının sebebini söylemeksizin, yaptığı bu perhizkârlığı garip buluyor. "Hz. M. i bu suretle hareket etmeğe mecbur kılan gizli bir hastalık mıdır? Bunu etrafındakilerden, saklamak mümkün değildi. Marie "Marietül Kıpti" ile olan zina "fornication" sından bahsetmekte tereddüt etmeyen çağdaşı tarihçiler, bunu da anmakta kusur etmeyeceklerdi" diyor. *)

"Hz. Peygamber'in, J.J. Beaux'a, muamma gibi görünen bu sükutunun izahı bizce kolaydır. Gizli bir hastalık şüphesini uyandıracak hiç bir emmare yoktur. Biz, bu noktada J.J. Beaux ile tamamen ayni fikirdeyiz. Fakat Hz. M. in hastalığının sadece -zevcelerine- itirafa cesaret etmediği, dinsel bir yorgunluk olduğunu düşünmek tabiidir. Filhakika
58 Hz. Peygamber bu süre'de, 60 küsür yaşında idi. Zevce "15 kadın", 11 müstefrişe ile -Rısaletpenah'ın müstefrişesi olmadığını yukarda, bildirmiştik Tercemeci - Kendisini kuvvetten düşüren münasebetlerden sonra bir müddet dinlenmek, ıstırahat etmek istiyeceği neticesine varılır. Biz öyle sanıyoruz ki bu vesile ile dahi o, kuvvetlerinin tükenmesi ile

---

*) Kur'anı Kerim, Bakara Suresi, 226, 227 nci ayetler bu olayı açıkca anlatır. 226 ncı ayet : Kadınlarına yaklaşmağa yemin edenler için 4 ay beklemek vardır. Eğer, geri dönerlerse, "yemini bozarlarsa", Allah onları affeder, esirger, çünkü Allah Gâfurdur, Rahimdir."

227 - Eğer Boşamağa gerçekten niyet ederlerse boşasınlar; Allah semidir, hakkı ile âlimdir. Allah onların sözlerini işitir, gerçekten olan niyetlerini de bilir.

İslâm tarihinde iylâ hadisesi denen olay, şöyle cereyan etmiştir. İylâ, cahiliyye zamanında tâlak, boşamak idi. Bununla beraber bu şekilde boşanmış kadın, başka bir erkeğe varamazdı. Kadın kocalı da değil, kocasız da değildi. Elbette bu hal, kadın hakkında çok zararlı idi. Çünkü yeni bir hayat kuramıyordu. İslâm şeriatı buna 4 ay mühlet koydu, bu müddet içerisinde Koca "zevç", iyice düşünüp taşınacak, karısını ya boşayacak, yahutta tekrar alacaktı.

Mısırdan - Vali Makavkas tarafından gönderilen Rum asıllı Mariya, Peygamber efendimizin müstefrişe "concubin" si değil idi. Belki nikâhlı zevcesi idi. Bundan ötürü kendi nikâhlı zevcesi ile her zaman münasebette bulunabilirdi. Bundan başka nikâhlı olan Mariyetül Kıpti yani Mısırlı Mari'yadan İbrahim isminde Risaletpenah efendimizin bir erkek çocuğu doğmuş, fakat küçük yaşta iken ölmüştür. Bundan ötürü Fransalı müellifler burada büyük bir hata etmişlerdir. Uzluk.

bunu yerine getirmek ihtiyacını duymuş, bir ay süren inzivasının sebebini zevcelerinden saklamışsa bunun sebebi evvela, kendinin gururlu olduğu, erkeklik kudretinin azalışını itiraf etmek mahcupluğundan kurtulmak, ikincisi ise sonrada evelce olduğu gibi aynı başarı ile eski haline rucu eylemekti, geçici olan bu ímsake başka bir sebep de olabilir. Hz. Peygamberin müstefrişelerinin en güzeli olup Mısır Valisi Makavkas tarafından kendisine gönderilen Mariya'ya tutkunluğunun aynı zamana rastlaması hatta öyle zannediyoruz ki bu sonuncu sebep, belki en gerçek olanıdır. Bu sebep ifşa edilemezdi. Çünkü Hz. Peygamber, şiddetli arzusunu -zevcelerinin zararına olarak tatmin etmek istiyordu. Ne olursa olsun burada dahi, başka yerlerde olduğu gibi - akli teşevvüşe ait bir araz yoktur. "ici comme ailleurs de tout symtôme d'abérration mentale"

"Düşmanın savaşsız ricat ettiği Tabuk muharebesinde Peygamber ordusu susuzluktan, şiddetli hararetten pek çok ızdırap duymuştu. Dağlar, kayalarla çevrili Thamudite=Semut kuyularının bulunduğu Hègra vadisine gelince, askerler susuzluklarını teskin için hep birden kuyulara
59 hucum ettiler Hz. M., görünce cüppesinin eteğini yüzüne tutarak, katırını mahmuzlayıp ileri atıldı; avazının çıktığı kadar : Çocuklar bu sudan içmeyiniz, evvelce bize fenalık yapmış olan bu insanların evlerine girmeyiniz; vadiyi geçinciye kadar böyle koşmakta devam etti. Sonra tekrar söze başlıyarak : Eğer içinizde bu sudan içmiş olan var ise, onu kussun, bundan hamur yapmış ise onu deveye yedirsin,, bu hamurdan sakın yemeyiniz.. diye bağırmıştır.

"J.J. Beaux, işte Hz. M. i yalancı değil, fakat ancak "visionnaire" olarak kabul etmekle izah edilebilecek garabetlerden biri, diyor. Özellikle J.J. Beaux'un ta'nını, kabahatlı diye söylentilerini mucip olan ikinci tavsiyedir. Zira birincisinde ter içindeki bir vücuda soğuk suyun tehlikeli etkisinden korumak için iyi bir hekim gibi hareket ediyor. Böyle olmakla beraber Hamura ait ikinci tavsiye için tatminkâr bir izah tarzı bulmak da
60 mümkün değil gibi görünmüyor. Kuyu suyunun, yakıcı bir güneşin hararetine maruz kalmış insan üzerindeki soğuğunun zararlı tesirlerinden başka belki Hz. M. ce bilinen zararlı hassaları da vardı. Bu hassalar, hamura geçmezmi idi? Netice olarak bunu yiyenlerin sağlığını bozamazmı idi? Yahut bu vadinin, Hz. M. in amansız düşmanları olan o civar oturanları - onun ordusu ile oradan geçeceğini bildiklerinden bu suyu zehirliyemezlermi idi? Ne olursa olsun onun hayatına yapılan

suikasitler, düşünülecek olursa, Peygamber'in bu itimatsızlığı, yersiz görülmez. Şüphesiz bu mübalağalı bir tedbirdi. Fakat mübalağalı bir tedbir ne zamandan beri akıl hastalığı belirtilerinin arasına girmişti.

"Oldukça şiddetli çarpışmalara, münazaralara konu olmuş, dikkatinizi çekmekte fayda gördüğümüz bir meseleye yanaşmak üzere daha
az mühim olan kritik düşüncelerini susarak geçiyoruz. Peygamberin
ölümüne sebep olan hastalık sırasında, bir gün bir humma nevbeti al-
61 tında, ölümünden sonra sahabalerinin hataya düşmemeleri için bir reh-
ber hazırlamak üzere kalem, mürekkep istediği unutulmamıştır. Tarihçi Gagnier ne okumak, ne de yazmak bilmeyen Hz. M. in bir kitap yazmak istemesi hayret edilecek şeydir" (La vie de Mahommed T. é 2 p 287 et suivr) der.

"Bu önemdeki bir mesele, yüzeyden "satıhdan" kesip atılacağı yerde şüphe yokki derin incelenmeye tabi tutulsa daha iyi olur. Bunu da zamanımızda Arap edebiyatının en kifayetli yazarı olan Fransanın büyük bilgini Sylvestre de Sacy (1758-1838) yapmıştır. Binaenaleyh J.J. Beaux'nun Gagnier gibi benzeri hükme vardığı bu mesele hakkında
ona baş vuracağız. Çünkü Gagnier de bunu incelemeksizin, itiraz et-
meksizin, bilinen bir şey olarak geçmiştir. Sylvestre de Sacy, yazı yaz-
62 ma sanatının Arabistan kıt'asında Hz. M. in yaşadığı çağda pek az
evvel girdiğini, onun yaşadığı devirde az kullanıldığını hatırlattıktan sonra "Peygamberin okumak bildiğini, fakat bunu, yaşının ilerlediği sırada öğrendiğini düşünüyor. Vahyilerini yazı ile tesbit ettirmek üzere birçok kâtipleri olduğunu, fakat bu ihtiyacı çoktan ihmal ettiğini, vahyilerden bir haylısının aslına göre tesbit edilmeyip, yahut hiç değilse kendisi tarafından yapılmadığını düşünüyor. Zira katiplerinden en sadık ve beceriklisi olan Zeyd, Ebubekr'in idaresi altında Kur'anın cüzilerini toplamakta çok zahmet çekmiştir. 1)

"Sylvestre de Sacy'nin fikri, Peygamber'in bizzat kendisine hitabettiği şu sözlerle kuvvetlenmektedir : Oku! kalem ile öğreten, insana
bilmediği şeyleri öğreten Rabbın, keremde erişilmiyecek bir mertebe-
63 dedir. Kuranın XCVI. Alâk suresinde aynen böyle yazılı bulunan, fakat J.J.
Beaux'un hiç bizim tarzımızda nakletmediği sözler... Zira o gerçek bir kaynak, yani Kur'andan değil, bir toplama olan Histoire Universel'den bu bilgiyi iktibas etmiştir. 1) Konumuzda 2 nci derecede önemli olan

1) Biographie Universel s. 210

bu mesele "soru" hakkında daha ilerisine gitmiyelim. Akıl hastası telakki edilen Hz. M. e gelelim.

"Efendiler Biz Hz. M. in J.J. Beaux'un doctrini lehine önemli fiillerini, hareketlerini, keza hayatının hal tercemesinin önemli safhalarını, gayet doğru, dürüstlükle bildirdik. Peygamberin seciyesini, garipliklerini, vahyilerini, hayallerini hiç gizlemedik, yazarın, tezini istinat
64 ettirdiği delilleri olduğu gibi gösterdik. J.J. Beaux yazısını şu sözlerle bitiriyor : Hz. M. sahte "İmposteur", değildi. Zira o, icat ettiği her şeye kuvvetle inanıyordu. O, olağan üstü bir zekâsı olmayan, alelade vasıfları bulunan Bersam Hallucination nevinden bir akıl-hastası idi. Netice olarak eğer Hz. M. in hastalığı daha başlangıçta belli olsa idi, Arapların bu kanun kurucusu, bir yere kapatılır ve doctrinleri dünyayı alt üst etmezdi."

"İşte muhtıranın texte metin olarak en son sözleri aynen bunlardır. Bunları okurken insanın, J.J. Beaux'un mevzuu Asla ciddilikle ele almadığına, kalemini sadece birbirini tutmayan sözleri savunmaya hasrettiğine, bu şekilde kullanmış olduğuna inanacağı geliyor. Hatta onun Kur'anın gayesi için bilhassa tetkikini davet, düşünüşlerini tetkik etmesi icabeden eserin kiraetinden vaz geçmiş olduğu bile söylenebilir. Zira Kur'an, Hz. M. tarafından dikte ettirilmiş "onun tarafından söylenip başkaları tarafından yazdırılmış"; bir islâm kanunlar, nizamlar, yasalar, tüzükler mecmuasından başka bir şey değildir. Filhakika bu azametteki bir in-
65 san, memleketinin yönünü, veçhesini değiştirmiş, bir kanun kurucusu, dini, askeri imparatorluğu - kendinden sonra gelenler - halefleri tarafından Asyanın büyük bir kısmına, Afrikaya, Avrupaya yayılmış olan bir Peygamber hakkında bir hüküm vermek için yalnız onun hayatındaki fiilleri, hareketleri tarafsız olarak ölçmek, azmederek yürüdüğü maksada uygun şekilde tefsirde bulunmakla kalmamak, aynı zamanda onun sözlerini, Kur'anda bulunan kaideleri, nizamları, dini, medeni, cinai, ahlâki kanunları değerlendirmek lâzımdır. J.J. Beaux, islâm kanun kurucusunun, kanun vazını tamamiyle bize tanıtacak olan bu görevi "bu vazifeyi üzerine alacağı yerde Kur'an hakkında basit, bir notla iktifa etmiş "yetinmiş" hükmünü Kur'ani inceleyerek değil, belki tahkiksiz olarak aleyhte verilen haksız hükümleri tenkit etmeden kabul etme gafletine düşmüş, şaşkın müellifleri okunmakla hükümler

vermiştir. Şimdi sizlere bu kanunda dağınık bir halde bulunan esaslı gerçekleri birbirine yaklaştırmak, bunları sizlere arzetmek suretiyle de adeta J.J. Beaux'un sükutunu telafi etmiş olacağız. Böylelikle J.J. Beaux'un ancak tasarısını çizdiği, sizleri İslam Peygamberinin akli melekelerinin tamamlığı hakkındaki kanaatımızı paylaşmağa götüreceğini ümit ettiğimiz tabloyu ikmal etmiş olacağız.

"Efendiler; Kur'anı açınız, orada her an şu esas prensibi bulacaksınız : Allah'ın birliği, ezeliliği, şeriksiz "ortaksız" olup tek ibadet edilecek zatin Tanrı olduğu... bunun gibi inanç "âkide" leri bulacaksınız : " que DIEU est un, éternel; qu'il n'a point d'egal, qu'il soit seul être adoré." Allah, bütün kâinatı, kudreti, sonsuzluğu "namütenahiliği" ile doldurur. Tahtı, gökleri yeri kaplar. *) Ne ki mevcut ise onun eseridir. Geleceğin anahtarı onun elindedir. O, kudret ile hikmeti birleştirir, sonsuzdur, müsamaha edici ve bağışlayıcıdır. Kralların kralıdır, taçları birleştirir ve bendeder, fanileri yükseltir, alçaltır. **) yıldırımı parıl_parıl
66 parlatan odur, rüzgârları estiren, bulutları hareket ettiren onların bağrından tohumları feyizleştiren, faydalı yağmurları yağdıran odur; zengin "mahsulleri, bahçelerinizdeki gölgeleri, sürülerinizin yününü, sığındığınız yuvayı ona borçlusunuz. Lutfu, keremi her yerde görünür. Yerde sürünengillerin en mazarratlısı onun elleri ile beslenir. "Meselâ Akrep, Yılan" O herşeyin toplanacağı sınırdır.. ilâh.. Dinimizin en çok ortadoksi olan kitapları vahtaniyyet "birleşmek inancı" hakkında bundan daha canlı, daha anlamlı, daha manalı övücü, sena edici şeyleri ihtiva ediyormu? Bize halık'ın yaratganın kudreti, ululuğu hakkında bundan daha canlı, daha ruhlu bir levha tasvir edebilirlermi?

"Hz. M. in kavmi için koyduğu kanunlar "yasalar, şekilleri muhtelif; Zekâtı "Dime aumonière prosscrite aux musulmans par le Koran dans la proportion quarantième de leurs revenus". Zekâtın Fransızca
67 tarifi olup Ş. Sami Beyin Türkçe - Fransızca lügatından aldık. İmsâk "perhizi", oruç ayı olan Ramazan, bayram günlerini, devamı boyunca avlanmanın yasak edildiği Mekke'de Hac etmeyi. Bu kanunlar ayni zamanda domuz etini, hayvan kanlarını yemek olarak yemeyi, kaza ne-

---

*) Sultan Veled, Divanı Türki Sultan Veled adıyle 1925 yılında Millî Eğitim Bakanlığınca bastırılan Divanının S. 14 nde şöyle der :

Sen güneşsin, gök taht'ın ey Paşa
Çayır-ı çömen nurundan oldu çeç

ticesi ölmüş hayvanların etini gıda gibi yenilmemesini muhtevidir. Cenabı Hakka hamd ve senadan ibaret birinci fasıl ile başlamak üzere günde 5 kerre namazı "Namazın her rekatında Fatiha süresi okunduğu, Seb'al mesani denilen bu surenin başı Alemlerin Rabbı olan Tanrıya hamd ve sena olduğundan Fransız yazarları onu bu şekilde ifade etmişlerdir, Tercemeci", her namazdan önce hatunu ile temasta bulunduktan, kirlendikden, bir ölüye dokunduktan sonra abdest almayı mecbur tutar. Ayni kanunlar, Hz. M. de sert bir tatbikatcı olmadığı gibi, dinî hoş görürlüğü tavsiye eder; halk üzerindeki zıd hareketleri, sihiri, sihirbazlığı, bununla ilgili bütün boş şeyleri men eder.

Kur'anı kerim, yalnız dini âkideleri "inançları, nasları" =kaideleri ihtiva etmez; "Le Koran ne Renferme pas seulement des dogmes et des principes religieux" Bu gerçek bir hukuk, code yani Düsturudur. "il est un véritable code de jurisprudence" Zira evlenmekte, alınacak kadının seçilmesinde, vasilikten kurtulma "l'émancipation", çocukların eğitim ve öğretiminde "l' éducation des enfans" ki kâideler gibi formalitelerden de bahseder. Bu kanun "Kur'anı Kerim", müteaddit zevceleri
68 kabul eder. "Adalet etmek şartı ile 4 kadına kadar alınabilir" Fakat bunu, birçok eski kavimlerdekinden daha dar hudutlara sokar. Emzirme kaidelerini gösterir, emzirme süresini, annenin sağlığı, bu görevin yerine getirilmesine engel olmadığı takdirde 21 aya, yahut 2 yıla (24 aya kadar çıkarır. Keza Kur'anda kadın boşanması her iki tarafın muvafakatı ile olacak, kadın tarafından değil de daima erkek tarafından verilen cihaza, kadının, kocasının mirasına gireceğine dair kaideler bulunur .Bundan başka veraset, vasiyetnameler, şahitlik, borç, vasii, yalan yere şahitlik, rüşvet alan hakimler, emanetler, ağırlık ve uzunluk ölçülerine ait kanunlar da vardır.

"Kur'anı Kerim'de cinayete ait kanunları, adam öldürmek, çocuk öldürmek, hırsızlık, iffetsizlik, zina, dinsizliğe dair cezaları ihtiva eden maddeler de vardır. İnsan daima bu cezaların, cürümle mütenasip olduğunu kabul etmek mecburiyetinde kalır. Hz. M. kendinden önce mevcut olan
69 kısas cezasını "Talion" şiddetle muhafaza etmiştir. Bu kanun hür bir insan için, hür bir insan, bir köle için, bir köle "cette loi prescrivait d'exiger un homme libre pour un homme libre, un esclave pour un esclave, bir kadın için, bir kadın" une femme pour une femme, "bir can için bir can "âme pour âme," bir göz için bir göz "oeil pour oeil",

burun için burun "nez pour nez", kulak için kulak "oreille pour orille", etc. istemektedir.

"Hz. M. in ahlâka ait kanunlarına gelince, kendisi genel olarak
ziyadesiyle şehvetli Voluptueuse, hayat giçirmiş sefahatlı=debauche bi-
risi addolunduğundan belki bu meseleyi söz konusu edişimiz hayretle
karşılanacaktır. *) Kur'anı okuyunuz, o zaman müsait olmayan bu fi-
kir değişecektir. Filhakika bu kitabın birçok surelerindeki ayetlerinde
Cenabı Muhammed, sefahatten, ifratlardan, şaraptan, kumardan sakınıl-
masını; aksine perhizkârlığı, her türlü fiillerinde itidal ile hareket edil-
mesini açıkca tavsiye eder. Bütün faziletlere rağbet göstermek cihetin-
den de daha az hararetli değildir. Anaya, babaya, çocuklara, yabancı-
lara hayırhahlık "iyilik arzusu" edilmesini vazeder. Seyyahlara "turist-
lere" yoksullara, esirlere sadaka vermeyi emreder. Kur'anı Kerimde
Bakara suresi Ayet 269 "Eşşeytanü yaidikümül fakre ve ye'mürüküm
bil fahşai vallahü yaidiküm mağfireten minhü ve fadlan vallahü vasiün
alim." Şeytan yahut nefsi emmare, sizi fakr ile korkutuyor, size haya-
sızlığı yani el sıkılığını "hasisliği", zekât vermemeyi emrediyor. Allah
ise, kendi tarafından mağfiret, fazilet vadediyor. Allah vasidir, hakkı
âlimdir. Bakara 272 "intüpdüs sadaktü.." sadakalarınızı aşikâr verseniz
70 hakkınınızda daha güzel, daha hayırlı olur. günahlarınızdan bir kısmını
örter. Allah yaptıklarınızdan haberdardır. diyor "Fakat sadakanın gös-
teriş olarak verilmesini istemiyor. 1.) Böyle olmakla beraber o, delice
el açıklığını "sahaveti" gurur hareketlerini ayıplıyor. Garazlı ihtiraslara,
hiyanete, intikam almaya, kıskançlığa, nankörlük "ekmek, tuz hakkını
gözetmemek"... Bütün bunlara karşı şiddetle muhalefet ediyor. İki yüz-
lülüğü, yalancılığa alçalmayı men ediyor. Sözünde sadakatla durmayı,
refah içinde yaşamayı, kötüye kullanmayı, talihsizliğe karşı cesaretle
tahammül gösterilmesini, düşüncesiz bir tecessüsü, istihza, alay etmek-
ten sakınılmasını, başkalarının arkasından kötülemeyi, gıybeti, iftiradan
korunulmasını emrediyor. Evlat sevgisini hakaretlerin affedilmesini,
namuslu olmayı, hareketlerinde, konuşmada itidalli "ılımlı" olmayı tav-
siye eyliyor. Kadınlar için : onların iteatlı, ağızları bütün "ketum",
namuslu, iffetli olmalarını buyuruyor, emrediyor. Onlar, gözlerini aşa-
ğı indirmeli, safiyetini korumalıdır. Vücutlarından ancak görünmesi
lâzım gelen yerleri göstermelidirler. Gizlenmesi gereken, letafetlerini
gösterecek hareketlerden kaçınmalarını emrediyor; elhasıl kadınlar,
haksız şüpheler veya sert, intizamsız bir karakter yüzünden yolunu şa-

şırmış bir kocayı yoluna getirmek üzere tabiatın kendilerine bahşettiği selâhiyeti kullanmalıdırlar.

"Efendiler, Kur'anın bu kısa özetlenmesine göre 1) şurası aşikârdir ki, Hz. M. in dikkatini çekmeyen, onun üzerinde akıl ve tecrübe
71 ile nizamlar tesis etmediği konular pek azdır. En yüksek akla, hikmete işaret eder. Bu kadar çok yasalar, nizamlar hasta bir dimağdan çıkabilirmi. **"Est-ce donc d'un cerveau malade qu'aurainet pu sortir tant de préceptes marquêes au coin de la plus haute sagesse"**

"Bütün bu kâidelerin sistemli bir şekilde tertiplenmemiş olduklarını, bunların Kur'anı kerimi tefsir teşkil 114 sure içinde dağınık bir halde bulunduklarını, bunların kendinden önce ve sonra gelen şeylerle hiç bir münasebet taşımadıklarını, bu garip sıralamanm bu kitabın büyük kusurlarından biri olduğunu, bunun okunmasının son derece yorucu olduğunu kabul ediyoruz. Bunun terkibine dahil bütün maddelerdeki rabıtasızlığı, karışıklığı, birçok tekrarları, hatta zıd yerlerin, varlığını, bazan hiç bir şekilde nüfuz edilmeyen anlaşılmaz cihetleri olduğunu ve harika bir adamın fikirlerinin bu kadar kötü bir şekilde yazılmasına hayret etmek gerektiğini de itiraz ederiz. Ayrıca noktasız yani noktalamasız
72 olarak muhtelif devirlerde tertip edildiği, henüz kâğıdın elde bulunmadığı sebeple bu cüzilerin Hz. M. zamanında yalnız derilere, yahut parşomenler üstüne değil de mesela hurma yaprağı, beyaz taş, hatta kürek ve kaburga kemiklerine yazıldığını göz önüne alınca bu hayret, ortadan kalkar. Ne olursa olsun biz dahi sylvestre de Sacy gibi bu kitapta (Kur'anda) bulunan güzellik, yüksek, latif neler varsa bunun Hz. M. e ait olduğu, orada görülen mecmuanın genel heyetine, özellikle zarar veren bazı yanlışlıkların bir kısmının bazan unutmalar, bazan yer değiştirmeler, dışarıdan kelimeler eklenmesinden sorumlu vahyi kâtiplerinin ihmallarına bağlanabiledeğini düşünüyoruz.

"Eğer Kur'anı Kerim'in muhtelif kısımlarının tertibi, tanzimi J.J. Beaux'un gözleri önüne - sizlere tarif ettiğimiz şekilde serilmiş yahut bu yaklaştırmayı bizzat kendisi yapmış olsa idi - ki verdiği şiddetli hü-
73 kümde haklı olduğunu isbat etmesi için böyle yapması icabederdi, şüphesiz ki Hz. M. in dehasını **"le gênie"** âdi bir akıl sahibi derekesine indiremezdi. **"il n'aurait sans doute pas ravalé à une intelligence ordinaire le gênie de Mahomet"** Bu kanun kurucusunu, güya akıl hastalığı bahanesiyle Peygamberi, hayatında delilini göstermediği bir hastalıkla zecr etmekten ictinap ederdi. **"et il se serait bien gardé d'indiquer la**

séquestration de ce législateur comme un moyen de réprimer une prétendue démence, dont aucun acté de la vie du prophète ne nous a fourni la preuve".

"Hayır! bu kadar fedakârlıklar, feragatlarla bütün bir kavmin dini sistem ve âdetlerinde böyle hayrete şayan bir devrin = bir révolution yapmağa muvaffak olmuş bir insan, asla bir akıl hastası değildir. **"Non, ce n'était point un aliéné celui qui est parvenu, par tant de sacrifices et d'abnégation, â opérer une si étonnante révolution dans le systême religieux et les moeurs d'une nation entiàre"** Batıl inançları, putperestliği devirip, onun yerine vahtaniyeti ilâhiye Tanrıyı birleme mezhebini ikame eden, bu suretle memleketini, vahşetin karanlıklarından çıkaran, uzun müddet arap adını yücelten, kendisinden sonra gelenlere bu kadar şerefli fütuhat yolunu açmış olan bir insan akıl hastası değildir. **"ce n'était point un aliéné"** XII asrı, şimdi XIII asrı aşan bir zaman geçtiği halde islam memleketlerinde buyrukları yürürlükte olan esası, ahlâk Kâideleri olarak birçok medenî milletler tarafından kabul edilmiş olan bir yasayı ortaya koymuş bir zat; akıl hastası olamaz. Hulâsa, dinine girenlerin hatırasını olgunluk, kutsallık örneği, Tanrısallığa verdikleri eş 99 Esmai Hüsna ile anacak kadar saygı ile, ululamak ile andıkları bir insan akıl hastası olamaz. 1) Şüp-
74 hesiz, muazzam teşebbüsünün başlarında - neticesi birkaç defalar Risaletindeki başarısını tehlikeye düşüren bazı tedbirsizlikler, cür'etler olmuştur. Fakat bunların başka türlü olmasının imkânsızlığı da inkâr edilemez. Fakat tecrübe, özelıikle insanları tanımaktaki derin bilgisi, Cenabı hakka, taliine olan inancı ile binlerce müşküller, tehlikeler arasından eserini takip etmiş olan Hz. M., hiç zayıflamamış, aksine maharet, sebat, cesaretle birlikte - sebepler, vesileler bakımından zengin, bütün güçlüklere üstün gelen genişliği, elestikliği, sebatı ile takdire şayan olan bir deha -le génie- göstermiştir. Eğer o, farzedilen hayaller kaynağını cennet olarak aldığı, kendisine düşmanları tarafından hakaretle karışık sahtecilik sıfatının izafe edilmesine sebep olan vahyilerle insanları aldatmış ise, bunlar hiç şüphe yokki Kur'anın isbat ettiği gibi iyi, halisane maksatlarla yapılmıştır, kavmini islah etmek, onu bağdaş kurup içine oturdukları bilgisizlikten, hayvanlıktan kurtarmak içindir. Sık sık caiz gördüğü bu dindarca hileler, ruhundaki asalet ile iddiası olan amaca yükselmekte kullandığı bir vasıta olarak hak kazanmaktadır. J.J. Beaux. fikrimizce Hz. M. ve Vakayinamelerinde imtiyazlı bir yer verecek olan

tarihin hükmünü, ahlafın kendisinden sonra gelenlerin tasdik etmiyeceğini söylüyor!... O halde ondan "J.J. Beaux'dan" soruyoruz :

Eğer dünyayı adıyla dolduran "Dogme" ları "nasları", kanunları "yasaları" birkaç senelerdenberi görülen çöküntülere, inhitata rağmen bu gün halâ eski yarım kürenin büyük bir genişliğini kaplayan bir ümmetin sahibi bir zat hakkında kâfi gelmedi ise "yeter değil ise", bu ahlâf "sonradan gelenler" dediğimiz kimseler ne zaman geleceklerdir? Hatta onun tesis etmiş olduğu "kurmuş olduğu" imparatorluk ile din -vukuu belki gecikmeyecek şaametli mukadderatla, fena bulsa, yok olsa dahi. Hz. M. in ismi ile Kur'anı, bu gün ayakta gördüğünüz binlerce yıkıcı afetlere mukavemet etmiş "karşı koymuş", direnmiş "yüzyılların kütlelerine, cemaatlerine "yığınlarına" uzun müddet meydan okumuş olan dev gövdeli anıtlar gibi tarihte baki kalacaktır.

"Efendiler, uzun bulacağınıza şüphe etmediğimiz, fakat konudaki
önemi kısaltmamıza engel olduğu aşikâr bulunan iş bu rapora, burada
son veriyoruz. Konusu olan mevzuudaki azametine, ululuğuna lâyik
olarak bir karara varmanızı diliyoruz. J.J. Beaux ile fikir ayrılığımız
75 "ihtilafımız" ne olursa olsun, bu hekimin eserlerini takdir ediyor, yazısının telifinde gösterdiği geniş bilgiyi, müşahede ruhundaki anlayışı daha az takdir etmiyoruz. Sonuç olarak şunları teklif ile şeref duymaktayız :

1 — Bildiriye Comminicationa teşekkür etmek üzere J.J. Beaux'ya mektup yazılmasını,

2— El yazması raporunun arşivlerinize konulmasını.

BULLETIN

DE

L'ACADÉMIE ROYALE

DE MÉDECINE,

PUBLIÉ PAR LES SOINS DE LA COMMISSION DE PUBLICATION

ET RÉDIGÉ PAR MM. E. PARISET, SECRÉTAIRE PERPÉTUEL, A. GÉRARDIN, SECRÉTAIRE ANNUEL, ET J.-B. BOUSQUET, SECRÉTAIRE DU CONSEIL

Tome VII, N.. 16 et 17. — 31 Mai et 15 Juin 1842

Le *Bulletin de l'Académie royale de médecine* paraît deux fois par mois, par cahier de trois feuilles d'impression in-8°, et quelquefois plus suivant l'abondance des matières, depuis le 1er octobre 1836

Le prix de l'abonnement est fixé à 15 francs par an, *franc de port*, pour toute la France. (*Affranchir les lettres.*)

Les 1re, 2e, 3e, 4e et 5e années, du 1er octobre 1836 au 30 septembre 1841, forment chacune un volume de plus de 1,100 pages Prix de chacune, à Paris, 12 fr

ON S'ABONNE :

A PARIS, CHEZ J.-B. BAILLIÈRE,

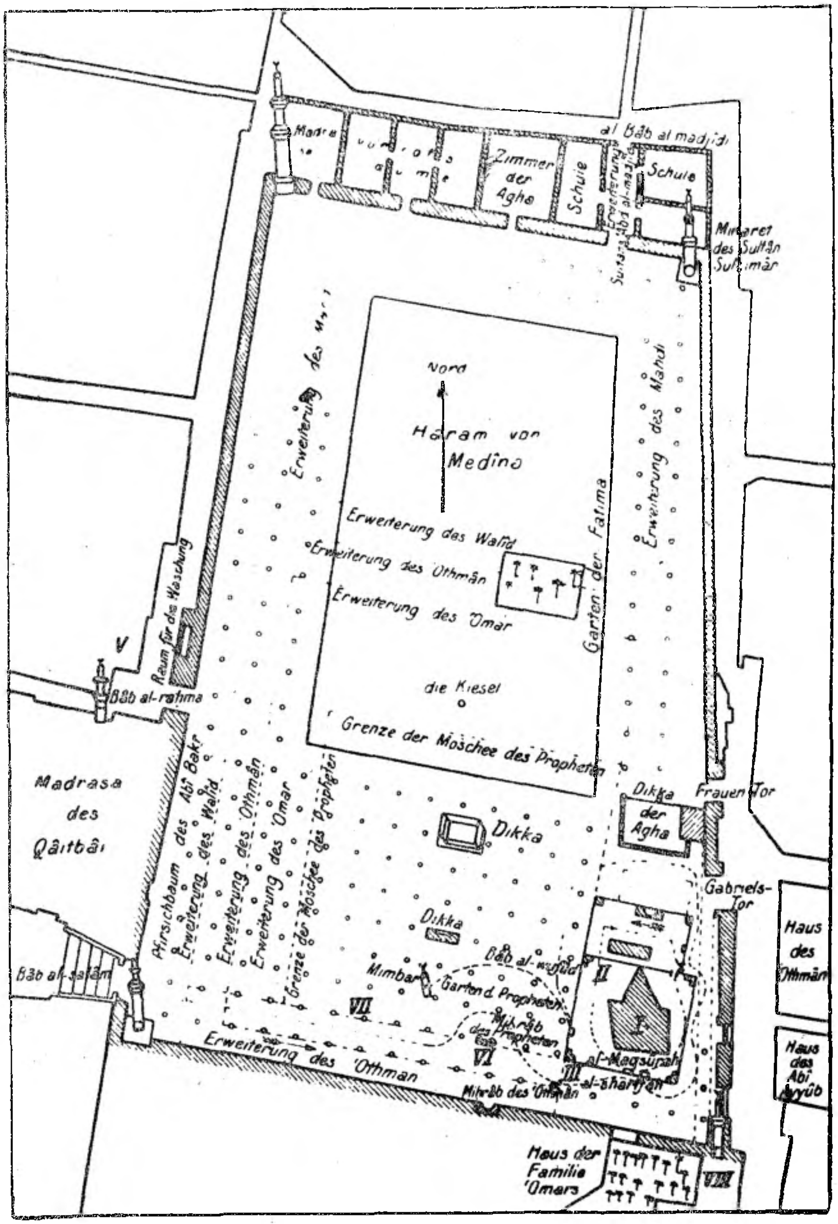
LIBRAIRE DE L'ACADÉMIE ROYALE DE MÉDECINE

RUE DE L'ÉCOLE-DE-MÉDECINE, N° 17,

A LONDRES, CHEZ H. BAILLIÈRE, 219, REGENT-STREET,

ET CHEZ TOUS LES LIBRAIRES DE FRANCE ET DE L'ÉTRANGER

1842

Şekil 1. Risaletpenah efendimiz âhiret alemini teşrif ettikleri odadaki yatağın bulunduğu yere gömülmüştür, şimdiki Ravzaı mutahhara «temiz bahçe» kutsal evleri idi.

RAPPORT.

Mémoire sur MAHOMET, considéré comme aliéné, par Jean-
1 Jacques Beaux, docteur en médecine. — Rapport de MM.
Falret, Ferrus et Renauldin, rapporteur.

«Vous avez chargé une commission composée de MM. Falret,
Ferrus et Renauldin, de vous faire connaître, par un rapport,
un mémoire dans lequel M. le docteur Beaux se propose de
démontrer que Mahomet le prophète doit être considéré comme
un véritable aliéné. Pour arriver à cette comclusion, l'auteur
du mémoire a dû s'entourer de nombreux documens et consul
ter les meilleures biographies de Mahomet. Il s'est principa-
2 lement aidé des ouvrages suivans : 1° la Vie de Mahomet,
traduite et compilée de l'Alcoran, par Jean Gagnier, profes-
seur de langues orientales à Oxford, 3 vol. in-12, Amster-
dam, 1732; 2° la Vie de Mahomet, contenue dans le tome 41
de l'Histoire universelle, composée en anglais par une société
de gens de lettres, et traduite en français, 3° l'article Ma-
homet de la Biographie universelle, rédigé par MM. Audiffret
et Sylvestre de Sacy, noms auxquels l'auteur a ajouté à tort
celui de Suard, qui n'y a point coopéré.

«Dans son mémoire, qui a 97 pages in-folio, bien remplies,
M. Beaux donne l'histoire complète de la vie de Mahomet,
depuis sa naissance jusqu'à sa mort, en interrompant son ré-
cit toutes les fois qu'il trouve à indiquer quelque action qui lui
3 révèle un signe d'aliénation mentale. Pour que vous puissiez
apprécier la doctrine renfermée dans cet écrit, et pour vous
mettre à même de lui appliquer un jugement impartial, il nous
paraît indispensable de vous exposer les principaux traits qui
ont marqué la carrière du législateur musulman.

«Né à la Mekke, le 10 novembre de l'an 570 de Jésus-Christ,
Mahomet, que les orientaux prononcent Mohammed, loin
d'être d'une origine obscure, appartenait à la tribu de Co-
4 raïsch, la plus illustre parmi les Arabes, puisqu'elle descen-
dait en ligne directe d'Ismaël, fils d'Abraham, et qu'elle pos-
sédait depuis plusieurs générations l'intendance de la Caabah,
fameux temple de la Mekke.

» Demeuré orphelin à l'âge de six ans, Mahomet fut élevé
par son oncle Abou-Thaleb dans la carrière du commerce,
profession exercée de temps immémorial parmi les Arabes. A
vingt ans, il fait sous son oncle et avec succès ses premières
5 armes contre les ennemis des Coraïschites. A. 25 ans, son acti-
vité, son intelligence et sa bonne foi fixent sur lui les regards
de Khadydjah, riche veuve sa parente, âgée de 40 ans, qui
lui donne avec sa main des biens considérables acquis par un
commerce étendu.

» C'est pendant les années qui suivirent son mariage que
Mahomet entreprit d'anéantir l'idolâtrie grossière dans la-
quelle étaient plongés les Arabes, de détruire les erreurs et
les superstitions du judaïsme corrompu, ainsi que les contro-
6 verses sanglantes qui déchiraient l'église d'Orient, et d'élever
sur leurs débris une religion nouvelle, qui devait se présen-
ter pure de toute erreur, et avoir pour dogmes fondamen-
taux l'unité de Dieu et une vie future.

» Aux qualités qu'exige le rôle hardi de réformateur, telles
que la pénétration d'esprit, le courage, la fermeté, l'élo-
quence, Mahomet joignait une profonde consaissance des
hommes et l'art de les subjuguer par la persuasion, Il com-
mença par se soustraire aux regards de ses concitoyens, et
7 par mener une vie austère et retirée : malgré ses richesses,
il ne se nourrissait que de pain d'orge, de dattes et d'eau
pure; il endurait souvent la faim, et tâchait même d'en
émousser l'aiguillon en se serrant le ventre avec une pierre
fortement attachée, et enfin quelquefois il se passait de feu
pendant des mois entiers.

» A l'âge de 40 ans, Mahomet quitta la Mekke, et se trans-
porta à trois milles de cette cité, dans une grotte du mont
Hara, solitude où il avait coutume de se renfermer durant un
mois de l'année, pour n'être point troublé dans ses médita-
tions. Ce fut dans cette caverne, au milieu des ténèbres de la
nuit, que l'ange Gabriel, descendu sur la terre par ordre de
8 Dieu, apporta le Koran à Mahomet, en lui disant : **Lève-o,
prends et lis, au nom de ton Seigneur.** A quoi Mahomet répon-
dit : **Je suis pauvre et ignorant; je ne connais point les lettres,
et n'ai jamais su lire.** A cet humble aveu l'ange répliqua par
les paroles suivantes, qui sont devenues sacramentelles pour tous
les Musulmans : Il n'y a point d'autre Dieu que Dieu, et
Mahomet est son prophète.

» Rentré dans sa famille, Mahomet s'empressa de donner
connaissance de cette révélation à sa femme Khadydjah, qui
ne fit aucune difficulté d'y ajouter foi. Mais sa propre tribu
ne fut pas aussi docile; car, après trois années de révélations
semblables, Mahomet ayant prononcé, au milieu d'un repas
donné aux Coraïschites, un discours dans lequel il déclare
avoir reçu de Dieu l'injonction de présenter à l'Arabie la per-
spective d'une félicité parfaite dans ce monde et dans l'autre,
9 provoqua l'étonnement d'abord, puis les éclats de rire de
l'assemblée, lorsqu'elle le vit choisir le jeune Aly, à peine âgé
de 14 ans, pour son lieutenant, destiné à partager avec lui le
fardeau du prosélytisme. Malgré ce malheureux début, Ma-
homet n'en persiste pas moins à prêcher publiquement sa
doctrine; et, aux représentations que lui fait son oncle Abou-
Thaleb sur les périls auxquels il s'expose, ainsi que ses amis,
il répond avec formeté que, quand même on placerait le so-
leil à sa droite et la lune à sa gauche, il ne se désisterait point
de son entreprise.

» Les persécutions qu'on lui suscite sont poussées au point
qu'il permet à ceux de ses partisans qui n'avaient aucun
moyen de s'y soustraire de se retirer dans l'Abyssinie. Pour
10 lui, après avoir échappé à la fureur des Coraïschites, il fut
obligé de rester renfermé pendant trois ans dans le château
de son oncle. Malgré la proscription lancée contre lui, lors-
que les fêtes du pèlerinage appelaient à la Mekke un con-
cours général des tribus arabes, Mahomet se mêlait parmi

les pèlerins, et, se disant toujours l'envoyé de Dieu, l'organe de l'Etre suprême, se mettait à prêcher vivement contre les cultes idolâtres, et s'exposait ainsi à toutes sortes d'insultes, dangereuses même pour sa vie. Ce fut dans la dixième anneée de sa missïon qu'il vit mourir successivement son oncle Abou-Thaleb et son épouse Khadydjah; double perte qui lui fut d'autant plus douloureuse que les biens et l'autorité de son protecteur passèrent dans les mains de ses ennemis, et servirent à redoubler les attaques auxquelles il était en butte.

» Tout intéresse dans la vie de Mahomet, jusqu'aux écarts
de l'imagination la plus fantastique : c'est ce qui nous engage
à dire un mot du prodigieux voyage qu'il assure avoir fait
en une nuit de la Mekke à Jérusalem, et de là dans le ciel,
et qu'il rapporte à la douzième année de sa mission. « Une
» certaine nuit, dit-il, pendant mon sommeil, l'ange Ga-
» briel se présenta devant moi : il avait cinq cents paires
» d'ailes, et d'une aile à l'autre il y avait la distance de
» cinq cents années de chemin. Il me poussa, et me dit :
» lève-toi, je suis ton frère Gabriel.» Puis ayant amené la
11 jument Al-Borak, l'ange ordonna à l'animal de se laisser mon-
ter par Mahomet, qui en un clin d'oeil fut transporté dans
le temple de Jérusalem, où il trouva Abraham Moïse et
Jésus, qui vinrent au-devant de lui, et avec lesquels il
adressa sa prière à l'Etre suprême. Là Gabriel et Mahomet
trouvèrent une échelle de lumière préparée pour eux, et gui leur
servit à monter depuis le premier ciel jusqu'au septième, en
traversant en peu d'heures des espaces immenses, puisque tous
ces cieux sont séparés les uns des autres d'une distance ou
intervalle de cinq cents années de chemin. Enfin, après une
route semée d'une infinité de merveilles, dont l'énumération
paraîtrait trop longue ici, Mahomet monta jusqu'au trône de
de l'Eternel, avec qui il eut une longue conversation, dans
laquelle Dieu lui révéla un grand nombre de mystères, lui fit
entendre toute sa loi, lui promit qu'il deviendrait la plus parfaite
de toutes ses créatures, l'homme le plus élevé au dessus du reste
des mortels, qu'il aurait la connaissance de toutes les langues,
etc., etc. Muni des instructions nécessaires pour devenir le
législateur du peuple sur lequel il devait régner, Mahomet reprit
le même chemin et voyagea de la même manière, accompagné

de l'ange Gabriel, qui le reconduisit à travers les cieux à Jérusalem, et de là jusqu'à la Mekke.

» Cette relation dont nous avons beaucoup abrégé les détails,
puisqu'elle ne contient pas moins de cent pages dans l'ouvrage
de Gagnier, parut aux disciples de Mahomet tellement in-
croyable, tellement absurde, que plusieurs l'abandonnèrent
à l'instant, et que tous peut-être l'eussent quitté, si Abou-Bekr,
12 personnage considérable, n'eût appuyé le témoignage du
prohète, en jurant, que, pour lui, il y ajoutait une foi entière. Il
est bon de remarquer que tous les auteurs mahométans attes-
tent ce voyage, mais qu'en l'attestant, les plus graves et les
dignes de foi, à la tête desquels il faut citer Abulfeda, soutiennent
que Mahomet ne fut transporté qu'en esprit.

» Cependant, malgré cet échec, la mission du prophète
commençait à faire des progrès. Alarmés de ce résultat, les
Coraïschites, fort attachés à leurs idoles, résolurent de se défaire
de Mahomet par un meurtre, dont l'exécution serait confiée à
un homme de chacune de leurs tribus, afin que celles-ci parta-
geassent également la responsabilité de ce crime. Instruit de ce
complot, Mahomet couvre Aly de sa robe verte, le fait coucher
à sa place dans son lit, puis sort, passe au milieu des conjurés
en leur jetant aux yeux une poignée de poussière, et se rend au
13 domicile d'Abou-Bekr. Les assassins, soupçonnant son évasion,
regardent à travers la porte, et trompés par la présence et le
costume d'Aly, qu'ils prennent pour Mahomet, ils demeurent en
sentinelle toute la nuit et ne reconnaissent leur erreur que le
matin. Accompagné d'Abou-Bekr, le prophète s'enfuit dans une
caverne du mont de Thour, à une lieue au sud de la Mekke.
Puis il se dirigea sur la route d'Yathreb, où il fut atteint par
une troupe de Coraïchites; mais, au moment où celui qui la
commandait voulut se saisir de Mahomet, son cheval s'abattit,
et cet accident troubla tellement le chef des Coraïschites, qu'il
rebroussa chemin et dérouta même les autres partis qui pour-
suivaient le fugitif.

» C'est de cette fuite que date le commencement de l'ère
dont se servent les mahomètans, et qui est connue sous le
14 nom d'hégire (qui veut dire **fuite**). Le prophète entrait alors
dans la cinquante-quatrième année de son âge et la quator-
zième de sa mission. C'est aussi à cette époque qu'il com-

mence à employer la force des armes pour abattre ses ennemis et consolider sa domination.

» Le 14 mars de l'an 624 (deuxième de l'égire), Mahomet, à la tête de trois cent treize hommes, attaque, dans un lieu nommé Bedr, près de la mer Rouge, un corps de neuf cent cinquante Coraïschites, venus au secours d'une riche caravane : il les met en déroute, leur tue soixante-dix hommes, et fait un
15 pareil nombre de prisonniers, parmi lesquels se trouvaient son oncle Abbas et Ocaïl, frère d'Aly, qui aussitôt embrassèrent sa doctrine. Quoique cette victoire ne coûtât à Mahomet que quatorze hommes, il ne put cependant empêcher que la plus grande partie de la caravane ne fût ramenée à la Mekke par Abou-Sofian, qui la commandait.

» Ce dernier chef, voulant prendre sa revanche, reçut des Coraïschites le commandement d'un corps de trois mille hommes, avec deux cents chevaux, et s'avança jusqu'à six milles de Médine. Mahomet n'avait à lui opposer que des forces très-inférieures, et voulait se renfermer et se défendre dans la ville. Mais, cédant à l'avis du plus grand nombre de ses officiers, il en sortit avec un millier d'hommes (1) et deux chevaux seulement, le sien compris, et il vint camper près de la montagne d'Ohod, à quatre milles au nord de Médine. Ce combat eut lieu le 23 mars 625. Le premier choc des Musulmans fut si terrible qu'il fit plier l'armée ennemie. Mais Khaled, qui commandait l'aile droite de celle-ci, s'apercevant que l'arrière garde de Mahomet a quitté ses rangs pour se livrer au pillage, ne tarde
16 pas à faire changer la fortune, en tournant la position du prophète et l'attaquant par derrière. Bientôt les Musulmans, enfoncés de toutes parts et croyant leur chef tué, prennent la fuite; Mahomet, blessé de deux flèches, est renversé de cheval par une grêle de pierres, dont l'une lui casse deux dents et fait voler son casque en éclats. Il serait même resté sur le champ de bataille parmi les morts, si plusieurs de ses compagnons ne l'eussent retiré de la mêlée et emporté dans un village voisin. Mahomet devait être exterminé ce jour-là; mais les Mekkois, au lieu de profiter de leur victoire, ne songent qu'à satisfaire leur vengeance sur les Musulmans qui ont succombé, et mutilent horriblement leurs cadavres. Puis, apprenant que le prophète revient contre eux avec de nouvelles forces, ils sont saisis d'une terreur panique et s'enfuient précipitamment vers la Mekke.

» La perte de cette bataille faillit anéantir sans retour les
projets de Mahomet, et lui attira le blâme de ses sectateurs,
dont les uns élevaient des doutes sur la nature de sa mission,
et les autres lui reprochaient la mort de leurs parens et de leurs
amis. Il répond aux premiers que ce revers a pour cause les
fautes et les péchés de plusieurs d'entre eux, et aux seconds
17 que Dieu ayant immuablement réglé la dernière heure des
hommes, les fidèles dont on déplorait le trépas n'avaient fait
qu'accomplir leur destinée, et qu'ayant péri pour la foi, ils
étaient entrés dans le séjour de l'éternelle félicité. Mahomet
insiste beaucoup, dans le Coran, sur cette doctrine de la
prédestination et du fatalisme.

» C'est à cette époque que Dieu révéla au prophète le pas-
sage du Coran qui défend l'usage du vin et de toutes les liqueurs
18 fortes, ainsi que les jeux de hasard, soit pour prévenir les
disputes, les querelles et même les meurtres qui proviennent
souvent de la débauche, soit pour éviter, à l'aide de la sobriété,
toute indécence dans la pratique des devoirs religieux.

» Une autre révélation importante, c'est celle qui ordonne
19 l'ablution ou purification du corps avec de l'eau, et, à défaut
de celle-ci, avec du sable fin ou de la poussière.

» Une accusation d'adultère portée contre Aïechah, l'une des
femmes de Mahomet, donna au prophète beaucoup d'inquié-
tude et de tourment, à cause de la division que cette affaire
avait excitée parmi ses disciples, dont les uns regardaient
l'accusation comme l'expression de la vérité, et les autres
comme une insigne calomnie. Mahomet ne savait à quel parti
20 s'arrêter, lorsque, au bout d'un mois d'indécision, il lui arrive
une révélation du ciel, qui proclame l'innocence d'Aïechah et
règle à l'avenir les procès de cette nature. Cette révélation,
qui forme une partie du vingt-quatrième chapitre du Coran,
excita en Mahomet une crise si violente, que la sueur ruis-
selait par tout son corps, quoique ce fût un jour d'hiver
très-froid.

» Vers la même époque, il voulut faire un pèlerinage à la
21 Mekke pour en visiter le saint temple : il partit escorté de
quatorze cents hommes, et emmenant soixante-dix chameaux
qui devaient être offerts en sacrifice. Mais les Coraïschites

s'opposèrent à cette visite avec un puissant corps d'armée, qui arrêta Mahomet. Alors le prophète se rasa la barbe et les cheveux, probablement en signe d'humilité, parce que son pèlerinage n'avait pas réussi. Ses partisans imitèrent son exemple, qui resta comme une coutume invariable.

» Quelques mois après, il conduisit seize cents hommes contre les Juifs de la tribu Khaïbar, ses irréconciliables ennemis Après les avoir vaincus, Mahomet était ellé loger chez un Juif, dont le fils, nommé Marhab, d'une taille colossale et qui commandait l'un des châteaux forts, avait eu la tête fendue en deux par un coup de sabre que lui avait porté Aly dans un combat singulier. Zéinab, sœur de Marhab, pour venger la mort de son frère et le désastre de sa patrie, conçoit le projet d'attenter aux jours du prophète, et lui sert une épaule de mouton empoisonnée. La sensation de dégoût qu'éprouve Mahomet en mâchant un morceau de cette viande
22 le lui fait rejeter aussitôt, et en même temps il défend aux convives d'y toucher; mais un de ses officiers, qui en avait avalé, ne tarda pas à tomber dans de violentes convulsions, après lesquelles il expira. Le prohète, en évitant ainsi la mort, se ressentit néanmoins long-temps de cet accident, quoique, pour détourner l'effet du posion, il se fût fait appliquer incontinent des ventouses sur les épaules. Interrogée sur le motif qui l'avait portée à ce crime: «J'ai voullu, ré» pondit la Juive, m'assurer si tu es véritablement prophète, » et si tu saurais te préserver du poison: dans le cas con» traire, J'aurois délivré mon pays d'un imposteur et d'un » tyran. » Mahomet lui pardonna, suivant quelques écrivains; d'autres disent qu'il la livra aux parens de l'officier mort empoisonné.

» Au commencement de la septième année de l'hégire, la conquête de la tribu juive de Khaïbar, et l'heureux succès qu'obtinrent ses généraux jusque dans l'Yémen, déterminèrent Mahomet à étendre sa religion hors de l'Arabie. Ses efforts ne
23 furent point stériles; car il obtint l'adhésion de plusieurs gouverneurs des provinces voisines, qui embarasserent l'islamisme. Un pèlerinage qu'il fit à la Mekke l'an 629 lui réussit également: une foule de Coraïschites accourus vers lui se convertirent à la religion musulmane, et le suivirent à Médine, lieu ordinaire de

sa résidence. Enfin, se sentant assez fort pour dicter la loi à ses anciens ennemis, il parvint à s'emparer de la Mekke, y fit son entrée solennelle un vendredi 11 janvier 630, déclara libres tous les habitans de cette ville, se transporta ensuite sur la colline d'Al Safa, où il fut inauguré souverain spirituel et temporel, et reçut le serment de fidélité de toute la population assemblée. Aprés cette cérémonie, il marcha vers la Caabah, eu fit sept fois le tour avec ses coreligionnaires, puis, entrant dans le temple, il en détruisit toutes les idoles, au nombre de trois cent soixante.

» Quoique la soumission de la Mekke eût entraîné celle des
villes voisines, plusieurs tribus néanmoins résistèrent encore
et se mirent sous le commandement d'un capitaine expéri-
menté, nommé Malek, qui vint prendre une position avanta-
geuse dans la vallée d'Honaïn, à trois milles de la Mekke.
Mahomet marche contre lui avec douze mille hommes, qui
tombant dans une embuscade, sont saisis d'épouvante et
prennent la fuite. Sur le point d'être enveloppé, le prophéte
prend la résolution de vaincre ou de mourir, en se jetant tête
24 baissée au milieu des ennemis, et il pique vivement sa mon-
ture, lorsque son oncle Al Abbas saisit promptement la bride
de la mule et arrête son élan : «Puisque vous vous opposez
» à ma résolution, dit Mahomet à son oncle, rappelez donc
» les fuyars au combat.» Celu-ci exécute cet ordre d'une
voix tonnante, et il est obéi; les soldats reviennent à la charge
avec vigueur, le prohète les anime du geste et de la voix
et invoque en même temps le secours de Dieu; puis, ramas-
sant une poignée de poussière, il la jette à la face des enne-
mis, en les frappant de sa malédiction. Ceux-ci reculent à
leur tour, et laissent échapper la victoire. Peu de temps après,
ils cédèrent à la générosité de Mahomet, qui leur avait resti-
tué leurs biens, leurs femmes et leurs enfans, et ils embras-
sèrent la religion musulmane.

» L'année suivante, il se sépara complètement de ses
femmes, après les avoir averties qu'il ne coucherait point
25 avec elles durant l'espace d'un mois, toutefois sans leur faire
connaître le motif de cette séparation. Il s'abstint aussi de tout
festin extraordinaire. Fidèle à sa parole, le mois expiré, il
reprit ses habitudes comme auparavant.

» Au commencement de la dixième année de l'hégire, Mahomet apprit avec une vive joie que les tribus arabes les plus éloignées avaient enfin reconnu spontanément son autorité spirituelle et temporelle. Il fit encore cette même année (22 février 632) le pèlerinage de la Mekke, mais celui-ci, qui fut le dernier, et que les Arabes ont appelé le **pèlerinage d'adieu**, eut cela de remarquable, que le prophète y parut, non pas escorté, comme les autres fois, de quelques centaines de ses partisans,
26 mais, accompagné de toute sa maison, qui était nombreuse, et suivi de cent quatorze mille pèlerins accourus de tous les points de l'Arabie. Son entrée dans la ville sainte fut un véritable triomphe. Après avoir rempli les fonctions de pontife, et proclamé la formule de l'unité de Dieu et de son éternité, il termina son pèlerinage par la réforme de l'ancien calendrier arabe, auquel il substitua l'année purement lunaire et vague, que les Musulmans suivent encore aujourd'hui.

» Parvenu au comble de la puissance, respecté de ses disciples à l'égal d'un Dieu, redouté des Grecs et des Per-
27 sans,, Mahomet n'avait plus qu'à jouir de l'œuvre extraordinaire qu'il avait accomplie si péniblement, de la gloire attachée au titre de législateur d'une grande nation. Hélas! Il était près de terminer le rôle immense qu'il avait joué dans le monde.

» Deux mois à peine s'étaient écoulés depuis son retour à Médine : il est saisi d'un violent mal de tête, accompagné d'une fièvre dont il attribue la cause au poison qu'il avait pris trois ans auparavant. L'ardeur fébrile est poussée à tel point, qu'il se fait verser sur le corps, par ses femmes, autant d'eau que peuvent en contenir sept grandes outres, ce qui le soulage assez pour qu'il puisse se transporter le lendemain
28 à la mosquée, soutenu par Aly et par Fadhl, fils d'Abbas. Là, il célèbre les louanges de Dieu, lui demande humblement pardon de ses péchés, puis monte en chaire et fait connaître à ses auditeurs qu'il est prêt à réparer publiquement les injustices qu'il peut avoir commises, et à donner satisfaction aux plaintes qui lui seront adressées. Interrompu par un homme du peuple dont la voix réclame trois drachmes qui lui étaient dues, Mahomet les paie aussitôt en disant : «Il est bien plus » facile de supporter la honte dans ce monde que dans l'au« tre.» Il termine son discours en lançant l'anathème sur les Juifs, qui avaient toujours été ses plus implacables ennemis.

» Sa maladie redoublant de violence, il demande un jour,
dans un accès de délire, une plume et de l'encre, pour écrire
un livre destiné à servir de règle à ses disciples et à les
préserver de l'erruer après sa mort. Cette demande frappa
d'étonnement les personnes présentes, parce qu'elles croyaient
que Mahomet ne savait ni lire ni écrire. (Nous verrons
plus bas ce qu'on doit penser de cette assertion.) Enfin, après
avoir affranchi ses esclaves, imploré la miséricorde de Dieu pour
être reçu au nombre de ses élus, et prouvé ainsi que la religion
l'occupa jusqu'à son dernier souffle, il expira le seizième jour
de sa maladie, et un lundi qui correspond au 8 juin 632 de
29 Jésus-Christ. Mahomet était alors dans la soixante-troisième
année de son âge (1). En résumant les travaux de son apos-
tolat, on voit qu'il a prophétisé pendant ving-trois ans, com-
mandé aux Arabes durant une dizaine d'années environ, et
que ce temps lui a suffi non-seulement pour établir une reli-
gion qui, après douze cents ans, domine encore aujourd'hui
sur une grande étendue de pays, mais aussi pour jeter les
fondemens d'un empire qui, en moins d'un siècle, prit une
extension immense, et fit trembler tous les peuples et les
souverains de la chrétienté.

» Nous ne pouvons mieux terminer, messieurs, cette bio-
graphie très-abrégée de Mahomet, qu'en vous offrant son
portrait tracé par l'historien Abulfeda (2), portrait qui paraît
plein de justice et de vérité. « Mahomet avait reçu de la
» nature une intelligence supérieure, une raison exquise, une
» mémoire prodigieuse. Il parlait très-peu, et se plaisait dans
» le silence. Son front était toujours serein. Sa conversation
30 » était agréable et parfois semée de traits joyeux et piquans,
» Il avait le caractère égal. Juste envers tous, il traitait avec
» la même équité un étranger et un parent, l'homme puissant
» et le faible. Il ne méprisait point le pauvre à cause de sa

(1) Ces soixante-trois ans se comptent d'après le calcul ordinaire des Arabes, et reviennent, comme l'observe Prideaux, seulement à soixante-un ans, suivant notre manière de calculer.

(2) Ismaël Abulfeda était prince de Hamah, en Syrie, et s'est rendu célèbre par ses connaissances en histoire et en géographie, et spécialement par sa biographie de Mahomet, dont J. Gagnier a donné une édition en arabe et en latin, accompagnée d'une grand nombre de notes, sous le titre : **De vilâ et rebus gestis Mohammedis,** Oxford, 1723, in-fo°. On accuse cette édition d'être fort incorrecte, tant pour le texte que pour la version.

» pauvreté, et ne révérait point le riche à cause de ses ri-
» chesses. Il employait le charme de sa conversation à gagner
» le cœur des grands, et réservait sa familiarité pour ses
» amis, ses compagnons, qui n'eurent jamais à se plaindre
» de ses procédés. Il écoutait avec patience celui qui lui par-
» lait, et ne se levait jamais le premier. Si quelqu'un lui ser-
» rait la main en signe d'amitié, il ne la retirait point avant
» qu'on ne l'eût prévenu. Il visitait fréquemment ses compa-
» gnons d'armes, et s'informait de leurs affaires. Conquérant
» de l'Arabie, il s'asseyait souvent à terre, trayait lui même
» ses brebis, raccommodait ses vêtemens, allumait son feu,
» et préparait de ses propres mains à manger à ses hôtes.
» Maître de tant de trésors, il les répandait généreusement,
» et ne gardait pour sa maison que le simple nécessaire. On
»dit de lui qu'il surpassa les hommes en quatre qualités, en
» valeur, en libéralité, en force du poignet à la lutte et en
» vigueur dans le mariage. Il disait souvent que Dieu avait
» créé deux objets pour le bonheur des humains, les femmes
» et les parfums.» Tel est le portrait que nous a laissé un historien remarquable par son impartialité (1).

» Il est rare de rencontrer une réunion de belles qualités
sans qu'elles soient ternies par quelque défaut. Celui qui
domina chez Mahomet fut, sans contredit, l'incontinence;
31 car, outre les douze ou quinze femmes légitimes qu'il avait
épousées, il eut encore onze concubines, quoique, dans le
Koran, il ait autorisé ses coreligionnaires à n'en posséder
que trois ou quatre; il conseille même, si l'on ne peut les
maintenir avec équité, de se borner à une seule. Mais ce qui
est digne de remarque, c'est que cette incontinence ne se
manifesta qu'après avoir perdu Khadydjah, sa première femme,
c'est-à-dire vers l'âge de cinquante ans. Il fallait que la nature
l'eût doué d'une puissance virile extraordinaire

(1) Pour la constitution physique de Mahomet, V. Gagnier, t. III, pag. 272 et suiv., édition d'Amsterdam, 1748.

» Après vous avoir présenté, messieurs, la série des faits
principaux qui constituent la biographie de Mahomet, et qui
nous sont fournis par de nombreux documens dignes de foi,
nous allons maintenant mettre sous vos yeux les argumens sur
lesquels s'appuie M. le docteur Beaux pour prouver l'aliéna-
tion mentale du prophète musulman; ces argumens ont pour
32 base les divers actes qui ont le plus marqué dans la vie de
Mahomet. Comme nous ne pouvons partager l'opinion de
l'auteur du mémoire, nous allons franchement la combattre
par une réfutation d'autant plus impartiale qu'elle reposera
sur les faits, le raisonnement et les convenances.

» Vous vous rappelez, messieurs, la vie retirée, les austé-
rités, les privations auxquelles s'était condamné le prophète
long-temps avant d'annoncer aux hommes les révélations qu'il
prétendait lui être venues de l'ange Gabriel. M. Beaux conçoit
fort bien qu'un individu influencé par des idées religieuses
s'impose les plus rudes travaux, les plus rigoureux devoirs;
mais il ne voit pas la nécessité que cet individu aille chaque
33 année se renfermer durant un mois entier dans une caverne,
sans feu, sans nourriture, ni qu'il se serre le ventre avec une
pierre pour apaiser sa faim. C'est ainsi, ajoute M. Beaux, que
le prophète a perdu près de dix années dans des pratiques
superstitieuses qui n'avaient pas de témoin, et dans des
prédications qui, non-seulement restaient sans succès, mais
encore l'exposaient à toutes sortes d'avanies : on doit donc
considérer cette malheureuse opiniâtreté de Mahomet comme
un signe d'aliénation mentale.

» Voici notre réponse à cet argument : lorsqu'un homme se
sent entraîné par une vocation prononcée à jouer un rôle
aussi élevé que celui de législateur et de prophète, il doit se
livrer d'abord à l'étude de ce rôle, le méditer long-temps
pour se le rendre familier, s'y préparer par une sorte de
noviciat, et en faisant mouvoir tous les ressorts propres à s'as-
34 surer des chances de succès. Or, les moyens de réussite les
plus puissans ne sont-ils pas ceux qui tôt ou tard frappent les
masses, entraînent la multitude, et qui, par leur originalité,
leur bizarrerie même, excitent l'étonnement d'abord, puis
finissent par commander le respect et l'admiration? Nous
pourrions invoquer ici l'exemple des prophètes anciens, qui

menaient la vie la plus dure, s'imposaient les plus rudes travaux et de longs jeûnes, priaient Dieu plusieurs fois le jour et la nuit pour eux-mêmes et pour les autres, ne s'alimentaient que des mets les plus grossiers, ne buvaient que de l'eau, ne portaient pour habit qu'un sac ou un cilice. Ainsi, Zoroastre, le législateur des Perses, se retira pendant quelque temps dans la grotte d'une montagne (de l'Iran), pour y consulter l'Être suprême et s'y livrer à des méditations religieuses, ne prenant pour alimens que du fromage et du lait. Ainsi, on représente le prophète Élie comme un homme vêtu d'un habit de poil avec une ceinture de cuir, et habitant une caverne. Ainsi, lorsque Dieu commande à Isaïe de se dépouiller, il lui ordonne d'ôter le sac qui entoure ses reins et de marcher pieds nus. N'avons-nous pas vu Mahomet couvert également d'habits grossiers, qu'il prenait même soin de racommoder de ses propres mains? Toujours les hommes qui ont eu la prétention de dominer les autres êt de se poser en fondateurs d'une religion nouvelle se sont efforcés d'inspirer la confiance et la vénération, en affectant un genre de vie extraordinaire, remarquable surtout par une sobriété poussée à l'excès, la plus modeste simplicité dans le vêtement, et la piété la plus ardente. C'est par ces pratiques austères et par la solitude que Mahomet s'était préparé à subir tous les hasards de son dangereux apostolat, et l'on a pu voir qu'elles ne lui avaient pas été inutiles pour la réussite de son entreprise : sous ce rapport, elles ne révèlent donc pas la moindre trace d'aliénation mentale. Du reste, en feignant des révélations du ciel, Mahomet ne faisait qu'imiter les législateurs qui l'avaient précédé, tels que, par exemple, Minos, qui allait recevoir de Jupiter, sur le mont Dyctée, les lois destinées à l'île de Crète; Lycurgue, qui fit le voyage de Delphes pour y consulter Apollon; Numa-Pompilius, qui ne prenait ses inspirations que de la nymphe Egérie; Solon, qui se disait instruit par des oracles; Zaleucus, qui, pour faire admettre ses lois par les Locriens, assurait les avoir reçues de Minerve (1).

---

(1) V. Pastoret, **Zoroastre, Confucius et Mahomet, comparés comme sectaires, législateurs et moralistes,** p. 388.

« M. Beaux considère comme des hallucinations les visions du prophète, et il les compare à celle de Pascal, qui croyait voir un abîme à son côté gauche, depuis l'accident qui lui était arrivé près du pont de Neuilly. Mais cette manière d'envisager les visions de Mahomet serait tout-à-fait contraire à la doctrine soutenue par M. Beaux; car, malgré cette hallucination, non-seulement Pascal n'était pas aliéné, comme chacun sait; mais il y a mieux, il composa et publia, depuis cette
35 époque, les **Lettres provinciales,** ainsi que les solutions des fameux problèmes de la **cycloïde** ou **roulette** (1). L'hallucination, du verbe **hallucinor,** s'abuser, est bien un trouble de l'esprit, un symptôme de délire, pendant lequel les perceptions erronées s'éloignent des notions acquises sur les propriétés des choses et des personnes, et elle accompagne fréquemment les vésanies; mais seule elle ne constitue point l'état de folie. L'halluciné, dit Esquirol (2), ressemble a don Quijote; il prend un moulin à vent pour un homme, un nuage pour un corps de cavalerie.

» Pourquoi les historiens s'accordent-ils à considérer Mahomet plutôt comme un imposteur que comme un aliéné? M. Beaux, qui se fait cette question, y répond en disant : « que les historiens, tous étrangers aux connaissances médi- » cales, ignorent qu'il existe des folies partielles, qui ne » s'opposent point complètement à l'exercice de l'intelligence, » et que, dans le nombre des individus qui en sont atteints, » se trouvent quelquefois des êtres doués de plus de bon sens,
36 » de talent et d'esprit que le commun des hommes; » et c'est à ce sujet que M. Beaux cite l'exemple de Pascal. Mais nous lui répondrons que l'illusion une fois dissipée, Pascal reconnaissait son erreur; ce qui n'est jamais arrivé à Mahomet, qui, au contraire, prenait acte de toutes ses visions, avait soin de les faire enregistrer comme des vérités par ses secrétaires, puis s'en imposait successivement de nouvelles, à mesure qu'elles lui étaient nécessaires pour aplanir des difficultés de position ou de doctrine, ou pour subjuguer les esprits et fonder la domination de sa loi.

(1) Courbe décrite dans l'espace par le clou d'une roue qui roule sur une ligne donnée.

(2) Des maladies mentales, Paris, 1838, t. I, page 159.

» La première personne que le prophète met dans la confi-
dence de son apostolat, c'est sa femme Khadydjah, qui croit
sur-le-champ à la sainteté de sa mission. Puis il persuade son
cousin Aly, fort jeune encore, ensuite un esclave auquel il
37 donne la liberté; enfin un homme fort considérable, Abou-
Bekr, magistrat civil et criminel à la Mekke, dont l'exemple
entraîne dix autres personnages d'un rang élevé. Cette ma-
nière de procéder n'est certes pas d'un esprit aliéné. Mais
poursuivons.

» Mahomet veut commencer sa mission en réunissant dans
un repas quarante de ses proches : mais un convive l'ayant
interrompu au moment où il voulait prendre la parole, l'as-
semblée se sépare. Le lendemain il donne un second repas
semblable au premier, y invite les mêmes personnes, et entre
en matière en leur communiquant les ordres qu'il dit avoir
reçus de Dieu comme son envoyé, pour les faire jouir des
38 biens de ce monde ainsi que de ceux de l'autre vie,
et il termine en leur déclarant que le fardeau de cette mission
sera partagé par Aly, qu'il nomme son lieutenant, et qu'il se
met à embrasser tendrement en l'appelant son frère. A ce
moment, tous les convives se regardent d'abord interdits,
stupéfaits, puis partent d'un éclat de rire.

» Nous conviendrons avec M. Beaux que ce début était mal
combiné, et qu'il aurait eu plus de chances de succés, si Ma-
homet eût procédé d'abord par voie d'insinuation auprès de
chacun de ses proches en particulier, et si surtout il n'eût pas
engagé les assistans à prêter obéissance à son neveu Aly, le
plus jeune des convives, parmi lesquels se trouvait son propre
père. Quoiqu'il en soit, il nous paraît plus juste de considérer
cette manière d'agir comme un essai malhabile que comme
39 un acte de démence. Il fallait commencer d'une façon ou
d'une autre. Mahomet ne jouissait pas d'un crédit assez puis-
sant, son éloquence n'était pas encore devenue assez entraî-
nante pour conquérir sur-le-champ le suffrage de ses audi-
teurs. On pourrait dire néanmoins qu'il y avait une sorte
d'adresse à s'ouvrir d'abord à des parens naturellement dis-
posés à l'indulgence, plutôt qu'à des etrangers, qui auraient
pu lui susciter une dangereuse opposition. Nous ne voyons
donc ici que le fait d'un homme qui tente une entreprise

téméraire et qui manque de l'exprérience nécessaire au succés, mais dont le cerveau ne nous paraît avoir subi aucune altération. Si cette dernière circonstance eût existé, est-ce que son oncle Abou-Thaleb, homme sage et considéré, ne s'en serait pas aperçu? Est-ce qu'il aurait couvert de sa protection, à ses risques et périls, un imprudent neveu, dont il ne partageait même pas les opinions?

» M. Beaux trouve étrange la persistance de Mahomet à soutenir son apostolat malgré des échecs multipliés, et quoiqu'il fût parvenu à peine, au bout de cinq ans, à se concilier une centaine de prosélytes, esprits faibles qui, pour échapper aux persécutions, sont forcés de changer d'asile et de fuir la ville qui les a vu naître. Mais n'est-ce point le propre de l'apostolat de marcher à son but avec une opiniâtreté invincible, de se raidir contre tous les obstacles pour les renverser, de braver les persécutions, les dangers, la mort même, plutôt que de renoncer un rôle si élevé de fondateur d'une religion nouvelle? Et c'est précisément ce que démontrent toutes les actions de Mahomet depuis le commencement de son entreprise.

» M. Beaux s'étonne encore que, resté riche après la mort de sa femme, entouré de considération et de respect, Mahomet n'ait pas hésité à faire le sacrifice de toutes les jouissances d'une vie douce et tranquille; et dans quel but? pour se proclamer l'envoyé de Dieu, pour prêcher une foi nouvelle, au risque de bouleverser son pays par une révolution religieuse, d'y soulever mille tempêtes, et d'attirer sur sa tête la malédiction de ses parens, de ses amis et de sa nation entière. Il n'y a, suivant M. Beaux, qu'un esprit aliéné qui puisse renoncer ainsi aux douceurs de la vie privée, pour courir les hasards d'une entreprise aventureuse, depourvue de toute chance de succès. C'est encore là, répondrons-nous, un des caractères de l'apostolat, de mépriser les richesses, de repousser un bonheur calme, de s'exposer aux plus rudes épreuves de l'abandon et de la misère, et toujours d'affronter la mort, comme cela arriva plusieurs fois à Mahomet, lorsqu'il osait se présenter seul au milieu des tribus arabes et prêcher des dogmes religieux qui étaient la condamnation formelle de leur idolâtrie. On ne peut donc apercevoir dans

ce cas-ci, pas plus que dans les autres, le moindre symptôme d'aliénation mentale.

» La relation du fameux voyage que, vers la douzième année de sa mission, le prophète accomplit, en une nuit, de la Mekke à Jérusalem, et de là dans le ciel, fournit à M. Beaux la preuve la plus convaincante de la folie de Mahomet, parce que celui-ci ne le donne pas comme un rêve, mais bien
42 comme un voyage véritable, et parce que la connaissance qu'il en transmit à ses disciples produisit sur eux une impression tellement défavorable, que sur-le-champ beaucoup l'abandonnèrent; ce qui compromit gravement l'entreprise du prophète, et faillit même la ruiner complètement.

» La plupart des écrivains qui se sont occupés de Mahomet ont regardé cette pérégrination comme un conte extravagant. Cependant l'auteur anglais George Sale pense que ce fut une des ruses les plus subtiles du prophète, qui ne feignit sa relation directe avec Dieu, que pour relever l'importance de sa mission et s'attirer la vénération générale. Nous ne sommes pas éloignés de partager cette opinion, lorsque nous réfléchissons que Mahomet s'adressait à un peuple ignorant, superstitieux, ami des fables et du merveilleux, et dont il fallait frapper fortement l'imagination par des tableaux d'une grandeur surhumaine. Il est évident que cette invention hyperbolique, sur laquelle il fondait l'espoir du succès, alla
43 précisément contre son but, puisqu'elle contribua à détacher de sa doctrine un certain nombre de ses disciples. Mais il mettait tout en oeuvre pour arriver à ses fins; et si quelques-unes de ses tentatives ont échoué, on doit du moins lui rendre cette justice, que jamais leur insuccès n'ébranla sa fermeté, ne rebuta sa constance. Remarquons d'ailleurs que, si ce stratagème lui eût réussi, il n'eût pas manqué d'en renouveler l'usage aussi fréquemment qu'il eût été nécessaire à ses projets. Quoi de plus commode, en effet, pour donner de la solidité à un nouvel établissement religieux, que d'avoir avec Dieu des communications directes, sans aucun intermédiaire? Mais jugeant sainement l'absurdité de sa fable par le mauvais effet qu'elle avait produit, il se garda bien d'y revenir, tandis que le succès constant de ses relations avec l'ange Gabriel l'engagea à les multiplier.

» Il ne lui suffisait pas non plus, pour la réussite de son en-
treprise, de proscrire l'idolâtrie, de recommander le culte
d'un seul Dieu tout-puissant : il fallait encore promettre à ses
partisans les récompenses éternelles attachées à ce culte, le
prestige d'une vie future pleine de jouissances et de séduc-
tions. C'est le paradis le plus brillant, le plus suave, et peuplé
de jeunes houris d'une beauté ravissante, qu'il présenta
en perpective à ceux qui lui jureraient foi et obéissance. Les
44 fidèles qui auront le bonheur d'y être admis, non-seulement
seront exempts de toutes les misères humaines, mais encore
verront tous leurs voeux comblés, et goûteront une volupté
suprême et des délices éternelles; car ils jouiront d'une force
et d'une jeunesse inaltérables. Au contraire, les infidèles, les
impies, les idolâtres, les apostats, les incrédules, les scélérats,
seront voués aux enfers et précipités dans un abîme de feu,
où ils seront perpétuellement en proie aux plus horribles
tourmens.

» Après avoir obtenu de ses sectateurs le serment de fidélité
à ses dogmes, Mahomet, las de n'opposer que la patience
45 aux injures, l'humilité aux outrages, donna l'ordre d'em-
ployer la force des armes à la propagation de la religion
nouvelle; c'est aussi de ce moment que commence réellement
sa puissance.

» Si M. Beaux saisit avec une certaine adresse les circon-
stances qui paraissent favorables à la thèse qu'il soutient, on
peut aussi lui reprocher de glisser quelquefois trop rapide-
ment sur celles qui lui sont opposées. Ainsi par exemple,
lorsque la vie du prophète est menacée par le complot des
Coraïschites, qu'aurait fait un homme ordinaire pour se tirer
46 d'un pareil danger? Sans doute il s'y serait soustrait simple-
ment par la fuite. Mahomet, appréciant l'imminence du péril
et la difficulté d'y échapper, trouve le moyen de tromper ses
ennemis; il se dépouille de sa robe verte, en couvre Aly son
lieutenant, le fait mettre dans son lit à la place qu'il occupait,
puis sort, passe au milieu des conjurés sans en être reconnu,
leur jette aux yeux une poignée de poussière, et se dérobe
ainsi à leurs poursuites, tandis que les assassins, trompés
par la robe verte qu'ils aperçoivent à travers la porte, de-
meurent en sentinelle durant toute la nuit et ne sont desabusés

que le matin. Est-il bien sûr qu'un aliéné se fût comporté de cette manière? Mais le danger n'était pas encore passé. Accompagné d'Abou-Bekr, Mahomet se réfugie dans une caverne du mont de Thur, à une lieue au sud de la Mekke; et, comme Abou-Bekr, entendant la voix de ceux qui les poursuivaient, paraissait saisi de frayeur, le prophète le rassure en lui disant: « Ne vous attristez point, car Dieu est avec nous.» Croirait-on que l'auteur du mémoire critique ce langage, et qu'il tance vertement Mahomet, homme courageux et fort, de n'avoir pas cherché, dans une circonstance aussi périlleuse, à vendre chèrement sa vie? Mais il nous semble que M. Beaux est ici complètement dans l'erreur. Si Mahomet, sortant de la caverne, se fût montré pour se défendre, il était perdu sans ressource, et sa valeur ne lui eût servi à rien; car il lui eût été impossible de résister, lui deuxième, à de nombreux conjurés acharnés à sa perte. Persuadé, au contraire, que ses ennemis ne soupçonneraient point le lieu de sa retraite, il y resta calme, fort de la présence de Dieu; et, en signalant par ses paroles cette présence protectrice, il voulut faire passer la même conviction dans l'esprit de son compagnon, et par ce moyen dissiper sa frayeur.

« Nous ferons remarquer, à ce sujet, que M. Beaux ne semble point apprécier à sa juste valeur la grandeur du rôle que joue Mahomet, et ne se place point à une hauteur suffisante pour juger impartialement ses actions. Il faut toujours, en effet, avoir présent à l'esprit, lorsqu'on parle de lui, que ce personnage ne ressemble point à un autre homme; que ferme, constant, inébranlable dans ses projets, rien ne le fatigue, ne le déconcerte, ne le rebute : il faut se souvenir principa-
47 lement que tous les actes de sa vie se rapportent à son apostolat, qu'il sacrifie tout à cette cause sublime; que le fanatisme religieux est une passion qui ne tolère aucune résistance et sous laquelle tout doit plier; que le nouveau prophète, d'une imagination naturellement ardente, se sent invinciblement entraîné vers sa mission de réformateur, et que, pour l'accomplir, il doit mépriser des dangers sans cesse renaissans, et ne céder à la crainte ni de la mort, ni du martyre. Voilà sous quel point de vue il faut envisager cette grande figure de Mahomet : alors on ne considèrera pas comme pro-

férées par un fou les paroles religieuses qu'il adresse à son compagnon dans la caverne où ils se sont réfugiés. Reprenons.

» A l'époque où Mahomet emploie la force des armes pour faire prévaloir son système religieux, son premier exploit consiste à attaquer, avec trois cent treize combattans, un corps de neuf cent cinquante Coraïschites, qui étaient en marche pour protéger une caravane composée de mille chameaux richement chargés. Il met l'ennemi en déroute en perdant seulement quelques hommes, mais la caravane lui échappe presque entière. M. Beaux blâme ici la conduite de Mahomet, qui, suivant lui, aurait dû commencer par s'emparer du riche convoi, qui n'était défendu que par quarante hommes, plutôt que d'aller attaquer des troupes trois fois plus nombreuses que les siennes, au risque, s'il eût été vaincu, de compromet-
48 tre tout-à-fait son parti et sa position. Supposons que le prophète eût suivi la marche indiquée par M. Beaux; supposons le maître de la caravane. Est-ce que ses ennemis l'auraient laissé *paisible* possesseur de ce riche butin? Ne seraient-ils pas venus le lui disputer chaudement, et avec d'autant plus de chances de succès, que ces richesses même n'eussent fait qu'embarrasser les soldats du prophète et amollir leur défense? Mahomet pensa donc avec raison que, avant la conquête des richesses, il fallait faire celles des hommes; et son audace, soutenue et augmentée par l'idée que Dieu devait lui donner la victoire, ne doit-elle pas être considérée ici plutôt comme un des attributs de l'apostolat que comme un symptôme de démence?

» Un jour, Mahomet, s'étant écarté de ses gens, s'endort au pied d'un arbre et est surpris dans cette position par un officier ennemi, qui lui crie en le menaçant de son épée : « Maho- » met, qui te défendra contre moi? — Ce sera Dieu, répond » le prophète se réveillant en sursaut. » A l'instant, suivant
49 la légende, l'ange Gabriel frappe si rudement la poitrine de l'officier, que l'épée lui tombe de la main et est ramassée par le prophète, qui, à son tour, apostrophe son ennemi par ces mêmes paroles : «Qui te défendra contre moi? — Hélas! » personne, lui répond son adversaire consterné. — Apprenez donc à vivre, reprend Mahomet en lui rendant son » épée, et rangez-vous du bon parti.» Ce que fit l'officier re-

connaissant. — M. Beaux, rapprochant cette aventure de celle de la caverne, remarque que dans celle-ci, comme dans la première, l'intervention divine était inutile au salut du prophète, mais que le ton d'inspirée qui accompagna sa dernière réponse suffit pour intimider son ennemi au point de lui faire tomber l'arme de la main. M. Beaux ajoute que, dans l'une et l'autre circonstance, le langage de Mahomet est celui d'un homme qui croit à la protection divine et qui n'a jamais varié sur ce point. Nous partageons complètement ici l'opinion de M. Beaux, et l'on ne peut s'empêcher de reconnaître que, dans ces deux positions critiques, les paroles sorties de la bouche de Mahomet révèlent une conviction religieuse profonde, tout-à-fait en rapport avec la mission qu'il disait lui être venue du ciel.

» On se rappelle le fameux combat d'Ohod, dans lequel le prophète faillit perdre la vie, pour avoir entrepris, à la tête d'un millier d'hommes et de deux chevaux seulement, de se mesurer avec trois mille ennemis qui avaient avec eux deux cents hommes de cavalerie. On peut, comme le fait l'auteur du mémoire, taxer ici Mahomet d'imprudence, à cause de l'infériorité numérique de ses soldats; mais lorsque M. Beaux blâme le prophète, après le cruel échec qu'il vient d'essuyer, d'avoir osé revenir à la charge, et lorsqu'il exprime ce blâme,
50 en disant **qu'il n'est pas besoin de commentaire pour faire sentir l'absurdité d'une pareille conduite**, nous ne pouvons nous ranger à un aussi sévère jugement. Il nous semble, au contraire, que Mahomet répare glorieusement sa défaite par ce trait d'audace, frappant ses ennemis d'étonnement et de terruer, les force â l'incertitude, â l'inanction et enfin à la retraite. Ainsi donc, que peut-on reprocher ici au prophète? imprudence, d'abord, puis excès de bravoure ou témérité même, si l'on veut, mais non absurdité et encore moins folie. Et ne pourrions-nous pas citer des milliers d'exemples de faits analogues qui se sont passés sous nos yeux dans les grandes guerres de notre révolution?

» L'interdiction du vin, des liqueurs fortes et du jeu, trouve encore en M. Beaux un adversaire prononcé. Quelle que soit
51 la cause de cette interdiction, nous convenons qu'elle n'était pas sans danger, qu'elle pouvait compromettre le nouveau

culte et augmenter le nombre de ses ennemis, parce qu'un peuple entier ne renonce point brusquement à des habitudes anciennes et qui lui sont chères. Mais le prophète eut soin de dédommager ses adeptes de cette privation, en leur accordant la faculté de posséder plusieurs femmes, l'expérience lui ayant sans doute prouvé que les ivrognes et les joueurs sont de tristes champions en amour : peut-être aussi avait-il l'espoir d'augmenter par ce moyen la population, et conséquemment le nombre de ses adhérens, ce qui n'est certes pas la conduite d'un aliéné.

» L'ordonnance de se purifier ou d'exécuter des ablutions
avec de l'eau, et, à défaut d'eau, avec du sable fin et pur,
ou de la menue poussière, fut rendue à l'occasion du passage
de l'armée mahométane à travers un pays aride, totalement
dépourvu d'eau. «Quelle extravagance! s'écrie M. Beaux
» de se frotter de poussière les mains, le visage et les autres
» parties du corps, pour les purifier après avoir satisfait les
52 » besoins de la nature!» On ne peut s'empêcher, en effet, de
trouver fort bizarre ce moyen de remplacer l'eau; mais il
paraît certain que cette recommandation n'avait d'autre
but que de faire sentir, par son exagération même, l'importance
de la propreté dans un climat dont la chaleur élevée et con-
stante engendre des maladies qui peuvent être prévenues par de
fréquentes ablutions. Il n'est pas défendu à un prophète de se
servir de figures de rhétorique.

»Nous avons mentionné plus haut l'accusation d'adultère
qui fut portée contre Aïechah, l'une des femmes de Mahomet :
nous avons dit qu'une révélation d'en haut avait proclamé
l'innocence de cette femme, et qu'à la suite de cette vision
le prohète avait éprouvé une crise nerveuse extraordinaire.
Il ne nous semble point superflu de relever ici l'erreur gé-
53 néralement répandue à ce sujet. Tous les auteurs qui ont
écrit sur Mahomet font mention de cet accident sous le nom
de crise, et, sans en avoir étudié ou approfondi le caractère,
ils s'accordent à y trouver celui de l'épilepsie. M. Beaux
n'adopte point cette opinion, et nous l'en félicitons, parce
que, dans la description que l'on donne de ce phénomène,
on ne parla que d'une sueur qui ruisselait sur tout le corps,
et il n'est question ni de mouvemens convulsifs, ni d'écume

à la bouche, ni de grincement de dents, d'où résultent souvent des morsures à la langue et aux lèvres, ni de cet état de stupeur d'accablement universel, qui est toujours la suite de ces violentes attaques. D'ailleurs, à peine l'accès dont il s'agit fut-il passé, que le prophète reprit toute sa sérénité, et même se mit à rire (1). M. Beaux pense que, au lieu d'une affection épileptique, c'était plutôt une espèce d'extase, pendant laquelle Mahomet avait des visions qui lui servaient toujours soit à se tirer d'un embarras présent, soit à régler sa conduite future, pour atteindre le but qu'il s'était proposé. Nous accorderons volontiers que ces crises étaient de nature extatique, ou plutôt le résultat de méditations contemplatives, de fortes contentions d'esprit : mais, contre l'opinion de M. Beaux, nous croyons fermement qu'elles étaient simulées, par la raison très-claire qu'elles ne se développaient jamais que dans des conjonctures graves, difficiles, semées d'écueils, auxquels il fallait échapper à tout prix et principalement à l'aide de moyens surnaturels, dont l'intervention contribuait à rendre plus croyable et plus imposante la solution de ces difficultés.

»Vous vous souvenez aussi, messieurs, que lors de la prise de Mekke, Mahomet fit sept fois le tour de la Caabah, temple religieux qui fut, dit-on, bâti par Abraham; mais nous avons omis de dire comment se passe cette cérémonie, et il importe qu'on le sache pour l'intelligence de la critique exercée par notre auteur. Le prophète ayant entendu quelques Coraïchites malveillans l'accuser d'être devenu mou et efféminé, au point de ne pouvoir exécuter les sept tours ou cir-
54 cuits exigés par la coutume, voulut prouver à ses ennemis qu'il n'avait rien perdu de sa vigueur. Après avoir ramassé sous son bras droit la moitié de son manteau et rejeté l'autre moitié sur son épaule gauche, il se mit aussitôt à faire les sept circuits autour du temple de la manière suivante : les trois premiers, en courant légèrement d'un pas leste et serré par bonds et par sauts et en secouant les épaules, et les quatre autres en marchant gravement d'un pas ordinaire; les Musulmans imitèrent son exemple. Est-ce qu'un homme jouissant de »sa raison, s'écrie M. Beaux, se serait avisé, pour prouver

(1) Gagnier, t. I, pag. 445, édit. de 1732.

»qu'il n'était pas fatigué, de faire de pareilles singeries? »C'est surtout le mouvement des épaules, ajoute-t-il, qui »devait être curieux à voir.»

»Nous ne serons point aussi tranchans que M. Beaux, et nous nous garderons de juger avec autant de sévérité les actes d'un personnage tel que Mahomet, surtout lorsqu'il joue le premier rôle dans une cérémonie religieuse pendant laquelle tous les yeux sont fixés sur lui. Nous ferons seulement observer que, d'après les railleries même des Coraïschites, c'était la coutume à cette époque de circuler ainsi autour du temple avant d'y entrer, et l'historien Gagnier nous apprend, dans **la Vie de Mahomet,** que cette coutume a toujours été mise en pratique, et que le prophète, à son second pèlerinage, renouvela la même cérémonie devant un immense concours de peuple. Du reste, il n'est pas besoin d'aller en Arabie ni de remonter à douze siècles, pour être témoin de promenades analogues. N'avons-nous pas vu à Paris, en 1816, lors de l'inauguration de la statue équestre de Louis XIV sur la **place des Victoires,** de graves magistrats, de hauts fonctionnaires publics, faire trois fois le tour de cette figure de bronze, à la vérité sans courir par bonds et sans secouer les
55 épaules (1)? Relativement à cette secousse des épaules qui excite l'hilarité de M. Beaux, il nous semble que ce mouvement est naturel à beaucoup d'hommes qui sautent par bonds, ou qui exécutent la course au galop. Enfin ne sait-on pas que telle coutume qui nous paraît, à nous, bizarre, extravagante, ne l'est point aux yeux du peuple chez lequel elle se pratique? Ainsi, par exemple, plusieurs incurvations précèdent et accompagnent la prière des mahomètans, qui se prosternent à diverses reprises de telle sorte que certaines parties du corps, au nombre de sept, doivent simultanément toucher la terre : Ce sont le front, les deux mains, les deux genoux et les deux pieds. Nous devons donc considérer la promenade circulaire de Mahomet autour du temple de la Mekke, non comme un acte de démence, mais bien comme une obligation religieuse, qui lui était imposée par le cérémonial en usage.

(1) Et encore, peut-on comparer la statue d'un roi avec un temple conscaré à la divinité, l'hommage adressé à un simple mortel avec le culte dû au souverain créateur qui est éternel?

»Lorsque Mahomet, à la tête de douze mille hommes, livra bataille au capitaine Malek dans la vallée d'Honaïn, vous vous rappelez, messieurs, que ses troupes tombées dans une embuscade prirent la fuite, et que le prophète, se voyant abandonné, invoqua dans cet imminent péril le secours de Dieu. M. Beaux trouve cette invocation invraisemblable, puisque Mahomet était un faux prophète; cependant, d'un autre côté, il la trouve naturellle dans un moment aussi critique, parce que, chaque fois qu'il livrait une bataille, Mahomet croyait voir des anges se mêler à ses soldats pour l'aider à remporter
56 la victoire. N'est-ce donc pas méconnaître ici le caractère religieux de Mahomet, lorsqu'on se rappelle que depuis le jour où il s'est dit l'envoyé du Très-Haut, il n'a cessé de prêcher la religion d'un seul Dieu et de célébrer sa puissance? Si dans cette conjoncture on peut lui reprocher un défaut de prudence, pour s'être engagé dans les défilés et les scissures d'une vallée étroite avant de les avoir fait fouiller, on doit du moins admirer le courage héroïque qui le portait à se jeter à corps perdu dans le gros des ennemis.

»On a vu plus haut que, dans la neuvième année de l'hégire, Mahomet prévint un jour ses femmes qu'il resterait un mois sans les fréquenter. Il tint parole, puis, au bout du mois, il revint à ses habitudes ordinaires. M. Beaux trouve très-bizarre que, le prophète s'abstienne de ses femmes pendant cet espace de temps, sans leur faire connaître le motif de cet
57 éloignement.« Ce n'était pas, dit-il, une maladie secrète » qui déterminait Mahomet à agir ainsi : il lui aurait été im» possible de la cacher à toutes les personnes qui l'entouraient, » et les historiens contemporains, qui n'ont pas hésité à par» ler de sa fornication avec Marie, n'auraient pas manqué » non plus de faire mention de cet accident.»

» Ce silence du prophète, qui paraît une énigme à M. Beaux, nous semble assez facile à expliquer. Nous n'avons d'abord aucun indice qui nous porte à soupçonner l'existence d'une
58 maladie secrète, et là-dessus nous sommes complétement d'accord avec M. Beaux. Mais il est naturel de penser que la maladie de Mahomet était simplement la fatigue conjugale, qu'il n'osait point avouer à ses femmes. On n'a qu'à se rappeler, en effet, qu'à cette époque le prophète avait plus de

soixante ans; alors on conclura qu'il pouvait bien se permettre quelque repos après l'exercice passablement énervant qu'il s'imposait successivement avec ses quinze femmes et ses onze concubines. Nous croyons donc que, dans cette occasion, il sentit avec l'épuisement de ses forces l'indispensable nécessité de les réparer, et que, s'il cacha à ses femmes le motif de cette retraite d'un mois, c'était d'abord pour eviter le pénible aveu de la diminution de ses facultés viriles dont il était très-fier, et ensuite pour se mettre en état de reparaître avec les mêmes avantages qu'auparavant. On peut encore assigner une autre cause à cette continence momentanée, qui alors n'aurait été que feinte; c'est sa coïncidence avec l'amour dont le prophète était épris pour Marie, la plus belle de ses concubines, qui lui avait été envoyée en cadeau par Makaumas, gouverneur d'Égypte. Nous sommes même portés à croire que cette dernière cause est la véritable, car elle n'est point de nature à être révélée, puisque c'est au préjudice de ses femmes que Mahomet voulait satisfaire sa passion. Quoiqu'il en soit, on reconnaîtra l'absence complète, ici comme ailleurs, de tout symptôme d'aberration mentale.

» Lors de la campagne de Tabouc, qui se termina par la retraite des ennemis sans combat, l'armée du prophète souffrit extraordinairement de la soif et de l'excessive chaleur. Arrivés à la vallée Hègre, environnée de montagnes et de rochers, et où se trouve le puits des Thamudites, les soldats y
59 courent en foule pour se rafraîchir. A peine Mahomet s'en est-il aperçu, qu'il jette le pan de son manteau sur son visage, pique sa mule et s'avance au grand galop en criant de toute sa force : « Enfans, ne buvez pas de cette eau, et n'en» trez point dans les maisons de ces gens-là, qui ont autre» fois commis l'injustice, » et il continue à courir jusqu'à ce qu'il ait franchi la vallée. Puis, reprenant la parole, il dit : « Si quelqu'un de vous a bu de cette eau, qu'il la vomisse : » si vous vous en êtes servis pour pétrir la pâte, donnez cette » pâte aux chameaux, et gardez-vous bien d'en manger.»

Voilà encore, dit M. Beaux, une de ces bizarreries qu'on ne peut expliquer autrement qu'en considérant Mahomet, non
60 comme un imposteur, mais comme un visionnaire, C'est surtout la deuxième recommandation qui attire le blâme de

M. Beaux; car, pour la première, qui consiste à prévenir l'action meurtrière de l'eau froide sur des corps en sueur, il la trouve, comme tout bon médecin, fort rationnelle, Cependant, il ne nous paraît pas impossible de donner au deuxième conseil, qui est relatif à la pâte, une interprétation satisfaisante. L'eau du puits, indépendamment des effets nuisibles de sa température froide sur des hommes exposés aux ardeurs d'un soleil brûlant, contenait peut-être des propriétés malfaisantes connues de Mahomet : dans ce cas, ces propriétés ne pouvaient-elles pas se transmettre à la pâte, et conséquemment altérer la santé de ceux qui en mangeraient? Ou bien encore, les habitans de cette vallée, ennemis jurés de Mahomet, sachant qu'il devait passer par là avec son armée, ne pouvaient-ils pas avoir empoisonné cette eau? Quoiqu'il en soit, la méfiance du prophète ne nous semble pas inopportunere cette occasion, lorsqu'on se rappelle que tant de fois déjà on avait attenté à ses jours. C'était sans doute un excès de précaution; mais depuis quand un excès de précaution doit-il être compris au nombre des caractères de l'aliénation mentale?

» Nous passons sous silence quelques autres observations critiques peu saillantes, pour aborder une question assez fortement controversée, et sur laquelle il ne nous paraît pas inutile d'appeler votre attention. On n'a pas oublié que, durant le cours de la maladie dont il mourut, le prophète, étant
61 un jour en proie à un accès de délire, demanda une plume et de l'encre, pour écrire un livre destiné à empêcher ses disciples de tomber dans l'erreur après sa mort. « Il est étonnant, « dit l'historien Gagnier, que Mahomet voulût écrire un livre, « lui qui ne savait ni lire ni écrire. » (Vie de Mahomet, t. 2, p. 281 et suiv.)

» Une question de cette importance, au lieu d'être aussi légèrement tranchée, méritait certainement un examen approfondi : c'est ce qu'a fait de nos jours le savant Sylvestre de
62 Sacy, l'homme de France, sans contredit, le plus compétent en littérature arabe. Nous invoquerons donc son autorité pour la solution de cette question, sur laquelle M. Beaux porte le même jugement que Gagnier, puisqu'il l'a laissée passer sans examen, sans opposition, comme une chose avérée. Après

avoir rappelé que l'écriture n'avait été introduite dans le Hedjaz (1) que peu de temps avant Mahomet, et qu'à l'époque où il vivait elle y était encore d'un usage peu commun, Sylvestre de Sacy est porté à croire « que le prophéte savait lire, » mais qu'il n'avait appris à lire que dans un âge déjà avancé; » qu'il avait certainement plusieurs secrétaires dont il se servait » pour mettre par écrit ses révélations, mais que sans doute il » avait long-temps négligé cette précaution, et que beaucoup » de ses révélation n'avaint point été mises originairement » par écrit ou du moins ne l'avaient point été par lui-même, » puisque Zaïd, le plus intime et le plus habile de ses secré» taires, a eu tant de peine à former sous Abou-Bekr le recueil » du Koran (1). »

» L'opinion de Sylvestre de Sacy semble encore confirmée par les paroles suivantes de ce livre, que Mahomet s'est manifestement adressées à lui-même : **Ton seigneur t'a appris l'usage de la plume**; paroles *textuellement* consignées dans le 96e chapitre du code mahométan, et que. M. Beaux n'a point tran-
63 pitre du code mahométan, et que. M. Beaux n'a point transcrites de la même manière que nous, parce qu'il les a tirées **de l'Histoire universelle**, qui est une *compilation*, et *non* de leur véritable source, c'est-à-dire du Koran même (2). Mais n'allons pas plus loin sur cette question, qui n'est qu'accessoire à notre sujet, et revenons à Mahomet, *considéré comme aliéné*.

» Nous vous avons rapporté, messieurs, avec exactitude et fidélité tous les actes importans, toutes les phases principales de la biographie de Mahomet, qui pouvaient favoriser la doctrine de M. Beaux; nous n'avons nullement dissimuleé le caractère du prophète, ses bizarreries, ses révélations, ses visions; nous vous
64 avons présenté dans toute leur force les argumens sur lesquels s'appuie l'auteur du mémoire pour étayer sa thèse. M. Beaux termine son écrit par les conclusions suivantes : « Mahomet » n'était point un imposteur, parce qu'il croyait fermement » à tout ce qu'il inventait; ce n'était qu'un aliéné du genre » des hallucinés, ayant des vertus domestiques, mais une in-

(1) Le Hedjaz est cette province de l'Arabie qui renferme les villes de la Mekke et de Médine, et qui a été le berceau de l'islamisme.

(1) Biog. univ., t. XXVI, pag. 210.

(2) V. le **Koran**, traduction nouvelle faite sur le texte arabe, par M. Kasimirski, interprète de la langue française en Perse. Paris 1840.

» telligence fort ordinaire. Il suit de là que si la maladie de » Mahomet avait été reconnue dès son début, ce législateur » des Arabes aurait été renfermé et ses doctrines n'auraient » pas bouleversé le monde.»

» Telles sont textuellement les dernières paroles de l'auteur du mémoire. On serait tenté de croire, en les lisant, que M. Beaux n'a point pris son sujet au sérieux; qu'il n'a saisi la plume que pour soutenir spirituellement un paradoxe; on dirait même qu'il s'est abstenu de la lecture du Koran, ouvrage qui, pour le but de l'auteur, devait spécialement appeler son examen et fixer ses méditations, puisque le Koran n'est autre chose que le code des lois musulmanes dictées par Mahomet. En effet, pour juger un homme de cette importance, un législateur qui a changé la face de son pays, un prophète dont l'empire religieux et militaire a été étendu par ses successeurs sur une grande partie de l'Asie, de l'Afrique et de l'Europe, il faut non-seulement peser impartialement les actes de sa vie, leur donner une interprètation analogue au but qu'il se proposait, il faut encore apprécier les paroles, les préceptes, les dogmes, les lois religieuses, civiles, criminelles et morales qui se trouvent formellement consignés dans le Koran. Au lieu de
65 s'imposer cette tâche, qui nous aurait fait connaître en entier le législateur musulman, M. Beaux s'est contenté de juger le Koran dans une simple note, et de former son jugement, non d'après la lecture du livre, mais en adoptant sans critique celui de quelques auteurs égarés peut-être par une injuste prévention. Nous allons faire en sorte de suppléer au silence de M. Beaux, en vous présentant, rapprochées les unes des autres, les principales verités disséminées dans ce code, qui certes est loin d'être parfait, mais **qui ne contient point non plus toutes les extravagances dont on a chargé le mahométisme** (1). Nous compléterons ainsi le tableau que M. Beaux n'a fait qu'ébaucher, ce qui vous portera, nous l'espérons, à partager notre conviction sur l'intégrité des facultés intellectuelles du prophète musulman.

(1) De Bréquigny, **mémoire sur l'établissement de la religion et de l'empire de Mahomet.** Acad. des inscriptions et belles-lettres, t. XXXII.

» Ouvrez le Koran, messieurs, vous y rencontrez à chaque
instant ce principe fondamental, que Dieu est un, éternel;
qu'il n'a point d'égal, qu'il doit seul être adoré. Vous y trou-
verez des dogmes tels que ceux-ci : Dieu remplit l'univers
de son pouvoir et de son immensité; son trône embrasse les
cieux et la terre; tout ce qui existe est son ouvrage; les clés
de l'avenir sont dans ses mains, il unit la force à la sagesse;
il est infini, libéral et miséricordieux. Roi suprême, il ac-
corde et ravit les courronnes, il élève et abaisse les mortels.
C'est lui qui fait briller la foudre; c'est lui qui déchaîne les
66 vents, agite les nuages et fait descendre de leur sein cette
pluie salutaire par laquelle les germes sont fécondés; c'est à
lui que vous devez vos riches moissons, l'ombrage de vos
jardins, la laine de vos troupeaux, la maison qui vous sert
d'asile. Sa bienfaisance éclate partout, et le plus vil des rep-
tiles est nourri par ses mains. Il est le terme où tout doit se
réunir, etc., etc. Les livres les plus orthodoxes de notre re-
ligion renferment-ils un éloge plus complet, plus expressif
de la divinité? nous offrent-ils une peinture plus vive, plus
animée, plus sublime de la puissance du créateur?

» Les lois religieuses imposées par Mahomet à son peuple
comprennent la dîme, qui était de plusieurs sortes; le ra-
madan, c'est-à-dire le mois lunaire consacré à l'abstinence;
les jours destinés à la réjouissance; le pèlerinage de la Mekke,
durant lequel la chasse est interdite. Ces lois comprennent
aussi les alimens défendus, tels que la chair de porc, le sang,
les animaux tués ou assommés accidentellement; la priére,
67 qui doit avoir lieu cinq fois par jour, en commençant chaque
fois par le premier chapitre du Koran, qui est une louange à
Dieu; les ablutions et purifications, qui doivent précéder les
oraisons pieuses, et suivre l'acte conjugal, les pollutions, le
contact d'un cadavre. Ces mêmes lois recommandent la tolé-
rance religieuse, quoique le prophète n'en ait pas toujours
été le rigide observateur; elles défendent les controverses
sur le culte; elles proscrivent la magie, les sortilèges et toutes
les absurdités qui s'y rattachent.

» Le Koran ne renferme pas seulement des dogmes et des
68 principes religieux; il est aussi un véritable code de juris-
prudence, puisqu'il traite des formalités relatives au mariage,

au choix d'une épouse, à l'émancipation, à l'éducation des enfans. Ce code admet la polygamie, mais en la resserrant dans des limites plus étroites que chez la plupart des peuples anciens. Il donne le précepte d'allaiter les enfans, et il fixe le temps de l'allaitement à vingt-un mois ou même deux ans, à moins que la santé troublée de la mère ne s'oppose à l'exécution de ce devoir. On trouve aussi dans le Koran des règles relatives à la répudiation; au divorce ou séparation d'un consentement mutuel; à la dot, qui est toujours apportée, non par la femme, mais par le mari; aux droits de l'épouse sur l'héritage de son époux. On y trouve, de plus, les lois concernant les successions, les testamens, les témoins, les dettes, les tuteurs, les faux témoignages, les juges prévaricateurs, les dépôts confiés, les poids et mesures, etc.

» Le même livre contient encore les lois criminelles, les
peines portées contre l'homicide, l'infanticide, le vol, l'impu-
dicité, l'adultère, l'athéis me, et l'on est obligé de reconnaître
69 qu'en général le châtiment est proportienné au forfait. La
peine du talion, bien antérieure à Mahomet, fut sévèrement
maintenue par lui; cette loi prescrivait d'exiger un homme
libre pour un homme libre, un esclave pour un esclave, une
femme pour une femme, âme pour âme, œil pour œil, nez
pour nez, oreille pour oreille, etc.

» Relativement aux lois morales de Mahomet, on s'éton-
nera peut-être de nous voir aborder ce sujet, lorsque le pro-
phète est généralement considéré comme un débauché, qui a
mené la vie la plus sensuelle et la plus voluptueuse. Qu'on
lise le Koran, et cette opinion défavorable changera. En effet,
dans plusieurs passages de ce livre, Mahomet recommande
expressément d'éviter la débauche, l'intempérance, le vin et
70 les jeux de hasard; il ordonne, au contraire, de mettre en
pratique la sobriété et la modération dans tous les genres. Il
n'est pas moins ardent à favoriser toutes les vertus, à prêcher
la bienfaisance envers les parens, les enfans, les étrangers;
à prescrire l'aumône aux voyageurs, aux pauvres, aux escla-
ves. «Ceux qui versent une portion de leurs biens dans le
« sein de l'indigent, » dit Mahomet, » jouiront de l'indul-
« gence de Dieu et occuperont des degrés sublimes dans le
« royaume céleste. » Mais il ne veut point qu'on fasse l'au-

mône par ostentation, ni que cette aumône se borne à la partie la plus vile de ce qu'on possède; il veut, au contraire, que l'on distribue en largesses les meilleures choses que l'on a acquises (1). Il condamne néanmoins une folle prodigalité, ainsi que les mouvemens de l'orgueil; il s'élève vivement contre les passions haineuses, la perfidie, la vengeance, la jalousie, l'ingratitude; il défend que l'on s'avilisse par l'hypocrisie et le mensonge. Il conseille de garder fidèlement sa promesse, de ne pas abuser de la prospérité, de supporter avec courage la mauvaise fortune, de résister à l'impulsion d'une curiosité indiscrète, d'une raillerie piquante, d'éviter la médisance et la calomnie. Il recommande aussi la piété filiale, le pardon des injures, l'honnêteté et la modestie dans les actions et les paroles. Il ordonne aux femmes l'obéissance la discrétion, la chasteté; elles doivent baisser les yeux, conserver leur pureté, ne montrer de leur corps que ce qui doit paraître, et éviter tout mouvement qui pourrait laisser apercevoir des charmes destinés à être voilés. Enfin il les engage à employer la douceur que leur a donnée la nature, pour ramener un mari égaré par d'injustes soupçons, ou emporté par un caractère dur et inégal.

» D'après ce court résumé du Koran (2), il est évident, messieurs, qu'il est peu de sujets importans sur lesquels Maho-
71 met n'ait fixé son attention et n'ait tracé des réglemens avoués par la raison et l'expérience. Est-ce donc d'un cerveau malade qu'auraient pu sortir tant de préceptes marqués au coin de la plus haute sagesse?

» Nous convenons que tous ces préceptes ne sont point présentés dans une disposition systématique; qu'ils se trouvent disséminés dans les cent quatorze chapitres qui forment le Koran; qu'ils sont souvent précédés et suivis de choses qui
72 n'ont aucune relation avec eux; que cet arrangement bizarre est un des grands défauts de ce livre, et qu'il en rend la lecture extrêmement fatigante. Nous avouons encore la confusion, l'incohérence des matières qui entrent dans sa composition, les répétitions nombreuses, les contradictions même,

(1) V. le Koran, chap. II, verset 269.

(2) V. Pastoret, ouvrage cité, dans lequel on trouve une fort bonne analyse du Koran, que nous venons de reproduire en partie.

les obscurités quelquefois impénétrables qu'on y rencontre; et l'on a droit de s'étonner que les pensées d'un homme de génie soient revêtues d'une rédaction aussi vicieuse. Mais cet étonnement cesse lorsqu'on apprend que c'est par fragmens, sans points diacritiques et à des époques diverses, que le Koran a été composé, et que, comme le papier n'existait point encore, ces fragmens étaient écrits du temps de Mahomet, non-seulement sur des morceaux de cuir ou de parchemin, mais encore sur des matériaux de diffiérentes sortes, comme, par exemple, des feuilles de palmier, des pierres blanches, et même des pièces osseuses, telles que les omoplates et les côtes (1). Quoi qu'il en soit, nous pensons, avec Sylvestre de Sacy, que **ce qu'il y a dans ce livre de bon, de beau, de sublime, d'élégant, appartient à Mahomet,** et qu'une partie des défauts qu'on y observe peut être imputée à la négligence de ses secrétaires, coupables tantôt d'omissions graves, tantôt de déplacemens et d'interpolations, qui ont dû nuire singulièrement à l'ensemble du recueil.

» Si la coordination des diverses parties du Koran, telle que nous venons de vous la présenter, eût été mise sous les yeux de M. Beaux, ou s'il eût fait lui-même ces rapprochemens,
73 et nous pensons qu'il le devait pour justifier la sévérité de son jugement, il n'aurait sans doute pas ravalé à une intelligence ordinaire le génie de Mahomet, et il se serait bien gardé d'indiquer la séquestration de ce législateur comme un moyen de réprimer une prétendue démence, dont aucun acte de la vie du prophète ne nous a fourni la preuve.

» Non ce n'était point un aliéné celui qui est parvenu, par tant de sacrifices et d'abnégation, à opérer une si étonnante révolution dans le système religieux et les mœurs d'une nation entière; ce n'était point un aliéné celui qui a renversé la superstition et l'idolâtrie pour y substituer le culte d'un Dieu
74 unique, sipirituel, et qui, par ce moyen, a tiré son pays des ténèbres de la barbarie, fait respecter et craindre pendant si long temps le nom arabe, et ouvert à ses successeurs le chemin de tant de glorieuses conquêtes; ce n'était point un aliéné celui qui a doté sa nation d'un code de lois qui lui manquait entièrement, code qui, après plus de douze

(1) Sylvestre de Sacy, Acad. des inscript. et belles-lettres, t. L.

cents ans, fait encore autorité parmi les pays soumis à l'islamisme, et dont les principales dispositions morales sont suivies chez la plupart des peuples civilisés; enfin il ne pouvait être un aliéné celui dont la mémoire est en si grande vénération parmi ses sectateurs, qu'ils en ont fait le modèle de la perfection et de la sainteté, et lui ont décerné jusqu'à quatre-vingt-dix-neuf noms, surnoms et titres plus ou moins glorieux, nombre égal à celui des attributs qu'ils donnent à la divinité. Sans doute les commencemens de son immense entreprise n'ont point été exempts d'imprudence, d'audace, de témérité, dont les suites ont plus d'une fois compromis le succès de son apostolat, et l'on ne peut disconvenir qu'il n'en pouvait être autrement; mais instruit par l'expérience et surtout par la connaissance profonde des hommes, se fiant en Dieu et en sa fortune, poursuivant l'œuvre de toute sa vie à travers mille obstacles, mille dangers incessans, Mahomet n'a jamais faibli; il a montré, au contraire, un génie plein d'adresse, de fermeté et de courage, un génie fertile en ressources, supérieur à toutes les traverses, remarquable par son étendue, sa flexibilité, sa persévérance. S'il a trompé les hommes par des visions supposées, par de prétendues révélations auxquelles il attribuait une origine céleste, et qui lui ont valu, de la part de ses ennemis, l'injurieuse qualification d'imposteur, c'était certainement dans des intentions pures et droites, comme le Koran en fait foi; c'était pour réformer sa nation et la tirer de l'état d'abrutissement et d'ignorance où elle croupissait. Ces fraudes pieuses, qu'il s'est si fréquemment permises, étaient sans doute justifiées dans son esprit par la noblesse et l'élévation du but auquel il aspirait. Et lorsque M. Beaux annonce que le postérité ne ratifiera pas le jugement de l'histoire, qui doit certainement, selon nous, assigner à Mahomet une place distinguée dans ses annales, nous lui demanderons quand donc doit arriver cette postérité, si douze siècles ne suffisent pas pour l'établir à l'égard d'un homme qui a rempli le monde de son nom, et dont les dogmes et les lois, malgré la décadence dont ils paraissent menacés depuis quelques années, régissent encore aujourd'hui une vaste étendue de l'ancien hémisphère? Lors même que l'empire et la religion qu'il a fondés viendront à s'écrouler et rentreront dans le néant, destinée fatale qui peut être ne tardera pas à s'accomplir, le

nom de Mahomet et son Koran resteront dans l'histoire comme nous voyons aujourd'hui debout ces statues antiques, ces monumens gigantesques, témoins vivans d'une grandeur passée, qui, après avoir survécu à de nombreuses catastrophes, et résisté à mille causes de destruction, braveront long-temps encore l'accumulation des siècles.

» Nous terminons ici, messieurs, ce rapport que, sans doute, vous aurez trouvé bien long, mais que l'importance de la matière nous a empêchés d'abréger, Nous exprimons le vœu que vous le jugiez digne de votre sanction, digne de la grandeur du sujet qui y est traité. *Quelle que soit notre* dissidence
75 d'opinion avec M. Beaux, nous n'en rendons pas moins justice au travail de ce médecin, aux connaissances étendues et au talent dont il a fait preuve dans sa rédaction, à la sagacité et à l'esprit d'observation qui y ont présidé. En conséquence, nous avons l'honneur de vous proposer : 1° d'adresser une lettre à M. le docteur Beaux, pour le remercier de sa communication; 2° de déposer son manuscrit dans vos archives.»

l'Académie adopte.

Prof. Dr. F. N. UZLUK'UN BASILACAK ESERLERİ

1 — **Kur'anda Tababet**, Dr. Karl Opitz isminde iyi arapça bilen bir Alman hekiminin 65 yıl önce hazırladığı, tarafsız, değerli eserinin tercümesidir. Gereken katgılar yapılmıştır.

2 — **El Ürcüzet-i fit Tıb**, Büyük İslâm Hekimi İbni Sina'nın dünyaca meşhur eseri olup, manzum, 1326 beyittir. Recez iki üstün ile şiirden bir türdür. Her mısrağı kâfiyelidir.

3 — **İslâm Tababeti**, İngiliz orientalisti Prof. Dr. Browne (1862 - 1926) nın hazırlamış olduğu pek önemli bir Tıp Tarihi Kitabı olup, tarafımdan yapılan katgılarla genişletilmiştir.

4 — **Anadolu Selçuklu Devleti Tarihi**, İbni Bibi tarihinden alınmış, tarafımdan vesikalarla genişletilmiştir.

5 — **Konya, Selçuklu Âbideleri**, F. Sarre'nin 1921 de bastırdığı büyük eserinin ilavelerle, Yüksek Mimar Şahabeddin Uzluk tarafından yapılmış tercümesi, renkli çini resimleri ile, Konya'ya ait gravürlerle süslüdür.

6 — **Fatih Sultan Mehmet ve Gentile Bellini**, Paris'te 1888 de basılmış meşhur bir eserin tercümesidir.

7 — **XVIII. Yüzyılda Boğaziçi Ressamları**, Türkiye'ye gelen yabancı ressamların hayatlarından, eserlerinden söz açar, resimlidir.

8 — **XV. Yüzyılda İstanbul Sarayında Batılı Sanatkârlar**, Avusturya'nın Türkiye sanat tarihi ile uğraşan bilginlerinden J. V. Karabacek'in yazıp 52 sene evvel bastırdığı resimli eserin Türkçeye tercümesidir. Y. Mimar Şahabeddin Uzluk'la birlikte.

9 — **Konya Müzesindeki Grek**, Bizans, Roma eserlerine ait şöhretli san'at tarihçisi Gustav Mendel'in yazıp, 1898 de Atina'da yayınladığı eserin tercümesidir.

10 — **Sivas ve Divriği**. 1910 yılında İsviçreli Epigraphie «Kitabeler» uzmanı M. van Berchem ile Halil Ethem beyin hazırlayıp Kahire'deki Fransız Asarı Atika Enstitüsü tarafından basılan resimli, haritalı bütün arapça kitabelerle, bunların tercümeleri ile süslü büyük eserin tercümesidir. Neşri üzerinden tam 60 yıl geçmiştir.

Prof. Dr. F. N. UZLUK'UN BASILMIŞ ESERLERİ

1 — **Mecâlisi Sabai Mevlâna,** Mevlâna'nın Yedi Öğüdü yani mevizesi. 428 sahife (kalmamıştır.)

7 — **Mektubatı Mevlâna.** Mevlâna'nın Selçuklu Padişahları başta olmak üzere devrin büyüklerinin, kendi çocuklarına yazdığı 144 mektupdan meydana gelmiştir. 1937 de basılmıştır.

3 — **Divanı Sultan Veled.** Mevlâna'nın oğlu Sultan Veled (1226 - 1312) nin 14 bin beyitli Arapça, Farsça, Türkçe, Rumca şiirleri ile, bunlardan mühimlerinin tercümesidir. Selçuklu tarihi ile uğraşanlar bu eserleri görmelidir.

4 — **Ulu Ârif Çelebinin Rubaileri.** Mevlâna'nın torunu Emir Celâleddin Feridun Ârif Çelebinin 80 Rubaisinin asılları, tercümesi ile beraberdir.

5 — **Tarih Âli Selçuk Der Anatoli.** Selçuklulara ait olayları, milâdi 1365 yılına kadar dile getiren, anonim, tek Selçuknamenin sol tarafta tercümesi, sağ tarafta faximile «tıpkı basım» aslını havidir.